

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08771

MAYN FOLK

J. Noskowitz

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ו. נאסקלאויז

געשיכטע פאר דער על עמנטאר-שול

ערשטער טייל

ארויסגעגען פון

בילדונגס-אפטילוונג פון ארבעתערידינג

נוויליאך — 1962

J. NOSKOWITZ

MAYN FOLK

(MY PEOPLE)

We are grateful to the following publishers for permission to use the maps and illustrations in this book:

Union of American Hebrew Congregations for the Illustrations on pages 25, 76, 82, 90, 94, 106, 108, 110, 121, 127, 130, 134, 136.

Jewish Publication Society for the maps on pages 8, 16, 19.

Behrman House Inc. for the Illustrations on pages 28, 45, 72, 135, 138.

United Synagogue for the Illustration on page 36.

Copyright 1962
by the
Educational Department
of the
Workmen's Circle
New York, N. Y.

Printed in the U. S. A.

**KNIGHT PRINTING CORP., 382 LAFAYETTE STREET,
NEW YORK 3, N. Y.**

מִיר אָלַע זִינְגָן יַדְן. מיר געהרין צו דעם
 יידישן פאָלק. מיר געהרין צו זיינער אָן אלט פאָלק.
 דאס יידישע פאָלק האָט זיינער אָן אלטע, לאָנגֶע
 אוֹן זיינער אָן אַינְטַעַרְעַסְאַנְטָע גַּעֲשִׁיכְטָע. דאס יידישע
 פאָלק איז אלט כמעט פֵּיר טוֹיזְנַט יַאַר.
 אַיְר ווַיִּסְט שְׁוִין ווּעַגְן דֵּי פָּאָטְעָרֶט, דֵּי אָבּוֹת פּוֹן
 יידישן פאָלק. אַיְר ווַיִּסְט ווּעַגְן אַבְּרָהָם, יְצָחָק אָוֹן יַעֲקֹב.
 אַיְר ווַיִּסְט דֵּי שִׁינְעַמְּשָׁה ווּעַגְן יוֹסֵפָן אָוֹן זִינְעַר בְּרִידָעָר.
 אַיְר ווַיִּסְט ווי אַזְוִי יַדְן זִינְגָן גַּעֲוָעַן שְׂקָלָאָפָן אִין מַצְרִים
 אוֹן ווי מַשָּׁה האָט אַרְוִיְסְגַּעַפִּירֶט דֵּי יַדְן פּוֹן מַצְרִים. אַיְר
 ווַיִּסְט דָּאָך אַסְטָמַעַת: ווּעַגְן יַדְן אִין מַדְבָּר, ווּעַגְן
 יַדְן בֵּימְבָּאָרְג סִינְיִי, מַעֲשָׂות ווּעַגְן מַשָּׁה רְבִינוֹ אָוֹן נָאָך
 אַנְדָּעָרָע.

אִיצְט דָּאָרָפָן מִיר לְעַרְנָעַן וּוֹאָס וּוַיִּטְעַר אִיז גַּעֲוָעַן.

אָבּוֹת	ancestors, forefathers
מוֹדָבָר	desert
שְׂקָלָאָפָן	slave

יידן איז מדבר

לוּעַן דִּי יַדְן זַיְנָעַן אֲרוֹיסַטְסַ פָּוּן מַצְרִים, הַאֲבָן
זַיְיַ גַּעַלְעֶבֶט אֵין מְדָבֵר. אֵין אַ מְדָבֵר רַעֲגֶנְטַ זַיְעַר זַעַלְטָן.
דַּאֲרָטָן אֵיז זַיְעַר טַרְוקָן. כַּמְעַט דַּעַר גַּאנְצָעֶר מְדָבֵר אֵיז
פָּוּן זַאְמֵד. אַבְּעָר דָּא אָוֹן דַּאֲרָטָן קַוְמַט פָּוּן אַונְטָעֶר דַּעַר
עַרְד אֲרוֹיסַ וּוּאַסְעָר. אֵין אַזְעַלְכָּעַ עַרְטָעֶר וּוּאַקְסָן גַּרְאָזַ
אוֹן בַּיְמָעָר. אֵין אַזְעַלְכָּעַ עַרְטָעֶר אֵיז מַעְגָּלָעֶר צֹ לְעַבְנָן.
יַדְן הַאֲבָן גַּעַלְעֶבֶט אֵין אַזְעַלְכָּעַ עַרְטָעֶר אֵין מְדָבֵר.
זַיְיַ הַאֲבָן גַּעַהָאָט שַׁעַפְסָן אָוֹן צִיגָּן. פָּוּן דִּי צִיגָּן אָוֹן דִּי
שַׁעַפְסָן הָאָט מַעַן גַּעַהָאָט מִילְךָ צֹ טַרְינְקָעָן אָוֹן פַּלְיִישָׁ צֹ
עָסָן. פָּוּן וּוֹאָלָל פָּוּן דִּי שַׁעַפְסָן הָאָט מַעַן זַיךְ גַּעַמְאָכָט
קַלְיִידָעָר. כַּדִּי שַׁעַפְסָן אָוֹן דִּי צִיגָּן וְאַלְןַ הַאֲבָן גַּעַנוֹג
צֹ עָסָן, הַאֲבָן יַדְן גַּעַדָּאָרְפָּט גַּיְינָן פָּוּן אִין גַּרְינְעָם אַרְט
צָוָם צְוּוִיָּתָן. דָּאָס גַּרְאָזַן פָּוּן אִין גַּרְינְעָם אַרְט הַאֲבָן דִּי
שַׁעַפְסָן אָוֹן דִּי צִיגָּן אַוְיַּגְגָּעָגָעָסָן. הָאָט מַעַן גַּעַמוֹזָט
גַּעַפְנִינָן אֲ נַיְ אַרְטָן, בֵּינוֹ דָּאָס גַּרְאָזַן אִין דֻּעַם אַלְטָן אַרְט
וּוּעַט וּוּידָעָר אַוִּיסְוּאַקְסָן. אַזְוִי הַאֲבָן יַדְן גַּעַוְאַנְדָּעָרָט
אֲ לְאַנְגָּעָ צִיִּיט.

יידן האבן געלעבט א סך יארן אין מדבר. דער
חוּמַשׁ זאגט : פָּעַרְצִיךְ יָאָר.

יידן זינגען געווען איביגעטילט אין משפחות. יעדע
משפהה האט געהאט אין עלטסטן וואס אין געווען דער
פִּירְעֹר פֿוֹן דָּעֵר משְׁפָּחָה. אֶסְּרָה משְׁפָּחָות זינגען געווען
נאענט צוישן זיך. אֶגְּרוּיסְּעָה צָאָל משְׁפָּחָות, וואס האבן
געלעבט צויאמען, אין געווען אֶשְׁבַּט.

יידן זינגען געווען איביגעטילט אין שבטים. יעדער
שבט האט געהאט זינגען עלטסטע, זינגען פִּירְעֹרְסָם. עס
זינגען געווען 12 שבטים אין דעם יידישן פְּאַלְקָה.

יעדער שבט האט געהאט אֶנְאָמָעָן. די נעמָעָן זינגען
געווען די נעמָעָן פֿוֹן יעְכְּבָּס זיך. די יידן האבן זיך
גערוֹפָן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, דאס הײַסְטָה קִינְדָּעָר פֿוֹן יִשְׂרָאֵל. אוֹן
ישראָל אַיז דער צוֹוִיטָעָר נְאָמָעָן וואס יעְקְּבָּה האט באָ
קּוּמָעָן.

ווען יידן האבן געלעבט אין מדבר אַיז זיינער פִּירְעֹר
געווען משה. ער אַיז געווען דער פִּירְעֹר פֿוֹן אלָעָה יִדְיָשָׁע
שבטים. אלָעָה יידן האבן אַים גַּעֲפָאַלְגָּט. משה האט
געלערנט די יידן ווי אַזְוִי צָרוּ לְעַבְּנָן שְׁיַין אוֹן גּוֹט. ער
האט גַּעֲגַּבָּן דעם יידישן פְּאַלְקָה קְלוֹגָעָה אוֹן גּוֹטָעָן.
ער האט גַּעֲגַּבָּן די יידן די תורה.

דאָס לְעַבְּנָן אין מדבר אַיז געווען שווער. אַמְּאָל

האָט געטראָפֶן אָז דְּאָס ווֹאַסְעֵר הָאָט אוֹיסְגַּעֲטַרִיךְנֶט אָוָן
עַס אִיז נִיט גַּעֲוֹעַן קִין גַּרְאָז. אַמְּאָל זִינְגַּעַן דִּי שֻׁפְּסָן
אוֹן דִּי צִיגְּן קְרָאנְק גַּעֲוֹאָרְן אַדְעָר אוֹיסְגַּעֲשַׂטָּאָרְבָּן. מַעַן
הָאָט גַּעֲלָעְבָּט אִין גַּעֲצָעַלְטָן. מַעַן אִיז גַּעֲוֹעַן אַרְעָם.
חוֹץ דִּי יִידְן הָאָבָּן אוּידְן אַנְדָּעָרָע פָּעַלְקָעָר גַּעֲלָעְבָּט
אִין מְדָבָר. אַמְּאָל פְּלָעָגָן דִּי אַנְדָּעָרָע פָּעַלְקָעָר אַנְפָּאָלָן
אוֹיפְּ דִּי יִידְן. הָאָבָּן יִידְן גַּעֲדָרָפֶט מַלְחָמָה הָאלָטָן מִיטַּ
דִּי אַנְדָּעָרָע פָּעַלְקָעָר. יִידְן הָאָבָּן גַּעֲוֹאָסְט וּוּי אַזְוִי צָו
נִיצְנָן שׁוֹעָרְד אָוָן שְׁפִּיָּן. זִי הָאָבָּן גַּעֲהָאָט פְּיִילְ-אוֹן-בוֹיגְנָס.
זִי הָאָבָּן גַּעֲוֹאָסְט וּוּי זִיךְ צָו בָּאַשְׁיָּזָן.

possible	מעגלעד
sheep	שֻׁפְּסָן
goats	צִיגְּן
separated, divided	אַבְּינְגַּעְטִילְט
tribe, tribes	שְׁבָטָן, שְׁבָטִים
laws	גַּעֲוֹעַצְנָן
dried up	אוֹיסְגַּעֲטִירִיךְנֶט
tents	גַּעֲצָעַלְטָן
attack	אַנְפָּאָלָן
sword	שׁוֹעָרְד
spear	שְׁפִּיָּן

יִידְן ווּלְן אַרוּם פָּזָן מְדָבָר

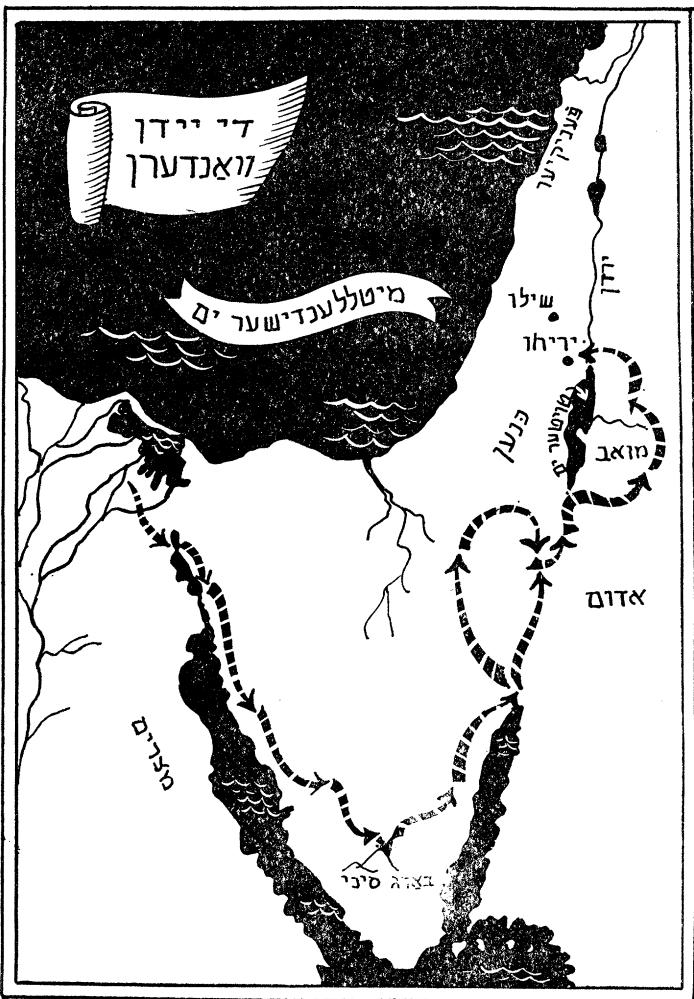
מְשַׁה הָאָט גַּעֲוֹאָלִיט פִּירְן דִּי יִידְן אִין לְאַנְדָן
כְּנָעַן. אִין לְאַנְדָן כְּנָעַן הָאָבָּן אַמְּאָל גַּעֲלָעְבָּט אַבְּרָהָם,
יצְחָק אָוָן יַעֲקֹב. יִידְן הָאָבָּן גַּעֲלִיבָט אָז דְּאָס אִיז דְּאָס
לְאַנְדָן ווֹאָס גָּאָט הָאָט צּוֹגְעַזְגָּט דִּי יַדְישַׁע אַבּוֹת:
— צָו אַיִּיעַרְעַ קִינְדָּעַר ווּעַט עַס גַּעֲהָרָן!

יידן זינגען גענאנגען אלץ נענטער צו דעם לאנד
פנען. ווען יידן זינגען געוווען נאענט צו פנען, האט משה
גערוכן די פירערס פון די שבטים. ער האט זיי געזאגט :
— לאמיר שיקן מענטשן, זיי זאלן גיין אין פנען,
באקוקן דאס לאנד און אונדז דערצ'ילן וואס פאר א לאנד
דאס אין.

האט מען אויסגעקליבן צוועלף מענער, פון יעדער
שבט אין מאן. משה האט זיי אַוועקגעשית קיין פנען.
צווישן די צוועלף וואס מען האט געשיקט אויז געוווען
יהושע. ער אייז געוווען דער וואס האט געהאלפן משחן
פֿירָן דאס פֿאַלְקָה. ווען די צוועלף מענער זינגען געקומען
צורייך, האבן זיי דערצ'ילט :

— דאס לאנד פנען אויז זיער שיין. עס זינגען
דארטן פֿאַראָן בערג און טאלן. עס אייז א לאנד וואו
עס וואקסט גוט. דאס לאנד האט א סך פֿרּוֹכֶט און גִּרְנְּסֶן.
עס אויז א לאנד פון מלך און האניך" — האבן זיי
געזאגט.

אַבְּעֵר צען פון די צוועלף האבן געזאגט אויז יידן
וועלי ניט קענען אַרְיִינְקוּמָעָן אייז לאנד. מע וועט דארפֿן
אַרְיִיבְּעָרְגִּין אַטְּיִיךְ וואס הַיִּסְטָה יַרְדָּן. אויף יענער זיט
ירדן וואינגען פֿאַלְקָה וואס זינגען שטָאַרְקָה. זיי וואינגען
איין שטָעַט מיט הויכע ווענט. יידן וועלן דארפֿן פֿירָן

מלחמה מיט די שטארקע פעלקער אוון וועלן ניט קענען זיגן.

נאָר צוּיִ האָבוֹן געוֹאגט אָז די יִידָּן וועלן קענען געוּינען די מלחמה. דאס זייןען געוּען יהושע פֿון דעם

שְׁבַט אֲפָרִים אֹנוֹ פֶּלֶב פָּוּן דָעַם שְׁבַט יְהוּדָה. אֵין מַעַן
 נִיט גַּעֲגָנְגָעַן גַּלְיִיךְ קִיְּן פָּנָעַן. עֲרַשְׁת יְאָרָן שְׁפָעַטָּעַר
 אֵין מַעַן גַּעֲגָנְגָעַן קִיְּן פָּנָעַן.
 מְשַׁה הָאָט גַּעֲפִירֶט דֵי יִידָן. עַר הָאָט אַיְינְגָעַנוּמָעַן
 דָעַם טִילְלָאָנְד וּוֹאָס גַּעֲפִינְט זִיךְ אֵין מַזְוָחְ פָּוּן טִיךְ יַרְדָן.
 דָאָרָטָן הָאָבָן זִיךְ בָּאָזְעַצְטָ צְוּוֵי אֹנוֹ אַהֲלָב שְׁבָטִים.
 יִידָן הָאָבָן אִיצְטָ גַּעֲדָאָרֶפֶט אַרְיְבָעָרְגִּיָּן דָעַם יַרְדָן אֹנוֹ
 אַיְינְגָעַנוּמָעַן דָאָס גַּאֲנְצָעַ לְאָנְד פָּנָעַן.

believed	גַּעֲגִילִיבָט
promised	צְוָגָעָגָנָט
belong	גַּעֲהָעָרָן
leader	פִּירְעָר
valleys	טָאָלָן
river	טְבִּיךְ
win	גַּעֲוִינְגָעַן, זִיגָן
conquer	אַיְינְגָעַנוּמָעַן
east	מַזְוָחְ

משהם טוית

דָעַר גַּרְוִיסָעַר יִדְיִישָׁעַר פִּירְעָר מְשַׁה אֵין גַּעַ-
 וּעַן אַלְטַן. דָעַר חֻוְמָשׁ זָאָגֶט — 120 יָאָר. מְשַׁה הָאָט
 גַּעֲרוֹפָן דָאָס גַּאֲנְצָעַ פֶּאָלָק אֹנוֹ גַּעֲרָעְדָט צֹ דֵי יִידָן. עַר
 הָאָט זַיִי וּוַיְדָעַר דָעְרָמָאנְט דֵי צְעַן-גַּעֲבָאָט בְּיִים בָּאָרָג
 סִינְיָן.

דָעְרָנָאָךְ הָאָט מְשַׁה דָעְרָמָאנְט אֹויְךְ אַסְטָסְטָס אַנְדָעָרָעַ
 גַּוְטָעַ גַּעֲזָעָצָן וּוֹאָס עַר הָאָט גַּעֲגָעָבָן דָעַם פֶּאָלָק אֵין מַדְבָּר.
 עַר הָאָט גַּעֲזָאָגֶט וּוַיְאָזְוִי יִידָן זָאָלָן לְעַבָּן, וּעַן זַיִי וּוּעָלָן

איינגעמען דאס לאנד פגען. דערנאָך האָט משה געזאגט
דעם פֿאַלְק אָז דער נִיעָר פֿירָעָר ווועט זיין יהושע. ער
וועט אַריינֶפְּירָן די יִדְזָן אֵין דעם לאָנד פְּגָעָן.
ווען משה האָט געענדייקט רעדן צומ פֿאַלְק, אֵיז ער
אוועק אויף אַ הוַיְכָן באָרג. ער אֵיז געשטאנָען אָזָן האָט
געקוּט אויף דעם לאָנד ווֹאו ער וועט שווַן נִיט קענען
זַיְן. משה אֵיז מַעַר נִיט געַומָּען צוֹרִיק. ער אֵיז דָּארָטָן
געשטָאָרבָּן. קִינְגָּר האָט נִיט געַוָּאָסְט ווֹאו עַס אֵיז
משהס קְבָּר.

משה אֵיז געַוָּעָן אַ גְּרוּיסָעָר פֿירָעָר. ער אֵיז געַוָּעָן
דער גְּרוּסְטָעָר יִדְיְשָׁעָר פֿירָעָר. ער האָט אַרוּיסָגְּעַפְּרִיט
דאָס פֿאַלְק פָּוָן מִצְרָיִם. ער האָט גְּעַגְּעַבָּן דעם פֿאַלְק די
תּוֹרָה. יִדְזָן האָבָּן אַלְעָמָל גַּזְאָגָט: משה אֵיז דער
גְּרוּסְטָעָר יִדְיְשָׁעָר נְבָיא. יִדְזָן האָבָּן אַלְעָמָל גַּעֲרוֹפָן
משהן: משה רבינו, משה אונדזער לערער.

reminded

דערמאָנט

ten commandments

צעַנְ-גַּעֲבָאָט

to lead

אַריינֶפְּירָן

grave

קְבָּר

prophet

נְבָיא

פֿרָאָגָעָס

(1) ווֹאָס אֵיז דער מְדָבָּר?

(2) פָּוָן ווֹאָס האָבָּן יִדְזָן גַּעֲלָבָט אֵין מְדָבָּר?

(3) ווֹאָס מִינְטָמָה רַבִּינו?

(4) ווֹאָס מִינְטָמָה בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל?

(5) קָעָנְסָטוֹ אַוְיסְרָעַכְעָנָעָן די צַעַנְ-גַּעֲבָאָט?

6) יידן זייןען געווען אנדערש ווי די אנדערע
פֿעלקער ווֹאָס האָבָן געוואַנדערט אִין מְדֻבָּר.
מייט ווֹאָס ?

7) זיַעַר אָ גְּרוּיסָעָר טִיל מְעַנְטְּשָׁן אֵין דָעַר וּוּלְטָ
הָאָבָן אֲנְגַעַנוּמָעַן די צָעַן-גַעַבָּאָט. פֿאָרוֹאָס ?

יְהוֹשֻׁעַ

יידן נעמען איזן בגען

יריחו פֿאַלט

הושע איז געווארן דער פֿירער פֿון דעם
יידישן פֿאַלך. ער האט גערעדט צום פֿאַלך און געזאגט:
— זיט שטאָרָק און פֿעַסְטַּה! לאָמִיר אִיצְט אַרְיבָּרָעַרְעַן
גײַן דעם יַרְדֵּן און אַרְיַינְקָומָעַן אַין דעם לאָנד בגען.
יהושע האט אַרְיבָּרָעַרְעַט דאס פֿאַלך אַיבָּעַר דעם
טַיְיךְ יַרְדֵּן. יַדְן זַיְנָעַן גַּעֲקוּמָעַן צוֹ דער עַרְשְׁטָעַר שְׁטָאָט
אַין בגען, צוֹ דער שְׁטָאָט יַרְחָו. יַרְחָו האט גַּעַהָאָט
הוַיכָּע וּוַעֲנָט אַרוּם אַין אַרוּם. פֿון דַּי וּוַעֲנָט הַאָבָּן דַּי
פֿעַנְיִים גַּעַשְׂאָסְן מִיט פֿילְיַיל-אַוְן-בוּיגָנס. עַס אַין גַּעַוְועַן
זַיְעַר שַׁוּעַר אַיְינְצָוּנְעַמָּעַן דַּי שְׁטָאָט.
דער תנֶךְ דער צַיְילַט: יַדְן זַיְנָעַן אַרְוּמְגַעְגַּאנְגָּעַן
די שְׁטָאָט יַעַדְן טָאג. אַזְוִי הַאָבָּן זַיְיָ גַּעַטָּאָן זַעַקָּס טָאג.
איַיְהָן זַיְבָּעָטָן טָאג זַיְנָעַן זַיְיָ אַוְיְגַעַשְׁתָּאָנָעַן גַּאנְץ פֿרִי.
זַיְיָ זַיְנָעַן אַרְוּמְגַעְגַּאנְגָּעַן די שְׁטָאָט זַיְבָּן מַאְל. זַיְיָ האָבָּן
גַּעַבְלָאָזָן אַין שַׁוְּפָרוֹת, אַוְן דַּי וּוַעֲנָט פֿון יַרְחָו זַיְנָעַן
איַיְנְגַעְפָּאָלָן. יַדְן זַיְנָעַן גַּלְיִיד אַרְיִין אַין שְׁטָאָט אַוְן זַיְיָ

די ווענט פון ירicho פאלן איבין

איינגענומען. עס איז געווען אַ ואונדער וואס יידן האבן
געקענט איינגעמען אָזָא שטארקע שטאט. אַפְּילו הימנט
זאגט מען : איינגעפֿאלן ווי די ווענט פון ירicho.

bow and arrow
Bible
ram's horn

פֿאלִילְ-אוֹןְ-בוֹיגָן
תַּנְךְ
שׁוֹקֵר

דעָר אַפְּמָאָךְ מִיט גְּבֻעָן

אָין גאנצָן לאָנד כְּנָעַן האָט מען שוֹין גַּע-
וואָסֶט אָז יִידָן זִיינָעַן גַּעֲקוּמָעַן איינגעמען דָאָס לאָנד.

מע האט אויך געווואסט אzo יידן האבן אינגענוןמען די
שטארקע שטאט יריכו. ניט אלע כנעניים האבן געווואלט
זיך שלאָגן מיט די יידן. די אינוואויאינערס פון דער
שטאט גבעון האבן ניט געווואלט זיך שלאָגן.

זויי האבן אויסגעקליבן מענטשן און געשיקט צו
יהושען. די מענטשן האבן זיך אַנגעטאָן אין אלטע
קלײַדער און געטראגן אלט ברויט. זויי האבן דאס געטאן
פדי יהושע זאל מײַנען אzo זויי קומען פון וויט.

ווען זויי זײַנען געקומען צו יהושען, האבן די מענטשן
פון גבעון געזאָגט :

— מיר קומען פון אַ וויט לאנד. מיר ווילן מאָן
שלומ מיט די יידן. האט יהושע זויי געפֿרעט :
— ווי אַזוי קען אַיך וויסן אzo אַיר קומט טאָקע פון
וואַיט ?

האָן זויי געענטפֿערט :

— גיב אַ קוק אויף אונדזערע קלײַדער און זע ווי
צעריסן זויי זײַנען. גיב אַ קוק אויף אונדזער ברויט און
זע ווי אלט עס איז. קענסטו פֿאָרטשטיין אzo מיר זײַנען
שרין לאָנג אין וועג.

יהושע האט זויי געגלייבט. מע האט געגעטען צוֹאָז
מען און מע האט אַפְּגַעַמְאָכְט צו זיין פֿרִינְד. דערנוֹאָד
זײַנען די מענטשן פון גבעון אוועקגעגאנגען. באָלד האט
יהושע אויסגעפֿונְגָן אzo די שטאט גבעון איז זיער נאָענט

צַו דָעַט אֲרֹת וְאֹו יִדֵן זַיְנָעַן. דָאַס אַיּוֹ גַעֲוֹעַן אַ שְׂטָאַט
אַיּוֹ כַנְעַן וְאַס יִדֵן הָאַבָּן גַעֲדָאַרְפַט אַיְנָנָעַמָעַן. אַיּוֹ
יְהֹשָׁעַ גַעֲגָנָגָעַן צַו דַי מַעֲנְטְשָׁן פָוָן גַבְעָוָן אַוָן זַיִ גַעַ
פֶּרֶעֲגַט :

— פֶּאֲרוֹוָאָס הָאַט אִיר אָוְנְדוֹ אָפְגָעַנְאָרָט ?

הָאַבָּן דַי מַעֲנְטְשָׁן פָוָן גַבְעָוָן גַעֲנְטַפְעָרֶט :

— מִיר וּוַילְן זַיְד נִיט שְׁלָאָגָן מִיט אַיִיךְ. מִיר גִיבָן

זַיְד אָוְנְטָעָר אַוָן לְאִמְרָ זַיִן פֶּרְיִינְד.

אַוָן דַי יִדֵן זַיְנָעַן אַנְגָעַקְוָמָעַן אַיּוֹ דָעַר שְׂטָאַט גַבְעָוָן

וּוַיְ פֶּרְיִינְד.

אָבָעָר דַי אַיְנוֹוָאַיְנָעָרָס פָוָן דַי אַנְדָעָרָע שְׂטָעַט הָאַבָּן
זַיְד נִיט גַעֲוֹאָלָט אָוְנְטָעָרְגָעָבָן. פִינְף שְׂטָעַט הָאַבָּן בָאָ-
שְׁלָאָסָן אַנְצְוָפָאָלָן אוִיפָגְבָעָוָן אַוָן בָאַשְׁטְרָאָפָן דַי שְׂטָאַט.
הָאַבָּן דַי מַעֲנְטְשָׁן פָוָן גַבְעָוָן גַעֲבָעָטָן יְהֹוּשָׁעָן :

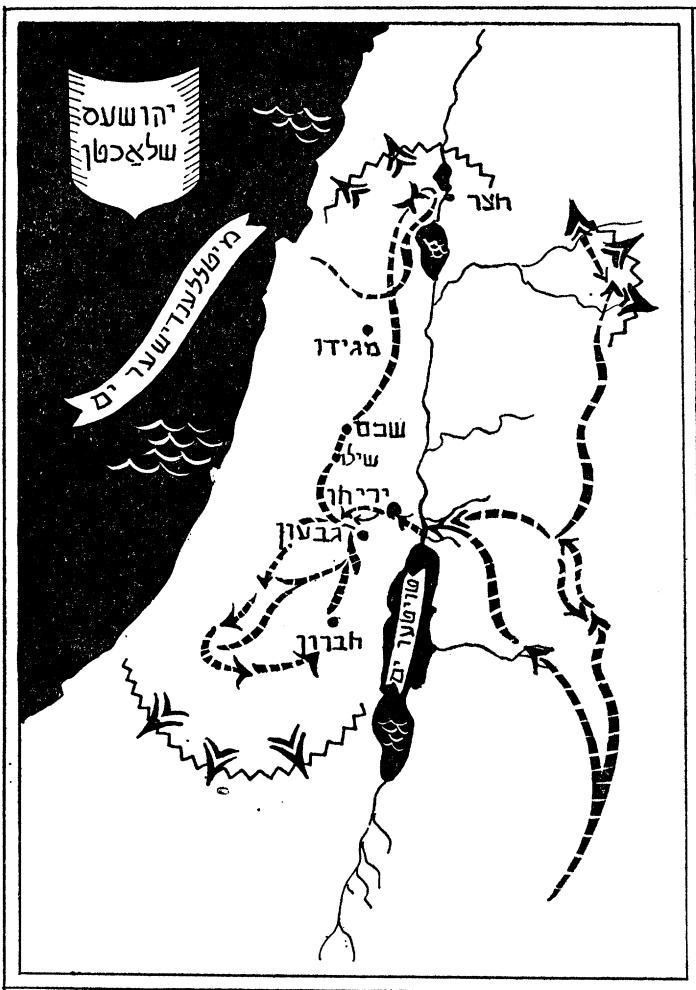
— קָוָם אוִיפָגְרָאָס אַוָן הָעַלְפָ אָוְנְדוֹ, וּוַיְלָ פִינְף קִינְגָן

פָוָן פִינְף שְׂטָעַט זַיְנָעַן אַנְגָעַקְפָאָלָן אוִיפָגְרָאָס אָוְנְדוֹ.

אַיּוֹ כַנְעַן הָאַט יְعַדָּע שְׂטָאַט גַעֲהָאָט אַ בָאַזְוְנְדָעָרָן

קִינְגָן.

agreement	אָפְמָאָד
inhabitants	אַיְנוֹוָאַיְנָעָרָס
chose, picked	אוִיסְגָעַקְלִיבָן
torn	צַעְדִיסָן
fooled	אָפְגָעַנְאָרָט
surrender	אָוְנְטָעָרְגָעָבָן זַיְד
separate	בָאַזְוְנְדָעָר

די גרויסע שלאכט

הושע האט גענומען זייןGANZUA ארמיי און געגןגען העלפֿן גבעון. די פנענים האבן ניט געווואסט איז יהושע וועט איזוי גיד קומען. זיי זינען געוואָרֶן צע-

טומלט. עס האט זיך אַנגעההיבן אָ גְּרוֹיסֶע שְׁלָאכֶט צוישן
יידן אוון די פנענימ. די פֿינַף מלכימ אוון זיינַ ערַע אַרְמִיַּעַן
האָבן גענומען לויפֿן. יהושע אוון זיין אַרְמִיַּה האָבן זיַּי
געיאָגט. אַזְוֵי האָט מען זיך גַּעֲשְׁלָאָגָן אַ גַּאנְצָן טָאג. עס
איַז גַּעַוּעַן אַ בלוטיקע שְׁלָאכֶט אוון יידן האָבן צַעְקָלָאָפֶט
אלָע פֿינַף קִינְגַּן. איַז דָּעַם טָאג האָבן יידן זיינַ ערַע אַ סֶּך
געוֹוָונָעַן.

דעָר תְּנֵךְ דָּעַרְצִיְּלַט :

ווען די זוֹן האָט גענומען אָונְטַעֲרָגִין, האָט יהושע
אוַיסְגַּעֲרָוֶן :

זוֹן אַיְזָן גַּבְּעָוָן בְּלִיבְּ שְׂטִיַּין !

אוֹן לְבָנָה קּוֹם נִיטְּ אַרְוִים !

אוֹן די זוֹן אַיְזָן גַּעֲבְּלִיבְּ שְׂטִיַּין

אוֹן די לְבָנָה האָט גַּעַוּאָרט.

נאָר דָּעָר דָּזְיַקְּעָר שְׁלָאכֶט האָט יהושע אַיְנְגַּעֲנוּמָעַן
נאָר אַ סֶּךְ שְׂטָעַט. יידן האָבן זיך פַּאֲרְשָׁפְּרִיט אַיבָּעַר דָּעַם
גַּאנְצָן לְאַנדְּ כְּנָעַן.

battle

שְׁלָאכֶט

confused

צַעְטוּמָלַט

king, kings

מַלְךָ, מַלְכִּים

defeated

צַעְקָלָאָפֶט

spread

פַּאֲרְשָׁפְּרִיט

יידן באָרְבָּעַטְן דָּאָס לְאַנדְּ

יַיְדָן האָבן אַיְנְגַּעֲנוּמָעַן דָּאָס גַּאנְצָעַ לְאַנדְּ
פְּנָעַן. יַעֲדָעַר שְׁבַּט האָט באָקוּמָעַן אַ טִּילְּ פָּוּן דָּעַם לְאַנדְּ.

יידן האבן מעיר ניט געדיארט וואנדערן. מע האט
אנגעהויבן וואוינען אין הייזער.

יידן האבן פארזיט פעלדער אוון זי' האבן פאָר-
פֿלאָנט גערטנער. מע האט געלעבט איצט פֿוּן ברויט
פֿוּן דער ערְד אוון מע האט געהאָט פֿרְכוּט, ווַיְיַזְ אָוֹן אִיל.
יידן זיינען געווארן ערְד-אָרְכְּבְּעַטְעַרְס. אַ טִּיל יידן זיינען
געליבן פֿאָסְטְּעַכְּעָר. זי' האבן איצט געהאָט גענוג גראָז
פֿאָר דֵּי צִיגְן אוון דֵּי שְׁעַפְּסָן. עַס אִיז געווען גענוג וואָסָעָר
פֿאָר אלעמען. דאס לעבען פֿוּן דֵּי יידן אִיז געווארן
גרינגעָר.

מע האט אויסגעקליבן דֵּי שטָאָט שילָה ווי אָן אָרט
צַו דִּינְעָן גַּאֲט. דָּאָרטָן אִיז אוּיך געווען דער אלטער
היליקער אָרוֹן מִיט דֵּי צְעַנְגְּעַבְּאָט. אִין שְׁבָט האט ניט
געהאָט קִיְּין אִיגְּגָן לְאָנד. דאס אִיז געווען דער שְׁבָט לְוִי.
דֵּי מענטשֶׁן פֿוּן שְׁבָט לוִי זיינען געווען דֵּי דִּינְעָרָס פֿוּן
די היליקער ערטער. די אָנדערע שְׁבָטִים האבן געגבען עסָן
אוון אָן אָרט צַו וואַיְינָעַן פֿאָר דֵּי מענטשֶׁן פֿוּן שְׁבָט לְוִי.
וועָן יהושע אִיז געווארן אַלְט, האט ער צוֹנוֹיֶּגֶע-
רוֹפְּן דאס גַּאנְצָע פֿאָלָק. ער האט גערעדט צומּ פֿאָלָק אוון
געזאָגֶט :

— אַיר האט באַזְיַגְט דֵּי אַיְנוֹו אַיְנוֹנָרָס פֿוּן כְּנָעָן.
אַיר לעבעט אִיצְט אִין דעם לאָנד פֿוּן אַיְיעָרָע אַבָּות. יעדער

שבט האט זיין טיל לאנד. איר דארפט איצט אפהיטן די געועצנן פון דער תורה. איר דארפט ניט לעבן ווי די פעלקער ארום אייך. איר דארפט לעבן אין שלום צוישן זיך אונז איר דארפט זיין פרום אונז גוט.

דער תנך דערציילט או וווען יהושע איז געשטארבן
אייז ער געוווען 110 יאָר אלט.

work, cultivate	בְּאַרְבָּעֵתֶן
planted	פָּאַרְזִיֶּטֶן, פָּאַרְלָאַנְצָט
farmers	עֲרָדָאַרְבָּעַטְעָרֶס
shepherds	פָּאַסְטָעַכְעָר
ark	אַרְנוֹן
servants	דִּינְגָּרֶס
holy places	הַיְלִיקָּעַ עַרְטָעָר
observe, obey	אַפְּהִיטָּן
saved, rescued	גַּעֲרָאַטְעָוּעַט

פֿרָאָגָעָם

1. ווי אַזְוֵי הָאָבָן יִדְן אַיְנְגָעַנוּמָעַן יַרְחִיו ?
2. ווי אַזְוֵי הָאָבָן דִי אַיְנְוָאוּנְגָעָרָס פָּוּן גַּבְעָוּן זִיד
געַרְאַטְעָוּעַט ?
3. וועַלְכָעָר שְׁבָט הָאָט נִיט גַּעַהְאָט קִיְּין אַיְגָן
לאָנד ?
4. וואָר אַיז גַּעַוְועַן דָּאָס הַיְלִיקָּע אָרְט ?

טְרָאָכָט וּוּעָגָן דַּעַם

1. דָּאָס יַדְיִשְׁע לְעַבְנָן אֵין פְּנַעַן אַיז גַּעַוְואָרָן אַנְ-
- דָּעַרְשׁ ווי עַס אַיז גַּעַוְועַן אֵין מְדֻבָּר. אַיז דָּאָס
לְעַבְנָן גַּעַוְואָרָן בְּעַסְעָר צִי עַרְגָּעָר ?
2. פָּאַרְוּאָס הַיִּסְטָט דָּאָס לְאַנְדָּ פְּנַעַן "דָּאָס צָוָעַ-
זָאָגְטָע לְאַנְדָּ ?"
3. פָּאַרְוּאָס הָאָט יְהֹוָשָׁע גַּעַוְאָלָט אוֹ יִדְן זָאָלָן
לְעַבְנָן אַנְדָּעָרְשׁ ווי דִי פָּעַלְקָעָר אַרְוּם זַי ?

די צייט פון די שופטים

יידן האבן זיך באוועצט אין זיינער לאנד אוון האבן מער ניט געווואלט פירן קיין מלחות. זיינ האבן געווואלט לעבן אין שלום מיט אלע פעלקער. אבער פאָרשיידענע פעלקער האבן געווואלט צונגעמען بي די יידן דאס לאנד. יידן האבן געמווזט זיך פאָרטהיידיקן. אַזוי האט זיך געציגגן 200 יאָר.

די צייט הייסט די צייט פון די שופטים. אַ שופט פֿלעגט אין צייט פון שלום זיין דער ריכטער. צו אים איז מען געקומען אָז ער זאָל מאָכוּן שלום צוישן מענטשן וואָס האבן זיך צעקריגט.

דער שופט איז אויך געוווען דער פֿירער פון זיין שבט. אַ שופט איז געוווען אַ קלוגער אַדער זיינער אַ העלדיישער מענטש. ווען שנונאים פֿלעגן אַנְפֿאַלְן, פֿלעגט דער שופט אַרויסגין האַלטן מלחמה. ווען דער שופט פֿלעגט געווינען די מלחמה, איז ער וויפטער געוווען דער ריכטער.

אַ שופט איז ניט קיין מלך. אַ שופט קליבט מען אויסט. אַ שופט בעט מען צו וווערן אַ שופט.

judge	שופט
settled	באוועצט
protect, defend	פארטידיקן
lasted	געציזיגן
judge	רייכטער
quarreled	צעקריגט
brave	העלדייש
enemy, enemies	שונאים

ד בורה

אַיִנָּע פָּוֹן דִּי עַרְשְׁטוּ שֻׁופְטִים אֵין גָּעוּעַן אָפָּרוּי. זי האט געהיסן דבורה. זי איז געווען זיינער אָקלוגע אוון אָ מוטיקע פרוי. יידן האבן זי זיינער ליב געהאט. זי איז געוועסן אין לאנד פָוֹן שבט אַפְרִים אָונְטֶעֶר אָ הויכן טיטלבוים, וואָס מע האט גערופָן דבורהս דבורהס צייטן האבן דִי פֿנעַנִּים זיך גוט צוגעגריט אָז זיינען אַנגעפָאלַן אויף יידן. זיינער פֿירער איז געווען סיסראָ. מען איז געקומען צו דבורההן אוון זי געלַרְעַגְט וואָס מע זאָל טָאנַן. דבורה האט גערופָן דעם קרייגסמאָן

ברק, זי האט אִים געזאגט :

— נעם צען טויזנט מאָן אוון גַּי צום באָרג תֶּבֶר דאָרטן וועסטו געלַינְעַן דִי כְּנַעֲנִים מיט סיסראָן זיינער פֿירער. דו וועסט אִים באַזְיַגְן !

האָט ברק געזאגט צו אִיר :

— אויב דו וועסט גַּיִן מיט מִיר, וועל אִיךְ גַּיִן.

דְּבוֹרָה

אויב אַבָּעַר דָו ווּעַסְט נִיט גֵּין מִיר, ווּלְאַיך נִיט
גֵּין.

הָאָט זֵי גַעֲנַטֶּפֶעֶרט :
— גּוֹט, אַיך ווּלְגֵין מִיט דִיר.

דְּבוֹרָה אֵין גַּעֲגָנָגָעָן מִיט בֶּרְקָן. זַיִּה האָבָן גַּעֲנָמָעָן
צָעַן טוֹיזָנַט מֵאַן. סִיסְרָא הָאָט זַיִּה גּוֹט צַגְעָרִיִּט צָו
דָּעַר שַׁלְאָכְט. עַר הָאָט גַּעֲהָאָט אַ סְּךָ אַיְזָעָרְגָּעָן רִיטִּט
וּוֹאָגָנָס. יַדְעָן האָבָן קִיְּין רִיטְוֹוֹאָגָנָס נִיט גַּעֲהָאָט אָוִיךְ
נִיט קִיְּין פָּעָרְד. עַס אֵין נִיט גַּעֲוָעָן גּוֹט פָּאָר יַדְעָן. אַבְּעָר
דְּבוֹרָה הָאָט גַּעֲזָאָגָט צָו בֶּרְקָן:

— שְׂטֵי אָוִיף, בָּאָפְּאָל סִיסְרָאָן. גָּאָט הָאָט אַיְבָּעָר
גַּעֲגָעָבָן סִיסְרָאָן אֵין דִּינָעָן הַעֲנָט !

ברָק אָוּן זַיְנָעָן מַעַנְטָשָׁן זַיְנָעָן בָּאָפְּאָלָן דִּי פְּנָעָנִים.
עַס אֵין גַּעֲוָאָרָן אַ שְׁטוֹרָעָם. אַ שְׁטָאָרְקָעָרָר רָעָגָן אֵין
גַּעֲפָאָלָן. דִּי פָּעָרְד זַיְנָעָן גַּעֲוָאָרָן וּוֹילָד אָוּן דִּי רָעְדָעָר.
פָּוּן דִּי רִיטְוֹוֹאָגָנָס זַיְנָעָן גַּעֲבְּלִיבָן שְׁטָעָקָן אֵין בְּלָאָטָע.
דִּי פְּנָעָנִים האָבָן גַּעֲמֹזָת אָרוּיסָטָפָּן דִּי רִיטְוֹוֹאָגָנָס אָוּן
זַיִּה שַׁלְאָגָן אָן זַיִּה. האָבָן יַדְעָן צַעֲשָׁלָאָגָן דִּי פְּנָעָנִים. יַדְעָן
הָאָבָן גַּעֲהָאָט אַ גְּרוּיסָן זַיִּג. דִּי פְּנָעָנִים זַיְנָעָן אַנְטָלָאָפָּן
פָּוּן דִּי יַדְעָן.

זַיְיָעָר פִּירָעָר סִיסְרָא אֵין אָוִיךְ אַנְטָלָאָפָּן. עַר אֵין
אָרִיְין צָו אַ פְּרוּי וּוֹאָס אֵין גַּעֲוָעָן אַ פְּרִיאַנְדָפָּן דִּי יַדְעָן. עַר
הָאָט גַּעֲבָעָטָן בַּיִּיר אַ בִּיסְלָוּוֹאָסָעָר. הָאָט זַי אִים גַּעַ-
גַּבְּנָמִילָך. סִיסְרָא אֵין גַּעֲוָעָן זַיְיָעָר פָּאָרְמָאָטָעָרָט אָוּן אֵין
אַיְנָגָעָשָׁלָאָפָּן אֵין גַּעֲצָלָטָפָּן דָּעַר פְּרוּי. אֵין דִּי פְּרוּי
שְׁטִילָעָרְהִיטָּה צַגְעָקָוּמָעָן צָו אִים אָוּן הָאָט אִים דָּעָרִ-
הָרָגָעָט.

דְּבוֹרָה אָוּן בָּרָק פִּירַן דֵּי יִדּוּשׁ אֲרָמִי

ברק האט געזיגט. יידן האבן זיך זיינער געפֿרייט און דְּבוֹרָה האט געשאָפָּן אַ לִיד ווועגן דעם גרויסן זיך. דאס לִיד הייסט «דאָס דְּבוֹרָה-לִיד». דאס לִיד אַיז דָא אַין חַנְך. עס אַין איינַס פָּוּן דֵי עַלְטַסְטָע לִידְעָר. נאָך אַט דעם זיך האבן די פְּנַעַנִים מַעַר נִיט גַּעֲקָעַנְט זיך שְׂטוּלָן קָעָגָן דֵי יַידָן. זיך האבן גַּעֲוָאָוָסֶת: דאס לאָנד פְּנַעַן אַיז שְׂוִין נִיט זִיעָרָס, עס אַיז דָאָס יִדּוּשׁ לאָנד.

brave	מוֹטִיך
to judge	מִשְׁפְּטָן
prepared	צָוְגָעָרִיט
warrior	קָרִיגְסָמָן
chariots	רַבִּיטּוֹוָאנְגָס
to attack	בָּאַפְּאָלָן
mud	בְּלָאָטָע
defeated	צָעַשְׁלָאָגָן
victory	זִיך
tired	פְּאַרְמָאָטָעָרט
killed	דָּעַרְהָרְגָעָט

גָּדְעֹן קָלִיבֵת אֹוִים זַיְן אַרְמַי

גָּדְעֹן

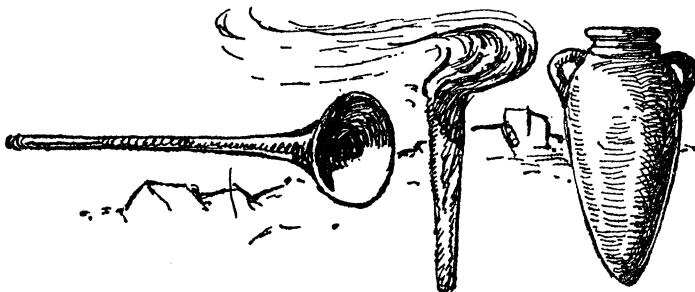
דָּאָס לְאַנְד אִיז גָּעוּוֹן רְוַאיַּק אֲ סֶד יָאָרֶן. עַס
זַיְנַעַן אֲבָעַר וּוַיְדָעַר גַּעֲקוּמָעַן שְׁלַעַכְטָעַ צַיִיטָן. מַדְּיַן, אֲ
פָּאַלְקָ פָּוּן וּוְאַנְדָּעַרְעַרְסָ, וּוְאָס הָאָט גָּעוּוֹוִינְטָ אַוִּיפָּ יְעַנְגָּעָר
זַיִיט יְרָדָן, אִיז אַנְגָּעַפְּאַלְן אַוִּיפָּ דֵּי יְידָן. זַיִי הָאָבָן צַוְּגָעָר
נוּמָעַן פָּוּן דֵּי יְידָן שְׁעַפְּסָן אָוֹן אַקְסָן אָוֹן אַיְזָלָעָן. זַיִי
פְּלַעַגָּן וּוְאַרְטָן בֵּין דֵּי יְידָן הָאָבָן אַרְאַפְּגָעַנוּמָעַן תְּבָאָה.
פָּוּן דֵּי פְּעַלְדָּעָר אָוֹן זַיִ בְּאַפְּאַלְן אָוֹן צַוְּגָעַנוּמָעַן דֵּי תְּבָאָה.
נִיט וּוַיִּטְפָּן דֵּעַר שְׂטָאָט שְׁכָם הָאָט גַּעַלְעַבְטָ גָּדוּן
פָּוּן דָּעַם שְׁבַּט מַנְשָׁה. עַר אִיז נָאָר גָּעוּוֹן אֲ יְוָנְגָעָר
מַעֲנַטְשָׁ אָוֹן זַיִן מַשְׁפָּחָה אִיז גָּעוּוֹן דֵּי אַרְעַמְסָטָע אִיז
דָּעַם שְׁבַּט. עַר אִיז אֲבָעַר גָּעוּוֹן אֲ הַעֲלִדִּישָׁר מַעֲנַטְשָׁ

און ניט געוואָלט אָז זיין פֿאַלק זֶאל אָזוי שטָאַרְק לִידְזָן.
ער האָט באַשְׁלָאָסָן צו באָפְּרִיעַן יִדְזָן פֿוֹן דֵי אַנְפְּאַלְעַרְטָם.
גַּדְעָוָן האָט גַּעֲנוּמָעָן גַּרְיִיטָן זִיךְרָן צו דָּעַר מַלְחָמָה. ער
הָאָט גַּעֲבָלָאָזָן אַיְן אַשְׁוּפֶר אָוֹן צְוּזָאַמְעַנְגָּעַרְוָן מַעֲנְטָשָׁן
פֿוֹן זִיין שְׂבָט אָוֹן אוּיךְ פֿוֹן אַנְדְּעָרָע שְׂבָטִים. עַס זַיְנָעָן
גַּעֲקוּמָעָן צו אִים אַסְרָה יִדְזָן. גַּדְעָוָן האָט גַּעֲזָעָן אָז ער
הָאָט צו פְּילָה מַעֲנְטָשָׁן פְּאָרָה זִיין פְּלָאָן. פֿוֹן אַלְעָה יִדְזָן וּוֹאָס
זַיְנָעָן גַּעֲקוּמָעָן צו אִים הָאָט ער אוֹיסְגַּעַלְיִיבָּן נַאֲרָה דְּרִיכָּי
הַוְּנְדָּעָרָת, דֵי מַוְּטִיקְסְּטוּ. ער האָט זַיִ גַּעֲפִירָט צו דָּעַם
אָרט וּוֹאוּ עַס אִין גַּעֲוָעָן דָּעַר לְאַגְּעָר פֿוֹן מַדְיָן.

איַן מִיטָּן נַאֲכָט, שְׁטִילְעָרְהִיט, איַזְזָעָן צְוּגַּעַקְוּמָעָן
גַּאֲרָן נַאֲעַנְתָּן צו דָּעַם שְׁוֹנָא. יַעֲדָרָרָעָר פֿוֹן דֵי דְּרִיכָּי הַוְּנָדָּעָרָת
דָּעַרְטָה מִאָן האָט גַּעֲהָאָט אַ לִיְדִיקָּן קְרוֹגָן אָוֹן אַ פֿאַקלָּה.
מִיטָּן אִין מַאְלָה האָבָן אַלְעָה דְּרִיכָּי הַוְּנְדָּעָרָת צְעַבְּרָאָכָן דֵי
קְרוֹגָן אָוֹן הוּאָר אַוְיְגַּעַהְיִיבָּן דֵי פֿאַקלָּעָן וּוֹאָס זַיִ האָבָן
אַנְגַּעַצְוּנְדָּן. דֵי מַדִּינִים האָבָן פְּלוֹצָעָם דֻּרְהָעָרָת אַ גַּרְוִיסָּן
טוּמָל. זַיִ האָבָן דַּעֲרוֹזָעָן וּוֹי מַעֲנְטָשָׁן מִיטָּן פֿאַקלָּעָן אַיְן דֵי
הַעֲנָט לוֹיְפָן אַרְוֹם צְוּוִישָׁן זַיִ. זַיִ האָבָן גַּעֲהָעָרָת דֵי
גַּעֲשָׁרִיעָן :

— “פְּאָרָה גַּאֲטָה אָוֹן פְּאָרָה גַּדְעָוָן !”

די מַדִּינִים זַיְנָעָן גַּעֲוָאָרָן שְׁטָאַרְק צְעַטּוּמָלָט אָוֹן
צְעַשְׁרָאָקָן. זַיִ זַיְנָעָן גַּעֲוָעָן אָזְזָעָן צְעַטּוּמָלָט, אָז זַיִ האָבָן

אנגעההיבן הרגענען אײַנער דעם אנדעָן. דער גאנצער
לאָגער איז אַנטלאָפָן.

גְּדֻעָן הָאָט גַּעֲשִׁיקָת מְעַנְטְּשָׁן צֹ דֵי אַנְדָּעָרָע שְׁבָטִים,
מַעַזְלָאָל אִים הָעַלְפָן נָאַכְיָאָגָן דֵי מִדְינִים. מְעַן הָאָט אַרְוִיס-
גַּעֲטָרִיבָן דֵי מִדְינִים לְפָנֵן דַּעַם יִדְישָׁן לְאָנֶד. גְּדֻעָן אַיז
גַּעֲוָאָרָן אָשְׁוֹפֵט בַּיְּיָדָן. עַס זִינְגָן גַּעֲקוּמָעָן צֹ אִים
מְעַנְעָרָר לְפָנֵן יִשְׂרָאֵל אָוָן גַּעֲזָאָגֶט :

— וּוּעָר אַונְדוּעָר קִינְגִּ!

גְּדֻעָן הָאָט נִיט גַּעֲוָאָלָט וּוּעָרָן אָקִינְג. עָר הָאָט
גַּעֲעַנְטֶפְּעָרֶט :

— גַּאָט אַיז אַיְיָעָר קִינְג. אַיְר דָּאָרָפֶט נִיט קִיּוֹן
אַנְדָּעָר קִינְג.

אוֹן גְּדֻעָן אַיז גַּעֲוָעָן אָשְׁוֹפֵט אַלְעָט טַעַג לְפָנֵן זִינְג
לְעַבָּן.

oxen	אַקְסָן
donkeys	איַזְוָעָן
grain, crops	תְּבוֹאָה
suffer	לְשִׁין
camp	לְאָגָעָר
pitcher	קְרוֹגָן
torch	פָּאָקָל

שם שון

באר גדעונגען זייןגען געווען אויך אנדערע
שוויטים. זיי האבן פֿאָרטֿיִידֿיקֿט דאס יִדֿישֿׁ פֿאָלֿק פֿוֹן
די פֿעלֿקֿעֿר אַרום.

אבל עס איז געקומען אַ נײַיר שונא פֿאָר יִידֿן.
דאָס איז געווען אַ פֿאָלֿק ווֹאָס מע האָט גערוֹפֿן פֿליַּשְׂתִּים.
זַיְּ זַיְּנַעַן גַּעֲקוּמָעַן פֿוֹן דֵּי אַינְדַּזְּלַעַן פֿוֹן דָּעַם גַּרוּסַן יִם.
זַיְּ האָבָּן בְּיִם בְּרַעְגִּים אַוְּיֶגְּעַבְּוִיט שְׁטַעַט. דֵּי פֿליַּשְׂתִּים
הָאָבָּן גַּעַהַאָט גּוֹט גַּעַוּעַר. זַיְּ זַיְּנַעַן גַּעַוּעַן שְׁטַאָרָק. דֵּי
פֿליַּשְׂתִּים זַיְּנַעַן אַ סְּדָּמָאָל אַנְגַּעַפְּאָלָן אוֹיפֿ יִידֿן. יִידֿן
הָאָבָּן גַּעַמּוֹזָט מְלֻחָּמָה הַאַלְטָן מִיט זַיְּ.

מער פֿוֹן אלְּצָהָאָט גַּעַלְּיִיטַן פֿוֹן דֵּי פֿליַּשְׂתִּים דָּעַר
שְׁבַּט דַּן. אַיְּן דָּעַם שְׁבַּט אַיְּזָה גַּעַבְּוִירָן גַּעַוְּאָרָן זַיְּיר אַ
שְׁטַאָרְקֿעֿר מַאְן. עַר האָט גַּעַהַיִּיסְּן שְׁמַשְׁוֹן. עַר האָט קִיְּן
מַאְלָזִיךְ נִיט גַּעַשְׁוִירָן דֵּי האָר. עַר האָט נִישְׁט גַּעַטְרוֹנוֹקָעַן
קִיְּן וּוֹיִן. עַר אַיְּזָה גַּעַוְּעָן אַזְּוִי שְׁטַאָרָק אָזָוּ עַר האָט מִיט
זַיְּנַעַן הַעֲנַט צְעַרְיִיסְּן אַ לִּיבְּ. אַזְּוִי דָּעַרְצִילְּט דָּעַר תַּנְךְ.
דֵּי פֿליַּשְׂתִּים הָאָבָּן גַּעַהַאָט אַ סְּדָּמָאָל צְרוֹת פֿוֹן שְׁמַשְׁוֹנָעַן
אוֹן זַיְּ האָבָּן קִיְּן זַאְכָּר נִיט גַּעַקְעַנְט טָאָן קַעְגָּן אִים.

דָּעַר תַּנְךְ דָּעַרְצִילְּט וּוֹעֲגָן אַ סְּדָּמָאָל הַעַלְדִּישְׁׁ זַאְכָּר
פֿוֹן שְׁמַשְׁוֹנָעַן. אַיְּין מַאְלָהָאָט שְׁמַשְׁוֹן גַּעַנְעַכְטִיקֿט אַיְּן אַ
שְׁטַאָט פֿוֹן דֵּי פֿליַּשְׂתִּים. הָאָבָּן זַיְּ פֿאָרְשְׁלָאָסְּן דֵּי שְׁוֹעָרָעָ

Courtesy of the Metropolitan Museum of Art.

שמשון צערירימט דעם לײַב

טײַעערן פָּוֹן דער שטָאָט אָוּן גָּעוּוֹאָלָט דערְהָרְגָּעָנָעָן
שמשונען. אֲבָעָר שְׁמַשּׁוֹן אִיּוֹ אַיְּפָגָעַשְׁתָּאָנָעָן בֵּינְאָכְטָן,
אַרְוִיסְגָּעָרִיסְן אַלְיָין דִּי שְׁוֹועָרָע טְוִיְּעָרָן פָּוֹן דָּעָר שְׁטָאָט
אוּן זַיִּי אַוּוּקָגָעַטְרָאָגָן אוּיפָּזְיָינָע פְּלִיכְצָעָם.
אָן אַנְדָּעָר מָאָל הָאָבָּן דִּי פְּלִישָׁתִים אִים גַּעֲבָוְנָדָן.

אָרוֹם זִינְגַּן גַּעֲוֹעַן אֶפְשֵׁר טְוִיזְנַט פְּלִישְׂתִּים. אֶבְעָר עַר
הָאָט צְעָרִיטֵן דֵּי שְׁטְרִיךְ, אוּיְפְּגַעְהוּבֵן פָּוֹן דָּעֵר עַרְד אָ
בֵּין פָּוֹן אָן אַיְזָל אָוֹן מִיט דָּעֵם בֵּין הָאָט עַר גַּעֲנוּמָעַן
שְׁלָאָגָן אָוֹן הַרְגָּעָנָעַן דֵּי פְּלִישְׂתִּים.

אִין מָאָל הָאָט שְׁמַשּׁוֹן גַּעֲכָאָפֵט דָּרְיֵי הַוְּנְדָעָרֶת
פְּוֹקְסָן. עַר הָאָט צֹ דֵי עַקְוָן פָּוֹן דֵי פְּוֹקְסָן צְוָעָבוּנְדָן
בְּרַעֲנְגַּנְדִּיקָּע פְּאַקְלָעַן אָוֹן גַּעֲלָאָזָט דֵי פְּוֹקְסָן לוֹיְקָן אַיְבָעָר
דֵי פְּעַלְדָּעָר פָּוֹן דֵי פְּלִישְׂתִּים, וּוֹאָס זִינְגַּן גַּעֲוֹעַן פָּוֹל
מִיט תְּבָואה. אַזְוִי הָאָט עַר פְּאַרְבְּרָעָנֶת דֵי תְּבָואה פָּוֹן
דֵי פְּלִישְׂתִּים.

שְׁמַשּׁוֹן הָאָט לִיב גַּעֲקָרָגָן אָמִידָל וּוֹאָס הָאָט גַּעַ-
הַיִּסְן דְּלִילָה. זֵי אַיְזָן גַּעֲוֹעַן אָטָאָכְטָעָר פָּוֹן דֵי פְּלִישְׂתִּים.
דֵי פְּلִישְׂתִּים הַאָבָן זֵי גַּעֲבָעָטָן :

— גַּעֲפָנִין אוִיס בֵּי דִין מָאָן אַיְן וּוֹאָס עַס לִיגָּט זִימָן
גְּרוּוּסָעָר כּוֹחַ.

הָאָט דְּלִילָה גַּעֲזָאָגָט צֹ שְׁמַשּׁוֹנָעָן :
— אַיְדָבָעָט דֵיר, זָאָג מִיר אוִיס אַיְן וּוֹאָס עַס לִיגָּט
דִין כּוֹחַ.

הָאָט שְׁמַשּׁוֹן אַיְר גַּעֲגָעָבֵן פְּאַרְשִׁיְדָעָנָע עַנְטְּפָעָרטָס,
אֶבְעָר זֵי זִינְגַּן נִיט גַּעֲוֹעַן דֵי אַמְתָעָ. דֵי פְּלִישְׂתִּים
הַאָבָן אַלְץ נִיט גַּעֲקָעָנֶת בָּאוּגָן שְׁמַשּׁוֹנָעָן. בֵּין אַיְן מָאָל
הָאָט דְּלִילָה גַּעֲזָאָגָט צֹ שְׁמַשּׁוֹנָעָן :

— דו לאַכְסֶט פָוּן מִיר אָוֹן דו זָאָגְסֶט מִיר לִיגָן. זָאָגְסֶט אָוִים אַיְן וּוֹאָס עַס לִיגֶט דִין פּוֹת. אַיךְ וּוֹעֵל קִינְעָם נִיט דֻעָצְיִילָן.

זַי הָאָט אָזְוֵי פֵיל מַאל גַעֲבעַטָן אָוֹן גַעֲווַיִינְט אָוֹן וּוֹידָעֶר גַעֲבעַטָן, אָז שַׁמְשׁוֹן הָאָט אָוִיסְגַעְזָאָגֶט :

— פָוּן דַעַם טָאגּ פָוּן מִין גַעֲבוֹרִין אִיז אַ שְׁעַר נִיט אָרוֹיְפְגַעְקּוּמָעָן אָוִיףּ מִין קָאָפּ. אָוִיבּ מַעַן זָאָל מִיר אָפּ שְׁעַרּ דִי הָאָרָר, וּוֹעֵל אַיךְ פָאָרְלִירָן מִין פּוֹת. אַיךְ וּוֹעֵל וּוֹעָרָן שְׁוֹוָאָר אָוֹן זִין וּוֹי אַלְעַ מַעֲנְטָשָׂן.

וּוֹעַן שַׁמְשׁוֹן אִיז גַעֲשָׁלָאָפּוֹן, הָאָט דְלִילָה אַרְיִינְגָעָרָוּפּ אַ מאָן אָוֹן עַר הָאָט אָפְגַעְשִׁוְרִין דִי הָאָרָר פָוּן זִין קָאָפּ. דֻעָרְנָאָר הָאָט זַי אַ גַעְשְׁרִי גַעְטָאָן :

— פְלִישְׁתִּים בָאָפְאָלָן דִיךְ, שַׁמְשׁוֹן !

שַׁמְשׁוֹן הָאָט זַי אָוִיפְגַעְכָאָפּט פָוּן שְׁלָאָףּ אָוֹן אָרוֹיסְסָעָן דִי פְלִישְׁתִּים, וּוֹאָס הָאָבָן שְׁוִין גַעֲוָאָרָט אָוִיףּ אִים. עַר אִיז אִיצְטָאָבָעָר גַעֲוָעָן אָזְוֵי וּוֹי אַלְעַ אַנְדָעָרָעַ מַעֲנְטָשָׂן. דִי פְלִישְׁתִּים הָאָבָן אִים גַעְכָאָפּט. זַיִי הָאָבָן אִים אְוִיסְסָעָן דִי אָוִיגָן. עַר אִיז גַעֲוָאָרָן בְלִינְד אָוֹן אַ שְׁקָלָאָףּ בְּיַי דִי פְלִישְׁתִּים. זַיִי הָאָבָן אִים גַעְשְׁמִידָט אִין קִיטָן אָוֹן עַר הָאָט גַעְדָרִיָּט פָאָר זַיִי מִילְשְׁטִיְינָעָר.

שַׁמְשׁוֹנוּעָן אִיז גַעֲוָעָן זַיִעָר שְׁלָעָכְט. אַבָעָר דִי הָאָרָר הָאָבָן גַעֲנוּמָעָן בִּיסְלַעְכּוֹיִז וּוֹאָקָסָן. דִי פְלִישְׁתִּים הָאָבָן גַעְמָאָכָט אַ גְרוֹינְסָן יּוֹם-טוֹב, וּוֹיְיַלְלָה

זַיְ האָבָן גַּעֲכָאָפֶט שַׁמְשׁוֹנוֹן. זַיְ זַיְנָעַן אַלְעַ גַּעֲקוּמוֹן זַיְ
 פַּרְיִיעַן אֵין זַיְיעַרְן אָ טַעַמְפֵל. מַעַ האָט גַּעֲבָרָאָכֶט שַׁמְשׁוֹנוֹן
 אוֹן אִים אַוּעַקְגַּעַשְׁטַעַלְט צַוְוִישַׁן דֵי זַיְילַן. דַעַר בְּלִינְדָעַר
 שַׁמְשׁוֹן האָט מִיט זַיְנָעַן הַעַנְטַ אַרוּמְגַעַנוֹמוֹן דֵי זַיְילַן פָּוֹן
 טַעַמְפֵל. דָאָס הַוִּיז אִיז פָּוֹל גַּעַוּעוֹן מִיט מַעַנְעָר אֵין פַּרְוִיעַן.
 זַיְ זַיְנָעַן אַלְעַ גַּעַוּעוֹן לַוְסְטִיק אוֹן גַּעֲלָאָכֶט פָּוֹן דַעַם
 בְּלִינְדָן שַׁמְשׁוֹן. שַׁמְשׁוֹן אִיז גַּעַוּאָרְן בִּיְזַן אוֹן מִיט אַלְעַ
 זַיְנָעַ פּוֹחוֹת גַּעַנוֹמוֹן שְׁטוֹפָן דֵי זַיְילַן וּוֹאָס האָבָן אוּיפַּ-
 גַּעַהְאַלְטַן דַעַם טַעַמְפֵל. מִיט זַיְנָעַ בִּיְדַע הַעַנְטַ האָט עַר
 אַרוּיסְגָּעָרִיסְן דֵי זַיְילַן. דַעַר טַעַמְפֵל אִיז אַיְנְגַעַפְּאָלַן אוֹן
 אַלְעַ פְּלִישְׁתִּים זַיְנָעַן דַעַרְהַרגַּעַט גַּעַוּאָרְן. שַׁמְשׁוֹן אִיז
 אַרְיךְ דַעַרְהַרגַּעַט גַּעַוּאָרְן. עַר אִיז גַּעַשְׁתָּאָרְבַּן מִיט דֵי
 וּעְרְטָעַר :

— לאָמֵיךְ שְׁטָאָרְבַּן אִיז אַיְנְגָעַם מִיט דֵי פְּלִישְׁתִּים !
 שַׁמְשׁוֹן אִיז גַּעַוּעוֹן אָ שְׁוֹפֶט בֵּי יִידַן צְוֹאָנְצִיךְ יָאָר.
 שַׁמְשׁוֹנוֹן רְוַפְּט מַעַן שַׁמְשׁוֹן הַגִּבּוֹר, שַׁמְשׁוֹן דַעַר הַעַלְד.
 נַאֲךְ שַׁמְשׁוֹנוֹן זַיְנָעַן גַּעַוּעוֹן נַאֲךְ אַנְדָעַרְעַ שְׁוֹפְּטִים בֵּי
 יִידַן.

island	איַנְדוֹל
weapons	גַּעַוּעוֹר
cut	גַּעַשְׁוִירַן
spent the night	גַּעַנְעַכְטִיקַט
gates	טַוִּיעַרְן
shoulders	פְּלִיכְצָעַט
tied up	גַּעַבּוֹנְדַן
rope	שְׁטָרִיךְ

foxes	פּוֹקְסִין
strength	פּוֹח
put in chains	גַעַשְׁמִידָט אֵין קִיטָן
little by little	בִּיסְלַעֲכּוֹבִין
columns, pillars	זְבִילָן
merry	לוֹסְטִיק

פֿרְאָגָעָם

1. ווֹאָס אֵין אָ שׁוֹפְט ?
2. ווי אֶזְוִי הָאָט בְּרַק גַעֲזִיגֶט ?
3. ווי אֶזְוִי אֵין סִיסְרָא דֻעְרָהְרָגָעַט גַעֲוֹאָרָן ?
4. ווֹאָס אֵין דָאָס פָאָר אָ לִיד דָאָס דְבוֹרָה-לִיד ?
5. פְאָרוֹוָאָס אֵין גַדְעָוָן גַעֲגָנְגָעָן אֵין מְלָחָמָה מִיט
מְדִין ?
6. ווי אֶזְוִי אֵין גַדְעָוָן בָאָפְאָלָן דָעַם לְאָגָעַר פּוֹן
מְדִין ?
7. ווֹאָס ווַיִּסְטוּ פּוֹן שְׁמַשׁוֹנָס הַעַלְדִּישְׁקִיט ?
8. ווי אֶזְוִי אֵין שְׁמַשׁוֹנָס גַעֲשְׁטָאָרְבָּן ?

טְרָאָכְט וּוֹעֲגָנוֹ דָעַם

1. אֵין עַס אָ גַעְוַיְינְטַלְעַכְע זָאָךְ אָז אֵין אַלְטָע
צִיְיטָן זָאָל אָ פְרָוִי זִין דֵי פְּירָעָרִין פּוֹן אִיר
פְּאָלָק ?
2. גַדְעָוָן הָאָט נִיט גַעְוֹאָלָט וּוֹעֲרָן אָ קִינְגָ. פָאָר-
וֹאָס ?

শ্মোল নবিা ও শাওল হল্দ

দুর যিগ ফোন দি ফ্লিশহিম

ଦି, ଚିଯିତ ଫୋନ ଦି ଶୋଫଟିମ ଆଇ ଗୁରୁଣ ଚୋଯି ହବେ
ଦୁରତ ଯାର. ଯିଦିନ ହାବନ ଗୁଲାବତ ଆଇ ବିଦ୍ୟାର ଲାନ୍ଦ. ଯି
ହାବନ ଗୁଅରବୁତ ଆଏଫ ଦୁର ଉର. ଯି ହାବନ ଯିକ ଓଇସଗୁ
ଲୁରନ୍ତ ଫାର୍ଶିଡିନୁ ମଳାକୋତ.

ଉସ ଆଇ ଗୁରୁଣ ଆ ଗ୍ରୋସିର ଓନ୍ଟରୁଶିଯିଡ ଚୋଯିଶିନ ଦି
ଯିଦିନ ଆଇ ଅନ୍ଦରୁ ଫୁଲକୁର. ଯିଦିନ ହାବନ ଯିକ ଗୁହାଅଲଟନ ବି
ଦୁର ତୋରା ଓେସ ମଶ ହାତ ଯି ଗୁଗୁବନ. ଆଇ ମିଟ ଦୁମ
ଚିନ୍ଦିନ ଯି ଗୁରୁଣ ଅନ୍ଦରୁଶ. ଉସ ଚିନ୍ଦିନ ଓଇଫଗୁକମୁନ ବି
ଯିଦିନ ନବିଆମ ଓେସ ହାବନ ଗୁଲାରନ୍ତ ଦାସ ଫାଲକ ଓ ଆଜୋ
ଚୋ ଲୁବନ ଗୁତ ଆଇ ଗୁରୁଚତ. ମିର ଲୁରନ୍ତ ଆଇଚ୍ଛା ଓ ଉଗନ ଦୁମ
ନବିଆ ଶମୋଲ.

ଓୱୁନ ଶମୋଲ ଆଇ ଗୁରୁଣ ନାର ଗାର ଆ କଲିଇ କିନ୍ଦ, ହାତ
ଚିନ୍ଦିନ ମୋତୁର ଆଇ ଗୁବରାଚତ ଆଇ ଦୁର ହିଲିକୁର ଶଟାଟ
ଶିଲା ଆଇ ଆଇ ଦାରଟନ ଗୁଲାତୋତ. ଶମୋଲ ଆଇ ଦାରଟନ ଓଇସ
ଗୁଓଅକ୍ଷନ, ଦୁର ପହନ ଉଲି ହାତ ଆଇ ଦୁରଚ୍ଚୋଗନ ଆଇ ହାତ
ଆଇ ଗୁଲାରନ୍ତ. ଉଲି ଆଇ ଗୁରୁଣ ଦୁର ହୋଇଫଟ-ପହନ ବି ଯିଦିନ

מען טראגט דעם אָרוֹן אֵין דער מל'חמה מיט די פְּלִישָׁתִים
ער האָט זייער ליב געהאָט דעם יונגן שמואָל. עלי אַיִז
געוּעַן זיבער אָז שמוֹאָל וועט אויסוּאָקְסָן אַ פְּרִיעָר
בֵּי יִדְן.

די פְּלִישָׁתִים זינען אַנְגָּעָפָאלְן אוֹיף יִדְישָׁע שטעט
און יִדְישָׁע דערפָּער. די שבְּטִים זינען ניט געוּעַן פָּאָר-
אייניקט. זינען די פְּלִישָׁתִים געוּעַן שטאָרְקָעָר. אַיִז
מָאָל זינען יִדְן פֿוֹן פָּאָרְשִׁידָעָנָע שבְּטִים אַרְוִיס זִיךְ
שלְאָגָן מיט די פְּלִישָׁתִים. די פְּרִיעָרָס האָבָן געבעטן בֵּי
עלִי דעם הַיְלִיקָן אָרוֹן. זִי האָבָן געוּוֹאָלָט האָבָן מיט
זִיךְ דעם הַיְלִיקָן אָרוֹן, וויל זִי האָבָן גַּגְלִיבָט אָז דָּס
וועט זִי הַעֲלָפָן געוּוֹינָעַן די מְלֻחָה. אֶבעָר די פְּלִישָׁתִים
הָאָבָן געוּוֹאוֹנוּן. זִי האָבָן פָּאָרְכָּאָפָט דעם הַיְלִיקָן אָרוֹן.
זִי האָבָן צַעַשְׁטָעָרט די שְׁטָאָט שִׁילָה. עלייס צוֹויִי זִין

זינען דערהרגעט געוואָרַן. דער אַלטער עלי אלײַין איז
געשטערבּן, וווען ער האָט דערהערט די טרויעַרְיךָ ניס.

trade, trades	מלאכָה
raised, educated	דעַרְצִיגָּן
priest	כהָן
villages	דעַרְפָּעָר
destroyed	צעשטערט

শ্মোآل הַנְּבֵיא לְעַרְנֵט דָּאַס פֶּאֲלָק

יְדֹן האָבן מער נישט געהאָט קיין הויפט-
כהָן, עס איז נישט געווען קיין מלך. יְדֹן האָבן אַפְּלִיו-
פְּאַרְלְוִירָן דעם הַיְלִיקָן אַרְון. דָּאַס יִדְישָׁע פֶּאֲלָק איז
געווען איז געפָּאָר. עס האָט זיך געקענט ענדִיקָן די
יִדְישָׁע געשיכְּטָע. דָּאַס האָט געטראָפָּן מיט אַ סְדָּךְ
פְּעַלְקָעָר : מע האָט זיך באָזִיגְט אָוָן זיך זינען געוואָרַן
אויס פֶּאֲלָק.

עס איז אַבעָר געווען איז גרויסער מענטש ווֹאָס
הָאָט געהאָלָפָּן יְדֹן בְּלִיבָּן יְדֹן. דָּאַס איז געווען שמוֹאָל.
ער איז געוואָרַן דער יִדְישָׁע פְּרִירָעָר נַאֲךְ עַלְיטָט.
ער האָט נִיט געוואָוִינְט אַיְן אַיְן אַרט. ער איז אַרוּמְגָע-
גָּאנְגָעָן אַיבָּעָרָן לְאָנְדָּה. ער האָט געטְרִיסְט יְדֹן, ער האָט
געגעָן קְלוּגָעָ עַצְוָת ווֹאָס צָו טָאָן. ער האָט געהאָלָפָּן
אוֹ יְדֹן זָאָלָן בְּלִיבָּן יְדֹן. ער האָט גערעַדְט אַיְן נָאָמָעָן
פָּוֹן גָּאָט אָוָן ער האָט גַּזְזָאָגָט, אוֹ עָס ווּעָלָן קְוּמָעָן

בעסערע צייטן. דערפֿאָר האָט מעַן אִם געַרְופּן נֶבְיא,
শ্মোাল নেবিয়া.

danger	געַאָר
happened	געַטְרָאָפּ
consoled	געַטְרִיסְט
advice	עַצְחָה עַצְוֹת

יַדְן ווַיְלֵן אַ קִינְג

דָּאָס לְעַבְנָן אִיז גַּעֲוֹעָן שְׁוּעָר. יַדְן הָאָבָן
גַּעַדְאָרְפּט אָפְגַּעַבָּן אַ טִּיל פָּנוּ זַיְעָרָע פְּרוֹכְטָן אָזְן אַ
טִּיל שְׁאָף אָזְן צִיגְן צּוֹ דִּי פְּלִישָׁתִים. דִּי פְּלִישָׁתִים הָאָבָן
נִיט גַּעַלְאָזְן אָזְן יַדְן זָאָלָן זִין שְׁמִידָן, פְּדִי יַדְן זָאָלָן נִיט
קַעַנְעָן מַאֲכָן גַּעֲוָעָר. יַדְן זַיְנָעָן נִיט גַּעֲוָעָן מַעַר פְּרִי
אִין זַיְעָר אִיגְּגָן לְאָנד. אָבְעָר יַדְן הָאָבָן נִיט גַּעַוְאָלְט
אֹזָא לְעַבְנָן. זַיְיָ זַיְנָעָן גַּעַקְוָמָעָן צּוֹ שְׁמוֹאָלָן אָזְן גַּעַזְאָגָט:
— מִיר ווּעַט פִּירָן מַלְחָמָה מִיט אָונְדוּעָרָע שׁוֹנוֹאָם. אַ מַלְך
קָעָן אָונְדוּזָה הַעֲלָפָן.

שְׁמוֹאָל הָאָט נִיט גַּעַוְאָלְט אָזְן יַדְן זָאָלָן הָאָבָן אַ
מַלְך, ווּיְלֵן שְׁמוֹאָל הָאָט נִיט גַּעַוְאָלְט אָזְן יַדְן זָאָלָן זִין
וּוִי אָנְדוּרָע פְּעַלְקָעָר. הָאָט עַר גַּעַזְאָגָט:
— גַּעַדְעַנְקָט, אַ קִינְג קָעָן זִין שְׁלַעַכְת אָזְן שְׁטְרָעָנָג.
אַ קִינְג ווּעַט נַעֲמָעָן בֵּי אַיְיךְ שְׁטִיעָרָן. עַר ווּעַט צְוַנְעַמְעָן
אַיְיעָרָע זִין פָּאָר סָאלְדָאָטָן אָזְן אַיְיעָרָע טַעַכְטָעָר פָּאָר
דִּינְסָטָן. אַיְיעָרָע גּוּטָע פְּעַלְדָּעָר אָזְן וּוּינְגַעַרְטָנָעָר ווּעַט
עַר צְוַנְעַמְעָן אָזְן אַוּקְגַּעַבָּן צּוֹ זַיְנָעָן מַעֲנְטָשָׁן.

אֲבָעַר דָּאַס פְּאַלְקַן הָאַט דָּאַס מִאֵל נִיט גַּעֲוֹאַלְט הָעָרָן
שְׁמוֹאַלְן. זַיִן הָאַבְּן גַּעֲזָאָגֶט :

— מִיר מְזוֹן הָאַבְּן אַ מְלָךְ, פְּדִי עַר זַאַל פִּירַן פְּאַר
אוֹנְדוֹ אָונְדוֹזְעַרְעַ מְלֻחָמֹת. שְׁמוֹאַל הָאַט גַּעֲוֹאַוְסַט אָז עַר
אלְיַיְן קָעַן נִיט פִּירַן יַדְוַן אַיְן אַ מְלֻחָמָה קָעַגְנוּ דִי פְּלִישָׁתִים.

sheep	שָׂאַר
blacksmiths	שְׁמִידָן
unite	פְּאַרְאַיְינִיקָן
taxes	שְׁטִיעָרָן
servants	דִּינְסָטָן
vineyards	וּוְיִנְגָּרְטָן, וּוְיִנְגָּרְטָנָעָר

שְׁמוֹאַל גַּעֲפִינְט שָׂאַלְן

שְׁמוֹאַל הָאַט אָנְגָּעוּהוּבִּין צַו זַיִן אַ קִינְגַּע. עַר
הָאַט לְאַנְגַּג גַּעַזְוַכְתַּ. עַר הָאַט גַּעֲוֹאַלְט זַיִן זַיְכָעַר אַז דָּעַר
קִינְגַּג וּוּעַט זַיִן אַ גּוֹטָעַר מְעַנְטַשְׁ.

איַיְן מִאֵל איַזְוַן צַו אִים גַּעֲקּוּמָעַן אַ מְאַן וּוֹאַס הָאַט
גַּעַהְיִיסְן שָׂאַלְן. שָׂאַלְן הָאַט גַּעַדְאַרְפַּט אָז עַצְה פָּוּן דָּעַט
נְבִיאָ. עַר הָאַט פְּאַרְלָאָרְן זַיְנָע אַיְזָעְלִינְם. עַר הָאַט גַּעַ-
וּוֹאַלְט אָז שְׁמוֹאַל זַאַל אִים הַעַלְפָן זַיִן גַּעֲפִינְעַן. שָׂאַל
איַז גַּעַוְעַן אַ יְוָנְגָעַר אַוְן אַ שְׁיִינְגָּעַר, אַ הוַיְכָעַר אַוְן אַ
שְׁטָאַרְקָעַר מְאַן. עַר איַז גַּעַוְעַן פָּוּן קְלַעַנְסָטָן שְׁבַט, פָּוּן
שְׁבַט בְּנִימִין. הָאַט שְׁמוֹאַל גַּעַטְרָאַכְתַּ: עַר וּוּעַט זַיִן
אַ גּוֹטָעַר קִינְגַּע. הָאַט שְׁמוֹאַל פְּאַרְוִיְּפְּגָעְגָּאָסָן אַיִל אוּף
זַיִן קָאָפְּ. איַז יְעַנְעַ צִיְּתַן איַז דָּאַס גַּעַוְעַן דָּעַר צִיְּכַן

שמעאל זאלבן שאולן

או דער מענטש וווערט א קיניג. האט מען שפטער
געזאגט :

— שאול איין געגאנגען זוכן אייזעלינס אוון האט
געפונען א מלוכה.

קיניגער האט ניט געוואויסט או שמעאל האט געזאגט
שאולן או ער ווועט וווערן דער קיניג. שאול איין אוועך
צורייך אָהִים אַרְבָּעָתָן אויף זיינע פֿעַלְדָּעָר. שמאול האט
גערוףֵן דאס גאנצֵע פֿאָלק אויסצוקלייבֵן אַ קיניג. אוון
דאָס פֿאָלק האט אויסגעקלילְבֵן שאולן פֿאָר אַ מלָּך.

advice	עַזָּה
donkeys	אייזעלינס
oil	אַיִל
mark, sign	צַיִכְנָן
anoint	זַלְבֵּן
kingdom	מֶלֶכְתָּה

שאול העלט קעגן די שונגאים

דע נײַער קיניג שאול האט זיך געפֿירט זײַער
איינפְּאָר. ער האט געלעבט ווי אלע. וווען ער איז שווין
געוווען קיניג, האט ער אויך וויטער געארבעט אויף זיין
פעָלֶד.

אייז מאָל, וווען שאול איז געקוּמָען פֿוֹן פֿעלָד, האט
ער געהערט אָ גִּרוּיסָן טומָל. ער האט געזען, יידֶן שטייעַן
אוֹן ווינְגָן. האט ער געפֿרָעָגֶט ווֹאָס עַס איז געשעַן. האט
מען אַים דערצִילֶט :

— דער קיניג פֿוֹן עַמוֹּן איז אָנְגַּעֲפְּאָלֶן אויף אָ
יִדְישָׁעָר שְׂטָאָט, אוֹן קִינְגָּר אַיז נִיטָּא ווּער עַס זָאָל.
ראָטְעוּן דִּי שְׂטָאָט יִדֶּן.

שאול האט גְּלִיכָּךְ בָּאַשְׁלָאָסָן צֹ רָאָטְעוּן דִּי שְׂטָאָט.
ער האט געשיקט מענטשן צֹ אָלָע שְׁבָטִים, מַעַן זָאָל קוּמָעָן
צֹ אַים אַיז דַעַר אַרְמַיִּי. ער האט גֵּיךְ גַּעַשְׁאָפָּן אָ יִדְישָׁעָר
אַרְמַיִּי. שָׁאָוָס אַרְמַיִּי הָאַט גַּעַזְגָּט. שָׁאָוָס
די שְׂטָאָט. יִדֶּן זִינְגָּן גַּעַזְגָּן צַוְּפָרִידָן מִיט זַיְעָר קִינְגָּה.

נאָך דער מלכָה אַיז שָׁאָוָל צַוְּרִיקְגַּעַקְוּמָעָן צֹ זִינְגָּן
שְׁטִיק לְאָנד. אָבָעָר אָ טִילָּה פֿוֹן דַעַר אַרְמַיִּי אַיז שְׁווַיָּן
גַּעַבְלִיבָן מִיט אַים. שָׁאָוָל הָאַט גַּעַזְגָּן אָז יִדֶּן מַזְוַן
אָן אַיְגָעָנָה אַרְמַיִּי. דָאָס פָּאָלָק הָאַט גַּעַזְגָּן אָז דַעַר נַיְעָר

קיניג איז אין אמתער פֿירער אוּן מעָן איז געקוּמעָן צו אים
נאָך עזות. ער האָט געם שפט דאס פֿאַלְק.

noise

טומל

שאֲוֹלָם זִיג אַיבֵּר דִּי פְּלִישָׁתִים

וּלְעַן דִּי פְּלִישָׁתִים הָאָבָן דֻּרְהָעֶרט וּוּגָן שָׁאוֹלָם
זִיג, הָאָבָן זַיִ אַרְיִנְגָּעַשְׁיקָט אַ גְּרוּסָע אַרְמַי אֵין דָעַם
יַדְישָׁן לְאַנְד. שָׁאוֹל הָאָט אַנְגָּעַהוּבוּן אַ מְלָחָמָה מִיט דִי
פְּלִישָׁתִים. דִי מְלָחָמָה הָאָט זַיִד גַּעַצְוִיגָן אַ לְאַנְגָּע צִיטָט.
שָׁאוֹל אַיז גַּעַוּעַן אַ גּוֹטָעָר קְרִיגְסְמָאָן אוּן דִי יַדְעָן הָאָבָן
אַנְגָּעַהוּבוּן צו זִיגָן אַיבֵּר דִי פְּלִישָׁתִים.

אֵין מָאֵל זַיְנָעָן דִי פְּלִישָׁתִים גַּעַוּעַן אוּיפָּה אַ הוִיכָּן
בָּאָרג. אוּיפָּה דָעַם בָּאָרג הָאָט מַעַן גַּעַקְעַנְט אַרְיוֹפְּגָיִין פָּוּן
דְּרִיכִי זַיְתָן. פָּוּן דָעַר פֿעַרְטָעָר זַיִט אַיז גַּעַוּעַן גַּאֲר אַ
הַוִּיכָּעָר פְּעַלְדוֹן. דִי פְּלִישָׁתִים זַיְנָעָן גַּעַוּעַן זַיְכָּעָר אַז
קִיְּנָעָר קָעָן פָּוּן אַט דָעַר זַיִט נִיט אַרְיוֹפְּקָוּמָעָן. זַיִי הָאָבָן
אַפְּילָו קִיְּין וּוְאַך נִיט גַּעַשְׁטָעַלְט פָּוּן אַט דָעַר זַיִט.

שָׁאוֹלָם עַלְטַסְטָעָר זָוַן הָאָט גַּעַהְיִיסָּן יוֹתָן. ער אַיז
גַּעַוּעַן זַיִעָר מָוֹטִיק. יוֹתָן מִיט זַיִן יוֹנָג זַיְנָעָן אַלְיִין
אַרְיוֹפְּגַעְקָרָאָכָן אוּפָּן פְּעַלְדוֹן אַין מִיטָן נַאֲכָט. וּוּעָן עַס
אַיז גַּעַוּאָרָן טָאָג, הָאָבָן זַיִי גַּעַנוּמָעָן פָּוּן אוּיבָן שִׁיסָּן אוּיפָּה
דִי פְּלִישָׁתִים. דִי פְּלִישָׁתִים הָאָבָן גַּעַמִּינָט אַז דָאָרָטָן
זַיְנָעָן דָא אַ סְּךָ יַדְעָן. הָאָבָן זַיִי זַיִד דָעַרְשָׁאָקָן אַז זַיִי
זַיְנָעָן אַוּעָק פָּוּן זַיִעָר אָרט. שָׁאוֹל אוּן זַיִן יַדְישָׁע אַרְמַי

האָבָן גַעֲזָעַן וַיְיִדְיַיְלֵד פְּלִישָׁתִים גַיְיָעַן אֹוּעָק. הָאָבָן זַיְ נַאֲכָּר. גַעֲיָאָגָט דַי פְּלִישָׁתִים אָוָן דַעֲרָהָרְגָעָט אָסָךְ יַדְיִשְׁעָ שָׁוֹנָאִים. עַס אִין גַעֲזָעַן אָגָרְסָעֶר זַיְגָ פְּאָרְשָׁאָוָלָן אָוָן פְּאָרְיִידָן. שָׁאָוָל הָאָט זַיְקָ אָסָךְ גַעֲשָׁלָאָגָן מִיטָדִי פְּלִישָׁתִים. עַר הָאָט אָסָךְ מַאְלָ גַעֲזִיגָט. פָוָן דַי מַלְחָמָות אִין שָׁאָוָל גַעֲוָאָרָן טְרוּיְעָרִיק. עַר הָאָט גַעֲזָעַן אַזְוִי פִילָ מַעֲנְטָשָׁן מִיטָ שְׁוּעָרָעָ וּוֹאָונָדָן; עַר הָאָט גַעֲזָעַן אַזְוִי פִילָ טְוִיטָעָ. הָאָט עַר זַיְקָ שְׁלַעַכְטָ גַעֲפִילָט. עַר אִין גַעֲזָעַן קְרָאנָק.

cliff	פְּעַלְדוֹן
guard	וּאָצָר
armor bearer	יְוָנָג
climbed	אַרְוִיְפְּגָעָרָאָכָן
sad	טְרוּיְעָרִיק

שְׁמוֹאָל קְלִיְבָט אָוִים דָוָדָן

שְׁמוֹאָל הָאָט גַעֲוָאָסָט אָז שָׁאָוָל פִילָט זַיְקָ שְׁלַעַכְטָ, אָז עַר גַיִיט אָרוּם אָטְרוּיְעָרִיקָעָר. שְׁמוֹאָל הָאָט גַעֲטָרָאָכָט אָז דָאָס אִין נִיטָ גּוֹטָ פְּאָרְיִידָן. אִין שְׁמוֹאָל גַעֲוָאָרָן אָוּמְצָוְפְּרִידָן מִיטָ שָׁאָוָלָן. שְׁמוֹאָל אָוָן שָׁאָוָל זִינְעָן מַעַרְ נִיטָ גַעֲזָעַן קִינְזָ פְּרִינְדָן. פָוָן דֻעָם אִין שָׁאָוָל נַאֲךָ טְרוּיְעָרִיקָעָר גַעֲוָאָרָן.

שְׁמוֹאָל הָאָט אַנְגָעָהָיִבָן צָוָן אַנְגָעָהָיִבָן וּוֹאָס זַאֲלָ וּוֹעָרָן קִינְגָ נַאֲךָ שָׁאָוָלָן. עַר אִין גַעֲגָנְגָעָן אַיְבָרָעָן לְאָנָדָן אָוָן זַיְקָ אַפְגָעָשְׁטָעָלָט בֵּין אַמְעָנְטָשָׁן פָוָן שְׁבָטָ יְהָוָהָה, וּוֹאָס הָאָט גַעֲהָאָט זִיבָן זִין. דַעַר יַיְגָסְטָעָר פָוָן זַיְ אִין

געווען אַ פָּאַסְטָעֵד. עַר הָאָט גַּעֲהִיִּסְן דָּוד. דָּוד אֵין
געווען זַיְעַר אַ שִׁינְעֶר ; עַר הָאָט גַּעֲקָעֵנְט גּוֹט זִינְגָּעָן
אוֹן שְׁפִילָן אוֹיפָה אַ הָאָרֶף.

אוֹזִי וּוְיַ שְׁמוֹאֵל הָאָט אַמְּאָל גַּעֲטָאָן מִיט שָׁאָלוֹן, הָאָט
עַר עַס אַיְצָט גַּעֲטָאָן מִיט דָּודָן. שְׁמוֹאֵל הָאָט אוֹיפָה דָּודָס
קָאָפָּ אַרְוִיְּפָגָעָגָאָסָן אַיִּל אָוָן גַּעֲזָגָט, אָז עַר וּוּעַט אַמְּאָל
זִינְעָן דָּעָר יִדְיְשָׁעָר קִינְגָּה. דָּעָרְנוֹאָךְ אֵין שְׁמוֹאֵל אַוּעָקָה, אָוָן
דָּוד אֵין צְרוּקָגַעַגָּאָנְגָּעָן צֹ זִינְעָן שָׁאָפָה.

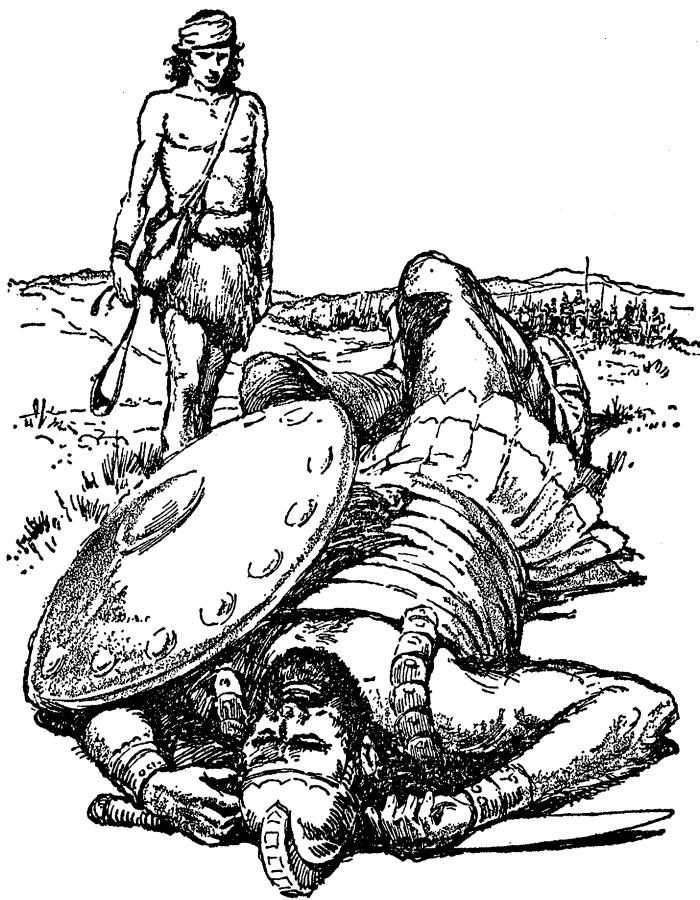
dissatisfied
harp

אָומְצָוֹפְּרִידָן
הָאָרֶף

דָּוד אָוָן נְלִית

אָיִּזְנְעָן מָאָל אֵין דִּי יִדְיְשָׁע אַרְמִי גַּעֲוָעָן אוֹיפָה
איִּין בָּאָרֶג אָוָן דִּי אַרְמִי פָּוָן דִּי פְּלִישָׁתִים אוֹיפָה אָוָן אַנְדָּעָר
בָּאָרֶג. בִּיְדָע אַרְמִיְּעָן הָאָבָן גַּעֲוָאָרֶט, וּוּעָר עַס זָאָל דִּי
עַרְשָׁתָּעָן אַנְהִיְבָן דִּי שְׁלָאָכְט. אִין דָּעָר יִדְיְשָׁעָר אַרְמִי
זִינְעָן גַּעֲוָעָן דִּי עַלְטָעָרָעָ בְּרִידָעָר פָּוָן דָּודָן. דָּודָס פָּאַטָּעָר
הָאָט גַּעֲשִׁיקָט זִינְעָן יִנְגָּסְטָן זָוָן צֹ זִינְעָן בְּרִידָעָר מִיט
מַתְנָוָת פָּוָן דָּעָר הַיִּם. דָּוד אֵין גַּעֲקוּמָעָן צֹ זִינְעָן בְּרִידָעָר
אוֹן עַר זָעָט :

איִּין טָאָל צְוֹוִישָׁן דִּי בִּיְדָע אַרְמִיְּעָן שְׁטִיטִית אַ הְוִיכָעָר
פְּלִישָׁתִי. עַר אֵין הַעֲכָעָר וּוְיַ לְּעַעַמְנָטְשָׁן. עַר אֵין אַ
רְיִזְנָה. עַר הָאָט גַּעֲהִיִּסְן גַּלְיִת.

דוד און גלית

אונ גלית שרייט אויס :

— ווער פון איזיך יידן וויל זיך שלאגן מיט מיר ?

קליבט אויס א מענטשן און זאל ער אראָפֿאַקּומען צו מיר !

וועט ער מיך באזיגן, וועלן יידן זיגן. וועל איך אים

באזיגן — וועט איך דארפֿן אונדז דינען !

אווי האט גלית געשר? ען און ער האט געלאכט וואס
קײַן אײַן ייך קומט ניט אָרוּיס זיך שלאָגן מיט אַים.

ווען דוד האט דאס דערהערט, האט ער געזאגט:

— איך וועל גײַן זיך שלאָגן מיט דעם פְּלִישְׁתִּי.
זינע ברידער האבן אַים ניט געלאָזֶט. אַבער דוד
האַט ווֹידָעֶר אַוִּיסְגָּעוּרָפֶן אָז ער ווֹיל זיך שלאָגן מיטן
ריין. האַט מעַן גָּעֲבָרָאכֶט דודן צו שָׁוֹלֵן. שָׁוֹלֵן האַט אַים
געזאגט:

— דו בִּיסְט אַ יִנְגָּל אָון ער אַיז אַ גּוֹטָעֶר קְרִיגְסְמָאָן.
האַט דוד דערצְיִילְט אָז ער האַט שָׁוֹין גָּעֲרָאַטְעוּוּט
זינע שאָפֶן פָּוֹן אַ לִיְבָּן אָון פָּוֹן אַ בעָר. האַט שָׁוֹלֵן גַּעַזְאָגֶט
צו דודן:

— גַּי אָון זָאָל גַּאָט זִין מיט דִּיר.

און שָׁוֹלֵן האַט גַּעַגְּבָּן דודן אַ פָּאנְצְעָר אָון אַ
גרְּוִיסְעַ שְׁוּעָרֶד. נָאָר דוד אַיז נִיט גַּעַזְעָן צָוְגָּעַוְאַינְט
צו טְרָאָגֶן אַ פָּאנְצְעָר. האַט ער אַים אַוִּיסְגָּעָטָן. דוד
האַט אַוִּיסְגָּעָלְבִּין פְּינָף גְּלָאָטָע שְׁטִינְנָעָר. די שְׁטִינְנָעָר
האַט ער אַרְיִינְגָּעַלְיִיגֶט אַין דֻּעַם זַעַקֵּל ווּאָס ער האַט
גַּעַטְרָאָגֶן. ער האַט נָאָר מִתְגַּעֲנוּמָעָן אַ שְׁלִידְעָרָעָר אוּיפֶ
צו שִׁיסְנָן שְׁטִינְנָעָר. אָון דוד אַיז אָרוּיס קָעָגָן דֻּעַם רֵיַּחַ
גְּלִית.

ווען דער רֵיַּחַ האַט גַּעַזְעָן דודן, האַט ער זיך צְעָדָה

לאכט. ער האט געוזנט צו דודן: קומ נאר גענטער!
און דוד האט אויסגערוףן:

— דוד קומסט צו מיר מיט שווערד און מיט שפין,
און איך קומ צו דיר אין נאמען פון יידישן גאט.

גLIGHT איך געוווארן אין כעס און איך גענגגען קעגן
דודן. דוד האט ארינגעשטוקט זיין האנט אין זעלק,
ארויסגענומען פון דארטן א שטיין און מיט זיין שלידי-
דעער געשאנס דעם שטיין. דער שטיין האט געטראָפַן
דעם פליישטי אין שטערן און דער רײַן איך געפֿאלַן צו
דער ערֶד. דוד האט אָרויסגעכָּאָפַן די שווערד פון גLIGHTן
און אים געטיעיט מיט זיין אייגענער שווערד.

ווען די פליישטים האבן געזען אָז זיינער גרויסער
העלד ליגט א טויטער, האבן זיינגעהויבן לויִפְּן. שאל
און אלע יידן זיינען זיינגעלאָפַן און זיינגעלאָרְק צע-
שלאָגן. דוד איך געוווארן א גרויסער העלד.

שאל האט גענומען דודן צו זיך. ער האט זיינער
ליך געהאָט דודן. ווען שאל איך געזען טרויעריך, האט
דוד געשפֿילַט פֵּאָר אים אויף דער האָרֶף און געונגגען.
דוד האט איצט שוין געלעבט בי דעם קיניג. ער איך
געוווארן א פִּירער פון א טיליל פון דער אָרְמִי. דוד האט
חתונה געהאָט מיט שאולס טאָכטער מיכל. ער איך גע-
וואָרָן זיינער א גוטער פרײַנד פון שאולס זון יונתָן.

gifts	מתנה, מתנות
giant	ריין
armor	פאנצער
used to, accustomed	צוגעוואוינט
smooth	גלאטע
bag, sack	זעלל
slingshot	שלפידעריגר
angry	אין פעס
forehead	שטערן

דוד אנטליופט פון שאולן

אָבָּעָר שָׁאָוָל אִיז שְׂוִין גַּעֲוֹעַן אֵ קְרָאַנְקָעָר
מענטש. ער האט געהרט ווי אַלְעָ אָרוּם לויבן דודן. מע
האט אים דערציילט אוּ יִדְיִשְׁעַ פֿרְוִיעָן האָבָן גַּעַמְאָכָט אֵ
ליידעלע :

“שָׁאָוָל האָט גַּעַשְׁלָאָגָן אִין טַוִּיזְנֶטֶעֶר אוּן דָּזָד אִין
זִינְעַ צָעַן-טַוִּיזְנֶטֶעֶר”.

שָׁאָוָל האָט אוּיך גּוֹט גַּעַדְעַנְקָט אוּ שְׁמוֹאָל האָט אִים
געַזְאָגָט : “דִּין זָוָן וּוּעָט נָאָר דִּיר קִיְּנִיגְ נִיט זִין”.
האָט שָׁאָוָל מָוָרָא גַּעַהָאָט פֿאָר דודן. אִין מָאָל האָט ער
געַוּאָרְפָּן אֵ שְׁפִּין אוּף דודן. דִּי שְׁפִּין האָט דודן נִיט
געַטְרָאָפָּן. דָּוד האָט אָבָּעָר באַשְׁלָאָסָן צָו אַנְטְּלוּיפָּן פֿוֹן
שָׁאָוָלָן. זִין גּוֹטְעָר חַבָּר, שָׁאָוָלָס זָוָן יְוָנָתָן, האָט אִים
געַהָאָלְפָּן אַנְטְּלוּיפָּן.

וּוְעַן דָּוד אִיז אַנְטְּלָאָפָּן, זִינְעַן מִיט אִים מִיט גַּעַגְאָנָן-
געַן זִינְעַן פֿרְיִינְד צְוִישָׁן דִּי סָאָלְדָאָטָן. דָּוד האָט זִיךְ
באַהָאָלָטָן אִין בעָרָג. ער האָט אָרוּמְגַעְוָאָנְדָעָרָט אִין

מדבר, אין דרום פון דעם יידישן לאנד. ער האט מורה
געהאט און שאל ווועט אים דערהריגענען. שאל האט
גענומען סאלדאטן און האט נאכגעיאגט דודן. אבער מע
האט ניט געקענט כאפנ דודן.

איין מאָל אייז שאל געקומען נאענט צו דעם אָרט
איין די בערג וואו דוד אייז געווען. עס אייז געווען אָוונט.
שאלס מענטשן האבן זיך געליגט שלאָפּן. שאל האט
זיך אויך געליגט שלאָפּן. לעבן אים אייז געווען זיין
שפין און אַ קרוג ואָסער. דוד האט געזען אַן שאלס
מענטשן שלאָפּן. האט ער זיך אַריינגעונגבעט איין שאלס
לאָגער. ער האט געזען ווי שאל שלאָפּט. ער האט
געקענט הריגענען שאלן. ער האט עס אָבער ניט געטאָן.
ער האט צוגענומען שאלס שפין און דעם קרוג ואָסער.
ער אייז צוריק אָוועק איין די בערג. ער האט זיך געשטעטלט
אויף אַ הויכן באָרג און געשר?ען צו שאלס מענטשן :
— פֿאָרוֹאָס הִיט אִיר נִיט אַיְיעָר קִינִּיג ? אַיך האָב
אַים געקענט דערהריגענען. ער האט זיך געוויזן שאלס
שפין. און שאל האט דאס געהרט. ער האט געוואָסט
אַן דוד האט אַים געקענט הריגענען און דאס ניט געטאָן.
ער אייז אָוועק און מער זיך ניט געיאגט נאָך דודן.

דוד האט געוואָסט אַן שאל אייז ניט קִינִּין שלעבעטער
מענטש. ער האט גוט געדענטק דֵי אלע גוטע זאָכן ווּאָס

שאליל האט פֵאָר אים געטאנ. דוד האט געוואויסט או שאל
האט זיך געיאגט נאך אים נאָר דערפּאָר וויל ער איז
קראנק.

דוד האט געוואָלט בליבּן שאלס פרײַנד. איין מאָל
האט שאל געמאָכט אָ סעודָה פֵאָר זינגעַ פרײַנד. ער
האט געבעטּן אוֹ דוד זאָל קומעַן אוֹיףּ דער סעודה. דוד
האט געוואָלט קומעַן. ער האט אָבעָר מורה געהאָט פֵאָר
שאלָן. ער האט זיך געטראָפּן מיט זיין פרײַנד יונתָן.
דוד האט אים געפֿרָעָגֶט ווֹאָס ער זאָל טָאן. יונתָן האט
געענטפֿערָט :

— באָהָלָט זיך היגטער אָ שטיִין, ניט ווַיְיט פָּון
דעם אָרט ווֹאוֹ דער קִינְג אָוֹן זינגעַ פרײַנד עָסָן. אַיך
וועַל גִּין אוֹיףּ דער סעודה אָוֹן רַעֲדָן מִיטָן קִינְג. אַיך
וועַל זָעַן צִי ער ווֹיל דִּיךְ הרְגֻּעָנָן.

דוד האט געפֿרָעָגֶט :

— ווי אָזְוִי וועַל אַיך ווַיְסַן ווֹאָס שָׁאָל ווֹיל טָאן ?
האט יונתָן געענטפֿערָט :

— וועַן אַיך וועַל ווַיְסַן ווֹאָס שָׁאָל ווֹיל טָאן מִיט
דיְר, וועַל אַיך אוַיסְשִׁין דָּרְיִי פְּיִילָן. אַיְדָעֶר אַיך וועַל
שִׁיסְן וועַל אַיך הַיִּסְן מִין יְוָנָג, ער זאָל לוֹיכָן זָעַן ווֹאוֹ
די פְּיִילָן פְּאָלָן. אוֹיבָּשָׁאָל ווֹיל דִּיךְ הרְגֻּעָנָן, וועַל אַיך
שִׁיסְן די פְּיִילָן פְּאָרוּיסָט פָּון דַּעַם יְוָנָג ; אוֹיבָּשָׁאָל ווֹיל

דיך ניט הרגענען, וועל איך שיטן די פַּילִין הינטער דעם
 יונג. דו וועסט עס זען, וועסטו וויטן וואס שאול וויל.
 דוד האט געטאָן וואס יונתֵן האט אים געהייסן.
 יונתֵן אייז געקומען אויף דער סעודה. שאול האט אים
 געפֿרגט: וואו אייז דוד? יונתֵן האט גענטפֿערט:
 ער אייז אין זיין טאָטנס הויז. האט שאול געזאגט: דו
 האסֶט אים געזאגט אָז איך וויל אים הרגענען. יונתֵן אייז
 אוועק אין פֿעלַד. ער האט גענומען פַּילִין-אוֹן-בוֹיגַן. ער
 האט געהייסן זיין יונג לוֹפְּן אוֹן געשאָטן די פַּילִין פֿאָרוֹיס.
 דוד האט דאס געוזן. ער אייז ניט געקומען אויף דער
 סעודה. ער אייז ווידער אַנטְלָאָפּן.

praise	לייבּן
south	דרום
feast	סעודה
hide	באהאלטּן

שאָלָם טוֹימַט

דערוּוויל אייז די מלכָּמה מיט די פְּלִישְׁתִּים
 ווַיְתַּעֲרֵר געגָאנְגָעַן. די פְּלִישְׁתִּים זִינְגַּען אִצְּטַ גַּעֲקוּמָעַן
 מיט זַיְעַר אָ גְּרוֹיְסָעָר אַרְמִי אָוֹן זַיְינְגַּען בָּאָפְּאַלְן די
 יַיְדָן. די יַיְדִּישָׁע אַרְמִי אייז גַּעֲוֹעַן קְלֻעְנָעָר אָוֹן שׂוֹאָכָעָר
 אָוֹן די פְּלִישְׁתִּים הָאָבָן גַּעֲוֹוָנוּן. עַס אייז גַּעֲוֹעַן אָ
 בִּיטְעָרָע שְׁלָאָכָט. אָ סְדָּיַיְדָן זִינְגַּען דָּעַרְהָרְגָּעַט גַּעֲוֹאָרָן.
 יונתֵן אָוֹן זִינְגַּע צְוּיִי בְּרִידָעָר זִינְגַּע דָּעַרְהָרְגָּעַט גַּעֲוֹאָרָן.

שאול איז געליבן פמעט אינגעַר אלײַן אויפָן שלאכט-פֿעלד. ער האט געזען אָז די שלאכט איז פֿאָרלוּרֶן. ער האט געזען אָז די פֿלִישְׂתִּים קומען צו גענטער צו אַים. ער האט ניט געוואָלט אָז די פֿלִישְׂתִּים זאָלָן אַים געמען אָ לְעַבְּעִידִיקָן. האט ער זיך אַרוֹפְּגַעְוָאָרֶפָּן אויף זיין אִיגענעַר שׁווערד אָון גַּעֲפָאַלְן אָ טוּיטָעָר.

אווי איז געשטָרְבָּן דער ערשטָעָר יִדִּישְׂעָר קִינִּיגְשָׁאָל הַמֶּלֶךְ. ער איז געווּעָן אָ גְּרוֹיסְׂעָר פֿירְעָר. ער איז געווּעָן אָ גּוֹטָעָר קְרִיגְסְּמָאָן אָון האט הַעַלְדִּישְׂׂ זִיךְ גַּעַשְׁלָאָגָן מֵיט די יִדִּישְׂ שְׁוֹנָאִים. ער איז געווּעָן אָ גּוֹטָעָר מענטשָׁ, אָבָעָר ער איז ניט געווּעָן קִין גְּלִיקְלָעְכָּר מענטשָׁ.

שאול איז געליבן אָ גְּרוֹיסְׂעָר הַעַלְד אָין דער יִדִּישְׂעָר גַּעַשְׁיכְּטָעָ.

פֿרְאַגְעָם

- (1) ווֹאָס אִיז אָ נְבִיא ?
- (2) ווֹעֶר האט דער צוֹיגָן אָון גַּעַלְעַרְגָּט שְׁמוֹאָלָן ?
- (3) ווי אָזָוִי האָבָן יִדְן פֿאָרְלָוִרֶן דָּעַם הַיְלִיקָן אָרוֹן ?
- (4) ווֹאָס אִיז גַּעַוְוָעָן עַלִּיס סּוֹף ?
- (5) ווֹאָס האט שְׁמוֹאָל אוֹפְּגַעְתָּאָן ?
- (6) ווי אָזָוִי האט שְׁמוֹאָל זיך בָּאָגְעָגָנְט מֵיט שְׁאָלָן ?
- (7) פֿאָרוֹוָאָס האָבָן יִדְן גַּעַוְאָלָט אָ קִינִּיג ?

- 8) ווי אַזְוֵי הָאָט שָׁאוֹל זִיךְ גַּעֲפִירֶט, וּוּעַן עַר אַיִן
שְׂוִין גַּעֲוֹאָרֶן אַ קִינִּיג ?
- 9) ווי אַזְוֵי הָאָט יְוָנְתָן גַּעַהְאָלְפָן זִיגְן אַיְבָּעָר דִּי
פְּלִישָׁתִים ?
- 10) ווי אַזְוֵי הָאָט דּוֹד בָּאָזִיגֶט גַּלִּיתָן ?
- 11) וּוֹאָס הָאָט שָׁאוֹל גַּעֲטָאָן פְּאָר דּוֹדָן ?
- 12) פְּאָרוֹוָאָס הָאָט שָׁאוֹל זִיךְ גַּעֲשָׁרָאָקָן פְּאָר דּוֹדָן ?
- 13) וּוֹאָס אַיִן גַּעֲוָעָן דּעָר סּוֹף פָּוֹן דּעַם עַרְשָׁתָן
יַדְיָשָׁן מַלְך ?

טְרָאָכָט וּוּעָגָן דּעַם

- 1) שְׁמוֹאָל הָאָט נִיט גַּעֲוָאָלָט אָוּ יִידָּן זָאלָן הָאָבָּן אַ
קִינִּיג. פְּאָרוֹוָאָס הָאָט עַר נִיט גַּעֲוָאָלָט ? אַיִן עַס גּוֹט
וּוֹאָס שְׁמוֹאָל הָאָט גַּעֲטָאָן וּוּ דָאָס פְּאָלָק הָאָט גַּעֲוָאָלָט ?
אַיִן אַ קִינִּיג גּוֹט ? אַיִן דּעַמְאָלָט גַּעֲוָעָן גּוֹט צָו הָאָבָּן
אַ קִינִּיג ?
- 2) שָׁאוֹל הָאָט גַּעֲפִירֶט אַ סְךְ מַלְחָמוֹת. פְּאָרוֹוָאָס
אַיִן שָׁאוֹל גַּעֲוָאָרֶן טְרוּיְעָרִיך ? וּוֹאָס טְרָאָכָט מַעַן הַיִנְטָן
וּוּעָגָן מַלְחָמוֹת ?
- 3) דּוֹד הָאָט בָּאָזִיגֶט גַּלִּיתָן. גַּלִּית אַיִן גַּעֲוָעָן אַ
רְיֵץ מִיט אַ פְּאַנְצָעָר, מִיט אַ שְׁפִּיו אָוּן אַ שְׁוּעָרֶד. דּוֹד
הָאָט גַּעַהְאָט עַטְלָעֶכֶע שְׁטִיְינְדָלָעֶך. וּוֹאָס לְעַרְנָט אָונְדוֹז
דִּי גְּאַנְצָעָמָעָה ?

- 4) שָׁאֹל אַיִן גָּעוּעַן אַיִן כָּעֵם אֲוִיפָה דָּודָן אַוְן הַאֲטָה
גָּעוּאָלֶת אִים טִיְּטָן. אַיִן שָׁאֹל גָּעוּעַן גָּעָרָעָכֶת?
- 5) שָׁאֹל הַאֲטָה זִיךְ גָּעָנוּמָעָן דָּסָם לְעָבָן. הַאֲטָה עָרָ
רִיכְטִיק גָּעַטָּאָן?

שָׁאֹלָם טְוִוִּיט

דָוָד הַמֶּלֶךְ

דָוָד אֵין קִינְג אֵין חַבְרוֹן

וּלְעַן דָוָד הָאָט גַּעֲהָעֶרֶת אֹז שָׁאוֹל אֵין טוּיט,
הָאָט עַר גַּעֲוַיִינַט. עַר הָאָט אַנְגַּעַשְׂרִיבָן אַטְרוּיְעַר-לִיד
אוֹיְפָן טוּיט פָוָן שָׁאוֹלָן אָוָן פָוָן זִיְן גּוֹטָן פְּרִיאַנְד יְוָנָתָן.
אֵין לִיד שְׁרִיבֶט עַר וּוְיַהֲלְדִיש זִי זִיְנָעָן בַּיַּדְעַ גַּעֲוּעָן:
שָׁאוֹל אָוָן יְוָנָתָן —

זִי הָאָבָן זִיךְרַיְעַר לִיב גַּעֲהָאָט
אֵין זִיךְרַיְעַר לְעָבָן,

אַפְּלִיכָו דָעַר טוּוִיט הָאָט זִי נִימְצָעַשְׂיִידָט.
פָוָן אַדְלָעָרָם זִיְנָעָן זִי גַּעֲוּעָן פְּלִינְקָעָר,
פָוָן לִיבָנו זִיְנָעָן זִי גַּעֲוּעָן שְׁטָאַרְקָעָר.

וּוְעַן דִי מְעַנְטְשָׁן פָוָן שְׁבַט יְהוּדָה הָאָבָן גַּעֲהָעֶרֶת אֹז
שָׁאוֹל אֵין טוּיט, הָאָבָן זִיךְרַיְעַר זִיךְרַיְעַר אַקִינְג. דִי
אַלְעַ אַנְדָעַרְעַ שְׁבַטִים הָאָבָן גַּעֲמָאָכָט פְּאַר אַקִינְג שָׁאוֹלָס
יְיַנְגְּסָטָן זָוָן. עַטְלַעְכָע יָאָר זִיְנָעָן גַּעֲוּעָן צְוּיִי קִינְגָן. דִי
מְעַנְטְשָׁן פָוָן דִי בַּיַּדְעַ קִינְגָן הָאָבָן זִיךְרַיְעַר אַפְּלִיכָו גַּעֲשְׁלַאָגָן
צְוּיִישָׁן זִיךְרַיְעַר. אַבְעַר דָוָד אֵין גַּעֲוָאָרָן אַלְעַ שְׁטָאַרְקָעָר. מַעַן

האָט אִם אלֵין מער ליב געקרָגָן. וווען שאָולס זון אייז
דערהריגעט געוווארָן, האָבן אַלְעַ יִדְישָׁע שְׂבָטִים אוּיסָ-
געקלייבָּן דודָן פֵּאָר אַ קִינְגָּ.

דוד אייז איצט געוווען שטָאַרְקָן. האָט ער געקענט
ווײַיטער פִּירֶן מלְחָמָה קעגָן די פְּלִישְׁתִּים. ער האָט געַ-
וואָונָעָן אַ סְרַ שְׁלַאֲכָטָן. ער האָט אַרְוִיסְגָּעַטְרִיבָּן די
פְּלִישְׁתִּים פָּוֹן דָעַם יִדְישָׁן לְאָנָד. מער האָבן יִדְזָן קִיְּזָן
צְרוֹת פָּוֹן די פְּלִישְׁתִּים נִיט גַּעַהָאָט.

song of sorrow	טרוייער-לייד
parted	צעשִׁידָט
eagles	אַדְלָעָרָס
faster	קְלִינְקָעָר
chased out	אַרְוִיסְגָּעַטְרִיבָּן

ירושלים וווערט די הייפטשטאט

דָוד האָט גַּעַהָאָט אַ שְׁטָאַרְקָע אַרְמַיִי אָוֹן יִדְזָן
הָאָבָן פֵּאָר קִיְּנָעָם נִישְׁתַּגְּדָרֶט מָוֹרָא הָאָבָן. אִין דָעַם
גָּאנְצָן לְאָנָד כְּנָעָן אִיז גַּעַלְיבָּן אִין שְׁטָאַט וּוְאָס אִיז נָאָר
נִיט גַּעַוְועָן אִין יִדְישָׁע הָעָנָט. דָאָס אִיז גַּעַוְועָן די שְׁטָאַט
ירושלים.

ירושלים אִיז גַּעַוְועָן אָן אַלְטָע שְׁטָאַט. זַי אִיז גַּעַלְעָגָן
צְוִישָׁן בָּעָרָג. די וווענט אַרְומָן דָעַר שְׁטָאַט זַיְנָעָן גַּעַוְועָן
הָוִיכָע אָוֹן שְׁטָאַרְקָע. אִיז דָעַרְיבָּר גַּעַוְועָן שְׁוֹעָר אַיְנָ-
צְוָנָעָמָעָן די שְׁטָאַט. דָוד האָט לְאָנָג גַּעַטְרָאָכָט וּוְ אַזְוִי
ער קָעָן אַיְנָעָמָעָן די שְׁטָאַט יְרוּשָׁלָיִם.

ירושלים האט געהאט א לאנגן, לאנגן טונעל ארינצוברעגען וואסער. דוד האט געפונגען דעם טונעל. בגיןאכט אייז ער מיט זיין ארמיי ארין אין דעם טונעל. מען אייז דורכגעגןגען דעם טונעל און מען אייז ארין אין ירושלים. אזי האט דוד בעזיגט די איננו אוינערס פון דער שטאט. ירושלים אייז פון דעםאלט און א יידיש שטאט.

ירושלים אייז געווען א שיינע שטאט. זי אייז אין מיטן פון לאנד. זי האט פריער ניט געהרט צו קיין יידישן שבט. (דער נאענטסטער שבט צו דער שטאט אייז געווען דער שבט בנימין). האט דוד באשלאסן צו מאכן די שטאט ירושלים פאר דער הויפטשטאט.

פון די פליישתים האט מען שוין פריער צוגענו מען דעם הייליקון ארון. איצט האט מען דעם הייליקון ארון עבראכט קיין ירושלים. ירושלים אייז געווארן א הייליקע שטאט. פון גאנצן לאנד זינגען יידז געקומען קיין ירושלים צו דינען גאט.

אזו אייז ירושלים געווארן די שטאט פון דעם קיניג דוד און אויך די שטאט וואו מע קומט דינען גאט.

capital

הויפטשטאט

די יידישע מלוכה ווערט שטארק

דוד און געווען א גוטער און א קלוגער קיניג.

ער האט פֿאָרטְרִיבּוֹן אלע יידישע שׁוֹנוֹאַים. זיין מלוכה
אייז געווארן גרויס און שטאָרָק. ער האט גֶּרֶעֶסֶר גַּעַז
מאכט די יידישע מלוכה. ער אייז געווען אַ בָּאַרְיִמְטָעָר
קְרִיגְסְמָאָן. אלע פֿעַלְקָעָר אַרְוָם הָאָבָן מָרוֹא גַּעַהָאָט
פֿאָרָאַים. ער האט גַּעַהָאָט אַ גְּרוֹיסְעַ אַזְנְבָּרְקָעָר אַרְמַיִ.
ער האט גַּעַזְגַּט אֵין אַ סְּךָ מְלָחָמוֹת.

דָּוד אֵין גַּעַוְועָן קְלוֹג. ער האט גַּעַוְואָסֶט וּוּ צָו
פֿירְן דָּאָס פֿאָלָק. ער האט גַּעַהָאָט גַּוטָּע מְעַנְטָשָׂן וּוּאָס
הָאָבָן אַיִם גַּעַהָאָלְפָן. ער האט גַּעַהָאָט פֿרִינְד אֵין די
לְעַנְדָּעָר, וּוּאָס זִינְגָּעָן גַּעַוְועָן נָאָעָנָט פֿוֹן אַרְצִ-יְשָׁרָאָל.
אַיִינָס פֿוֹן די לְעַנְדָּעָר אֵין גַּעַוְועָן פֿעַנְיקִיעַ. דָּוד האט
גַּעַמְאָכָט אָז אַפְמָאָר מִיט דַּעַם קִינְגִּיג פֿוֹן פֿעַנְיקִיעַ. פֿוֹן
דָּאָרְטָן האט ער גַּעַבְרָאָכָט הָאָלִיךְ אָז אַנְדָּעָרָעַ מְאָטָעַ
רִיאָלָן. פֿעַנְיקִיעַר זִינְגָּעָן אַרְמְגַעְפָּאָרָן אוּיפָּה די יִמְעָן. זַיִן
הָאָבָן גַּעַבְרָאָכָט אַ סְּךָ זָאָכָן פֿוֹן וּוּיְיטָעַ לְעַנְדָּעָר. יִדְוָן
הָאָבָן בָּאָקוּמָעַן פֿוֹן זַיִן פֿאָרְשִׁיְדָעָנָעַ זָאָכָן, אָז יִדְוָן
הָאָבָן זַיִן גַּעַשְׁקִיט תְּבוֹאָה, וּוּיְינָן אָז אַיִל. יִדְוָן הָאָבָן
אוּיךְ גַּעַהָאָנְדָלַט מִיט אַנְדָּעָרָעַ פֿעַלְקָעָר.

יִדְוָן הָאָבָן גַּעַלְעַבְטַ פֿוֹן בָּאָאָרְבָּעָטַן די עַרְד. אַנְ-
דָּעָרָעַ הָאָבָן גַּעַלְעַבְטַ פֿוֹן פָּאַשְׁעַן שָׁאָף, צִיגְּן אָז קִי.
עַס זִינְגָּעָן גַּעַוְועָן בַּיִּידָן בָּעַלְיִ-מְלָאָכוֹת. אַ טִּיל יִדְוָן
זִינְגָּעָן גַּעַוְוארָן רִיךְ. דָּאָס לְעַבְנָן אֵין גַּעַוְוארָן גַּרְינְגָּעָר.

יידן האבן געפֿילט אוּס איז גוט צוּ לעבען אין אַ שטָּארק
לאָנד וואָס וווערט געפֿירט פֿוֹן אַ קלוגן קיניג.

drove out	פֿאָרטְרִיבָּן
famous	בָּאָרִימְטָעָר
traded	גַּעֲהָאנְדְלָט
grazing	פָּאַשְׁעָן
skilled workers, artisans	בָּעַלְיִ-מְלָאָכָּות

דאָס שֻׁפְּעַלְעַ פֿוֹן דָּעַם אַרְעַמָּן

דָּעַר קִינִּיג דָּוד אַין גַּעֲוָעָן זַיִעָר אַ הָעַלְיָן
דיַשְׂעָר מְעַנְטְּשָׁ אָוּן זַיִעָר אַ קלְוָגָעָר אָוּן אַ גּוֹטָעָר. אַבָּעָר
אַיִּין מַאלְהָאָט עָר גַּעֲטָאָן זַיִעָר אַ שְׁלַעַכְטָעָ זָאָךְ: עָר
הָאָט זַיְדְּ פֿאָרְלִיבְּט אַיִּין אַ פֿרְוִי אָוּן הָאָט זַיִּ צַוְּגָעָנוּמָעָן
פֿוֹן אִיר מאָן. אַיִּין דָּעַר נְבִיא נְתָן, ווָאָס אַיִּין גַּעֲוָעָן דָּודָס
אַ גּוֹטָעָר פֿרִינְד, גַּעֲקוּמוּמָעָן צַו דָּודָן אָוּן אִים דָּעַרְצִילְט
אָזָא מְעָשָׁה :

— אַיִּין אַ שְׁטָאָט האָבן גַּעֲלַעַבְט צַוְּיִי מְעַנְטְּשָׁן,
איַינְעָר אַ רִיכְבָּר, דָּעַר אַנְדָּעַרְעָר אַן אַרְעַמָּן. בִּיִּ דָּעַם
רִיכְכָּן זַיְנָעָן גַּעֲוָעָן זַיִעָר אַ סְּרָ שָׁאָפְּ אָוּן צִיגָּן אָוּן קֵי.
דָּעַר אַרְעַמָּן הָאָט גַּעֲהָאָט נָאָר אַיִּין קְלִיְּן שֻׁפְּעַלְעַ.
אַיִּין גַּעֲקוּמוּמָעָן אַ גָּאָסְט צַו דָּעַם רִיכְכָּן מאָן. הָאָט
דָּעַר רִיכְבָּר נִיט גַּעֲנוּמָעָן פֿוֹן זַיְנָעָ שָׁאָפְּ צַו גַּעֲבָן עָסָן
דָּעַם גָּאָסְט. עָר הָאָט צַוְּגָעָרוּבָּט דָּאָס שֻׁפְּעַלְעַ פֿוֹן
אַרְעַמָּן אָוּן גַּעֲמָאָכָּט פֿוֹן דָּעַם אַ מַאְלָצִיְּט פֿאָר דָּעַם
גָּאָסְט.

דוד איז געווואָרֶן איז פֿעַס אָוּן עַר הָאָט גַּעֲזָגַט
 צו נְתַנְנוּן :

— עַס אִיז אַ שְׁרַעַקְלָעַכְעַר פְּאַרְבְּרַעַכְן ! מֵעַ דָּאָרָה
 דַּעַם רַיְיכְן בַּאַשְׁטְרָאָפְּן !

הָאָט נְתַנְן גַּעֲזָגַט צו דָּוְדָן :

— דָו בִּיסְטַ דָּעַרְ מאָן. זֹעַ : גַּאַט הָאָט דִּיךְ גַּעַ-
 מְאַכְּטַ פְּאַרְ אַ קִּינְיִיגְ אַיְבָּעַר דַּעַם גַּאנְצָן יִידְיָשְׁן פְּאַלְקָקְ.
 — גַּאַט הָאָט דִּיר גַּעֲגַבְּן אלְץָ וּוֹאָס דָו וּוֹילְסְטַ אָוּן דָו —
 הָאָט צַוְּגַעַנוּמָעַן דָאָס שְׁעַפְעַלְעַ פְּוֹן דַּעַם אַרְעַמָּאָן !

אָוּן נְתַנְן אִיז אַוּעַקְגַּעַגְּנָגְעָן .

דָוְדָן הָאָט זַיִעַר שְׁטָאָרַק פְּאַרְדְּרָאָסְן אָוּן עַר הָאָט
 גַּעֲוֹוִיְינָט .

little sheep
 fell in love
 robbed
 meal
 terrible
 crime
 punish
 aggravated

שְׁעַפְעַלְעַ
 פְּאַרְלִיבְטַ
 צַוְּגַעַקְוִיבְטַ
 מְאַלְצִיְיטַ
 שְׁרַעַקְלָעַרְ
 פְּאַרְבְּרַעַכְן
 בַּאַשְׁטְרָאָפְּן
 פְּאַרְדְּרָאָסְן

צְרוֹת פְּוֹן קִינְדָּעַר

לדָו הָאָט גַּעֲהָאָט אַ סְרַ קִינְדָּעַר. עַר אִיז שְׂוִין
 גַּעֲוֹוָעַן אַלְטַ אָוּן זִיְנָעַ זִיְנָהָאָבָן גַּעֲטְרָאָכְטַ : וּוֹעַר וּוֹעַט
 זִיְנָהָאָבָן אַ קִּינְיִיגְ נְאָךְ דַּעַם פְּאַטְעָרָס טְוִוִּיט ? דִּי זִיְנָהָאָבָן
 נִיט גּוֹט גַּעַלְעַבְטַ צְוֹוִישָׁן זִיךְ. דָוְדָן הָאָט עַס זַיִעַר וּוֹיִ
 גַּעֲטָאָן .

איינער פון דודס זין האט געהיסן אַבְשָׁלָם.
ער אייז געוווען זיינער אַ שיינער און האט זיך געפֿירט
ווײַ אַ קִינְגֶּ. ער האט געהאט אַ סֵּךְ דִּינְעָרָס. ער האט
געהאט אַ רִיטְוֹאָגָן אָוָן פּוֹצְצִיךְ מִאָן זִינְעָן גַּעַלְאָפָּן
פְּאָרוּסִיט, וּוֹעָן ער אייז גַּעַפָּאָרְן. ער האט נִיט גַּעַוָּאָלָט
וּוֹאָרְטָן אוּפְּ זִינְיָן פְּאָטְעָרָס טּוּיָּט. ער האט גַּעַוָּאָלָט
גַּלְיִיךְ וּוֹעָרְן דָּעָר קִינְגֶּ. ער האט וּוֹעָגָן דָּעָם גַּעַרְעָדָט
מִיט זִינְעָן פְּרִיאַנְד. ער האט זיך גַּעַשְׂאָפָּן אָן אַרְמִיִּ.
אַבְשָׁלָםס פְּרִיאַנְד הָאָבָן גַּעַוָּאָלָט אִים שְׂוִין מַאֲכָן פָּאָר
דָּעָם קִינְגֶּ.

דָּעָר אַלְטָעָר קִינְגֶּ דָּוד האט זיך דָּעָרוֹאָסְט וּוֹעָגָן
דָּעָם. ער האט נִיט גַּעַוָּאָלָט קִינְיָן מִלְחָמָה מִיט זִינְיָן אַיִּ-
גַּעַנְעָם זָוָן. אייז דָּוד מִיט זִינְעָן פְּרִיאַנְד אַוּוּקְ פָּן יְרוּ-
שְׁלִימָ. אַבְשָׁלָםס מַעֲנְטָשָׂן הָאָבָן נַאֲכַגְּעִיאָגָט דָּודָן מִיט
זִינְעָן מַעֲנְטָשָׂן. דָּוד האט קִינְיָן זָאָר נִיט גַּעַקְעָנָט טָאָן.
עַס אייז גַּעַוָּאָרְן אַ שְׁלָאָכְט צְוּוִישָׂן דָּודָס מַעֲנְטָשָׂן אָוָן
אַבְשָׁלָםס מַעֲנְטָשָׂן. דָּעָר קִינְגֶּ האט אַנְגַּעַזְאָגָט דָּעָם
פִּירְעָר פָּן זִינְעָן קְרִיגְסְּלִיט :

— דָּעָרְהָרְגָּעָט נִיט אַבְשָׁלָמָעָן !

דָּודָס אַרְמִיִּי האט גַּעַזְיָגָט. אַבְשָׁלָם האט גַּעַרְיִיטָן
דוֹרֶךְ אַ וּוְאָלֶד. ער האט געהאט לְאַנְגָּעָה הָאָרָה. הָאָבָן זִינְעָן
הָאָר זיך פָּאָרְפָּלָאָנְטָעָרָט אַיְן דִּי צְוּוִיגָּן פָּן אַ גְּרוּיִיסָּן

אַבְשָׁלוֹם טוֹוִיט

בויים און ער איז געליבן הענגען אויפֿן בוים. דאס
האט דערזען דער פֵירער פּוֹן דודס אַרמיי, איז ער מיט
זינע יונגן צוגעלאָפּן און דערהרגעט אַבְשָׁלוֹמען.
ווען דער קיניג דוד האט זיך דערוואווסט וועגן
דעם, איז ער געגאנגען און האט געווינט. ווינענדיק
האט ער געשריען :

— מײַן זוֹן, אַבְשָׁלוֹם, בעסער וואָלט אַיך גע-
שטערבּן אַנשטעטּאָט דִיר ! מײַן זוֹן ! מײַן זוֹן אַבְשָׁלוֹם !

found out soldiers got caught in, tangled branches	דערוואויסט קרייגסלייט פאָרְפָּלָאנְטָעַרט צוֹוִינְגַּן
---	---

דוד המלך און דאס יידישע פֿאָלָק

דוד איז געווען קיניג פֿערץיך יאָר. ער האָט געמאָכט דאס לאָנד גרעסער און שטאָרְקָער. ער האָט געמאָכט פֿוֹן די שבטים אײַין פֿאָלָק. ער האָט געווענוּן יְרוּשָׁלָם און פֿוֹן יְרוּשָׁלָם געמאָכט די יִדְיָשָׁע הַוּפְטָאַט, די הַיְלִיקָע יִדְיָשָׁע שְׂטָאַט. ער איז געווען אַ גְּרוּיסְטָעַר יִדְיָשְׁרָעַר פֿירְעָר.

דאָס יִדְיָשָׁע פֿאָלָק האָט אלֶע מַאל לִיב געה האָט דעם מלך דוד. עס זייןען דאָ אַ סְךָ שִׁינְעַן מעשׂות וועגן אַים. ער איז געליבּן בֵּין יִדְיָשָׁן פֿאָלָק דער גְּרֻעְסְּטָעַר הַעַלְד. מִיט דער צִיְּתָאַ דוד המלך געווארן אלֶtz גְּרַעַסְעַר אַין די אוֹיגַן פֿוֹן פֿאָלָק. מע האָט גַּזְוָאָגָט :
 — דוד איז דער מלך פֿוֹן יִשְׂרָאֵל. ער לעבעט און ער איז דאָ !

שפּוּטָעַר האָבן יִדְן גַּעֲנוּמָעַן גַּלְיָבּן אַין מְשִׁיחָן, אָז ער וועט קומען און באָרְרִיעַן יִדְן אַון די גַּאנְצָע וועעלט. האָט מען גַּעֲגָלִיבּט אָז מְשִׁיחָה וועט קומען פֿוֹן דּוֹדָס משְׁפָחָה.

stayed, remained Messiah, redeemer revolt	געליבּן מְשִׁיחָה אוֹיְפְּשְׁטָאָנד
---	---

פֿרְאָגָעַס

1. ווֹאוּ אִיז גַּעוּעַן דָּודֶס הַוִּיפְטְּשְׁטָאָט, וַעֲן עָרָ אִיז
גַּעוּעַן דָּעֵר קִינְגַּ פֿוֹן יְהֻדָּה?
2. וַיְיָ אָזְוֵי אִיז דָּוד גַּעוּוֹרָן קִינְגַּ אַיבָּעָר אַלְעָ
יַדְן?
3. וַיְיָ אָזְוֵי הָאָט דָּוד אַיְנְגָעָנוּמָעָן דִּי שְׂטָאָט
יְרוֹשָׁלָיִם?
4. הָאָט דָּוד גַּעהָאָט אַ שְׂטָעַנְדִּיקָע אַרְמַיִּי?
5. וַוָּאָס הָאָט דָּוד אַוִּיפְגַּעַטָּאָן וַיְיָ אַ קְרִיגְסָמָאָן?
6. וַוָּאָס הָאָט דָּוד אַוִּיפְגַּעַטָּאָן וַיְיָ אַ קְלוֹגָעָר קִינְגַּ?
7. קָעַנְתָּ אִיר דַּעֲרַצְיִילְן דִּי מַעַשָּׂה וַעֲגָן דָּעַם
שְׁעַפְעַלְעַ פֿוֹן דָּעַם אַרְעָמָאָן?
8. וַעֲרָ הָאָט גַּעֲמָאָכְט אָן אַוִּיפְשָׁטָאָנד קָעַגָּן דָּודָן?
9. וַוָּאָס אִיז גַּעוּעַן דָּעֵר סּוֹף פֿוֹן דָּעַם אַוִּיפְ
שְׁטָאָנד?
10. וַוָּאָס הָאָט דָּאס יִדְיְשָׁע פְּאַלְקָ גַּעַזָּגָט וַעֲגָן
דָּודָן?

טְרָאָכְט וַוָּעָגָן דָּעַם

1. אִין דִּי צִיטִין פֿוֹן דָּודָן הָאָט זִיךְ דָּאס לְעַבְנָן פֿוֹן
יַדְן גַּעֲבִיטָן. וַיְיָ הָאָט זִיךְ עַס גַּעֲבִיטָן? אִין
דָּאס גַּעוּעַן גּוֹט פְּאַרְן פְּאַלְקָ?

דוד און אבשלום

2. דוד איז געווֹאָרֶן דער גּראַעַסְטַּעַר הַעלֵּד אִין
דער יִדְיִשְׁעָר גַּעֲשִׁיכְטָעַ. פֿאַרוֹוָאָס אִין עַס אָזְוִי
געווֹאָרֶן ?

3. ירושלים האט ניט געהערט צו קיין שבט. די
שטאָט וואַשינגעטאן געהערט ניט צו קיין שטאָט.
פֿאַרוּאָס אִיז עַס אֶזְזִי גַעווֹאָרָן?

שלמה המלך

דער קיניג פון שלום

באר דודס טויט איז זיין זון שלמה געווארן
דער יידישער קיניג. שלמה האט שווין מער ניט געדאָרט
פִּירן קִיְּן מַלְחָמוֹת. דָּאס יִדְּישָׁע לְאַנְד אֵין גָּעוּעָן גְּרוּיס
און שטארק. קִינְעָר אֵין אוֹיפֿ יִדְּן נִישְׁט אַנְגָּעָפָּלָן.
שלמה אֵין גָּעוּעָן אֲ קִינְגָּ פָּוּן שְׁלוּם. עָר אֶלְיָהוּ אֵין
אוֹיפֿ קִינְעָם נִיט אַנְגָּעָפָּלָן. עָר הָאַט מִיט קִיְּן פָּאָלָק
קיְיָן מַלְחָמוֹת נִיט גַּעֲפִירָט. דִּי צִיְּת וּוֹעֵן עָר אֵין גָּעוּעָן אֲ
קִינְג אֵין אֵין לְאַנְד גָּעוּעָן רְוַאיָּק. עָר הָאַט גַּעֲשָׁלָאָסָן
אָפְמָאָכָן מִיט דִּי אַרְוְמִיקָּע פָּעַלְקָעָר. יִדְּן הָאָבָן מִיט זַיִּי
גַּעַהְאַנְדָּלָט.

שלמהם קלוגשאָפָּט

שְׁלָמָה אֵין גָּעוּעָן אֲ קלֹגְעָר מָאָן. מַע הָאַט
גַּעַזְאָגָט, אָז עָר אֵין דָּער קלִיגְסְּטָעָר מַעַנְטָש אֵין דָּער
וּוְעַלְת. מַע הָאַט גַּעַזְאָגָט, אָז עָר אֵין אֶזְוִי קלֹגָ, אָז עָר
פָּאָרָשְׁטִיָּט דִּי שְׁפָרָאָךְ פָּוּן אֶלְעָ חִוּת אָז פָּוּן אֶלְעָ פּוּיגָ-

שלמה המלך

לען. עס זייןען דא זיינער אַ סְקַ שִׁינָעַ מעשׂות וועגן
שלמה המלך קלוגשאָפֶט.

דער תנך דערציילט אַזָּא מעשָׂה:

איין מאָל האָבן צוּויִ פְּרוּעָן אֵין דָרָר זעלבייקער
צִיִּיט גַּעֲבֹירָן קִינְדָּעָר. זַיִ זִינְעָן גַּעֲוָעָן אֵין אֵין צִימָעָר.
אוֹיְפָן דָּרִיטָן טָאג אֵין בַּי אֵין פְּרוּי גַּעֲשְׁתָּאָרְבָּן דָאָס
קִינְד. דָאָס אֵין גַּעַשְׁעָן אֵין מִיטָּן נָאָכְט. הָאָט דַי פְּרוּי
זִיךְ זיינער דערשראָקָן. זַי הָאָט גַּעֲנוּמָעָן אַיר טוּיט קִינְד
אוֹן עַס אַוּעַקְגַּעַלְיִיגְט בַּיִ דָרָר צִוְּוִיתָעָר פְּרוּי ווֹאָס אֵין
גַּעַשְׁלָאָפָן, אוֹן הָאָט צַוְּגַעַנוּמָעָן פָּוּן אַיר דָאָס לַעֲבָדִיקָע
קִינְד. ווֹעַן דַי פְּרוּי הָאָט זִיךְ אוֹיְפְגַעְכָאָפֶט, זַעַט זַי: עַס

לייגט לעבן איר אַ טויט קינד, און איר איינן קינד איז
בֵּין דער אַנדערער.

בְּיִדְעָ פְּרוּעָן זַיְנָעָן אוּוּעָק צֹ דַעַם קִינְגָּשׁ שְׁלָמָה:
זֶאָל עָרָ מְשֻׁפְּטָן! יַעֲדָעָ פְּרוּיָהָט גַּעֲזָגָט:
— מִין קִינְד אַיְזָן דָּאָס לְעַבְדִּיקָעָ קִינְד!
דַעַר מֶלֶךְ הָאָט גַּעַרְאָכָט: יַעֲדָעָ פְּרוּיָהָזָגָט —
מִין זָוָן אַיְזָן דָּאָס לְעַבְדִּיקָעָ קִינְד, דִּין זָוָן אַיְזָן דָּאָס
טוּיְטָעָ קִינְד! וּיְקָעָן אַיךְ וּיְסָן וּוּעָר עַס זָגָט דַעַם
אמָת?

הָאָט עָרָ גַּעֲזָגָט:
— בְּרַעְנְגַט מִיד אַ שְׂוּעָרֶד!
הָאָט מַעַן אִים גַּעַרְאָכָט אַ שְׂוּעָרֶד. הָאָט דַעַר מֶלֶךְ
גַּעֲזָגָט:
— צַעַשְׁנִידָט דָּאָס לְעַבְדִּיקָעָ קִינְד אַוְן גִּיט אַיְזָן
הַעַלְפָט צֹ אַיְזָן פְּרוּיָהָן דִי צַוְּיִיטָעָהָלָפָט צֹ דַעַר
אַנדְעָרֶר.

די פְּרוּיָהָן אַיְזָן טַאֲקָעָ גַּעֲוָעָן דִי מַוְתָּעָר פָּוּן דַעַם
לְעַבְדִּיקָעָן קִינְד הָאָט אַוִּיסְגָּעוֹפָן:
— אַיךְ בָּעַט דִּיךְ, קִינְגָּשׁ, גִּיב אַיר דָּאָס לְעַבְדִּיקָעָ
קִינְד!
הָאָט דַעַר מֶלֶךְ שְׁלָמָה אַ שְׁמַיִיכָל גַּעַטָּאָן אַוְן גַּעַט:

— גיט איר אָפּ דאָס לעבעדייקע קינד ! זי איז די
אמתע מוטער !

עס זייןען דאָ נאָר אָ סְךּ שײַנע מעשׂות וועגן
שלמהס קלוגשאָפט, ווי אָזוי ער האָט געווואָסט דעם
אמת אָזן ווי ריכטיק ער האָט געקענט משפטן.

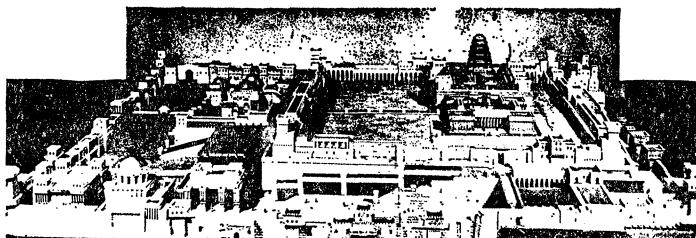
wisdom	קלוגשאָפט
animals	חיות
birds	פּוֹיגֶלֶעֶן
gave birth to	געַבְיוֹרָן
room	צִימָעָר
smile	שְׁמִיכָּל

דעָר עֲרַשְׁתָּעָר בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ

ישלמה המלך האָט נאָר שענער געמאָכט די
שṭאָט ירושלים. ער האָט אויפֿגעבעוּיט גְּרוֹיסָע הייזער
פּוֹן האָלֶץ אָזן פּוֹן שטיין. אָבער דער הייליקער אָרוֹן
אייז נאָר אלֶץ געווֹעֶן נִיט אייז קִיְּזָן הוֹיז, נאָר אייז אָ גַעַּ-
צָעַלְתָּ. דוד המלך האָט שווֹין געווֹאָלָט בוֹיעַן אָ גְּרוֹיסָע
הוֹיז, אָ טְעַמְּפֵל וּאוֹ מַעַן זָאָל קּוֹמָעָן דִּינְעָן גָּאָט. דוד
האָט אָבער גַּעַפְּרִיט אָ סְךּ מְלֻחָּמוֹת אָזֶן דָּעָר נְבִיא נְתַן
האָט אִים גַּעַזְגָּט :

— דִּינְעָן הָעֵנֶט האָבָן פְּאַרְגָּאָסָן בְּלוֹט. נִיט דוֹ
דאָרְפָּסָט בוֹיעַן דאָס הוֹיז פְּאָר גָּאָט.

דאָס גְּרוֹיסָע הוֹיז, דעם טְעַמְּפֵל האָט גַּעַבּוּיט זִיְּזָן
זָוָן שלמה, דער מלְך פּוֹן שְׁלֹם. מע האָט גַּעַבְּרָאָכָט

דער בית-המקדש

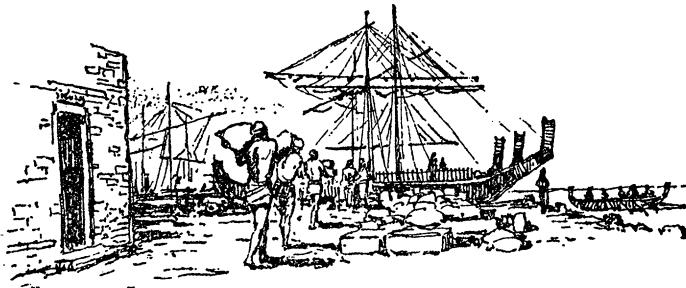
האלץ און שטיינער פון וויטט. מען האט געבראכט מאָ טעריאַלן פון פֿענִיקֿיעַ. טויזנטער מענטשן האָבן געאָר בעט בײַם בויעַן דעם טעמאָפל. זיבּן יאָר האָט מען אַים געבוּיט. ער אַיז געוועַן גוֹריַס אַיז שְׁיַין. ער אַיז געוועַן רֵיךְ באָפּוֹצֶט מִיט גָּלְד אַיז זילבעָר.

דער בית-המקדש, דאס הייליקָע הייז, אַיז גַּע ווֹאָרְן פֿאָרטִיךְ. מען האָט אַרְיִנְגָּעַטְרָאָגָן אַהֲיָן דעם אָרוֹן. שלמה האָט אַוִּיסְגָּעַלְבִּין אַ כָּהָן צו זִין דער הוַיְפָטְ-כָּהָן, דער כָּהָן-גָּדוֹל. מען האָט גַּעֲמָאָכֶט אַ גְּרוֹיסָע שְׁמָחָה, ווֹעֵן מִעַן האָט גַּעֲעַפְנֶט דעם בית-המקדש.

אלע יידָן פֿלְעָגָן קּוֹמָעָן אַיז בית-המקדש צו דִּינָעָן גַּאָט. דער בית-המקדש אַיז גַּעַוְאָרְן פֿאָר יידָן דאס היִ- לִיקְסְטָע אָרט אוּיפְּ דער דער וועַלְט.

Temple
spilled
decorated
finished

בית-המקדש
פֿאָרגָאָסָן
בָּאָפּוֹצֶט
פֿאָרטִיךְ

שלמה המלך שיין

שלמה המלך ריבקית

שלמה המלך האט געבויט דעם בית-המקדש.
ער האט אויך געבויט א גרויסן פאלאץ פאר זיין
מענטשן אוון פאר זיך. פון דעם ריבקן פאלאץ האט ער
געפירות דאס לאנד.

שלמה המלך האט געהאט א סר פערד אוון גרויסע
שטאלאן פאר די פערד. ער האט געהאט מינעם אוון גע-
נו מען קופער פון זיך. שלמה המלך האט אויך אויפגע-
בוייט שיין וואס זיין געפארן אין וויטע לענדער. ער
אייז געווען זיינער א ריבכער קינג. זיין נאמען אייז געווען
באוואוסט אין וויטע לענדער. ער האט זיך געלאוזט
מאכן א גרויסן טראן פון עלפנביין. דער טראן האט גע-
האט זעקס טרעפ מיט צוועלף לייבן אויף די זעקס
טרעפ.

throne
ivory
steps

טראָן
עלפֿנְבִּין
טרעַף

די מלפה פֿון דעם לאָנד שֶׁבָּא

הָעָר תְּנֵךְ דָּעַרְצִיְּלַט אֲשִׁינְגַּע מַעְשָׂה: די
מלפה פֿון לאָנד שֶׁבָּא הָאָט גַּעַהְעַרְט וֹוי קְלוֹג עַס אַיּוֹ
דָּעַר מֶלֶךְ שְׁלָמָה. אַיּוֹ די קִינְגִּין גַּעֲקוּמָעַן קִין יְרוּשָׁלָם
צְחוֹאַמְעַן מִיט אֲסָּךְ מַעֲנְטְשָׁן. זַי הָאָט גַּעַבְרָאַכְט אֲסָּךְ
מַתְנוֹת. זַי הָאָט גַּעַזְאָגָט:

— אַיךְ בֵּין גַּעֲקוּמָעַן זָעַן וֹוי דּוֹ פֿירְסְט דִּין לאָנד.
אוֹן די קִינְגִּין הָאָט אִים גַּעֲגַבְן צֹ טְרֻעָּן רְעַטְעָ-
נִישָׁן. שְׁלָמָה הָאָט גְּלִיכִיךְ גַּעַטְרָאָפְּן אֶלְעָ רְעַטְעַנִּישָׁן.
די מלפה הָאָט גַּעַזְעַן וֹוי שִׁין מַעַ פֿירְט זִיךְ אַיּוֹ דּעַם
הַיּוֹן פֿון שְׁלָמָה הַמֶּלֶךְ. הָאָט זַי גַּעַזְאָגָט:
— מַעַ הָאָט מִיר אַפְּיָלוֹ אֲהַלְפְּט נִיט דָּעַרְצִיְּלַט
פֿון דִּין קְלוֹגְשָׁאָפְּט.

די קִינְגִּין פֿון שֶׁבָּא הָאָט זִיךְ גַּעֲוָוָנְדָעָרְט וֹוי קְלוֹג
שְׁלָמָה אַיּוֹ אוֹן וֹוי עָרְטָעַן אֶלְעָ טְרֻעָּן. דָּעַר קִינְגִּין שְׁלָמָה
הָאָט אִיר גַּעֲגַבְן מַתְנוֹת אוֹן זַי אַיּוֹ אַוּעָק צְרוּיקָן צֹ
זִיךְ אַיּוֹ לאָנד. עַס אַיּוֹ גַּעַוְעַן אֲגְרָוִיסְט פְּרִינְדְּשָׁאָפְּט
צְוֹרִישָׁן דּעַם מֶלֶךְ אוֹן דָּעַר קִינְגִּין פֿון שֶׁבָּא.

queen
guess
riddles

מלפה
טרעַן
רעַטְעַנִּישָׁן

גרוייסע שטיעערן

עלמה האט אויפגעבויט דעם בית-המקדש.
ער האט אויפגעבויט שיינע הייזער אין ירושלים. ער האט
אויפגעבויט נאך אנדערע שטעהט.

דאס אלץ קאסט געלט. כדי צו האבן געלט, האט
שלמה גענומען גroiיסע שטיעערן בים פאלק. יידן האבן
געמוות שווער ארבעטן צו צאלץ די שטיעערן. מע האט
טאקו ליב געהאט דעם קלוגן קיניג. מע האט ליב גע-
האט די נייע שיינקייט אין לאנד. אבער מע האט ניט
LIB געהאט צו צאלץ שווער שטיעערן. א סך יידן זייןען
געווין אומצופרידן. א סך יידן האבן זיך באקלאגט.

ניט אלע האבן געלעבט גלייך. עס זייןען געווין
מענטשן וואס זייןען געווארן ריך און האבן געלעבט
זעיר גוט. אבער אנדערע זייןען געווארן ארעם. די
ארעמע האבן געארבעט זעיר שווער, און עס אייז געווין
פֿאָר זַיְ שַׁוּעָר צַוְּ צַאָלֵן דִּ שְׂטִיעֶרֶן.

א מאן פון שבט אפרים האט געמאכט אן אויפ-
שטיאנד קעגן דעם קיניג שלמה. דאס פאלק אבער האט
LIB געהאט דעם קלוגן קיניג און דער אויפשטיאנד
אייז דורכגעפאלץ. דער וואס האט געמאכט דעם אויפ-
שטיאנד האט געמוות אנטלייפן.

באקלאגט
דורךגעפֿאַלן

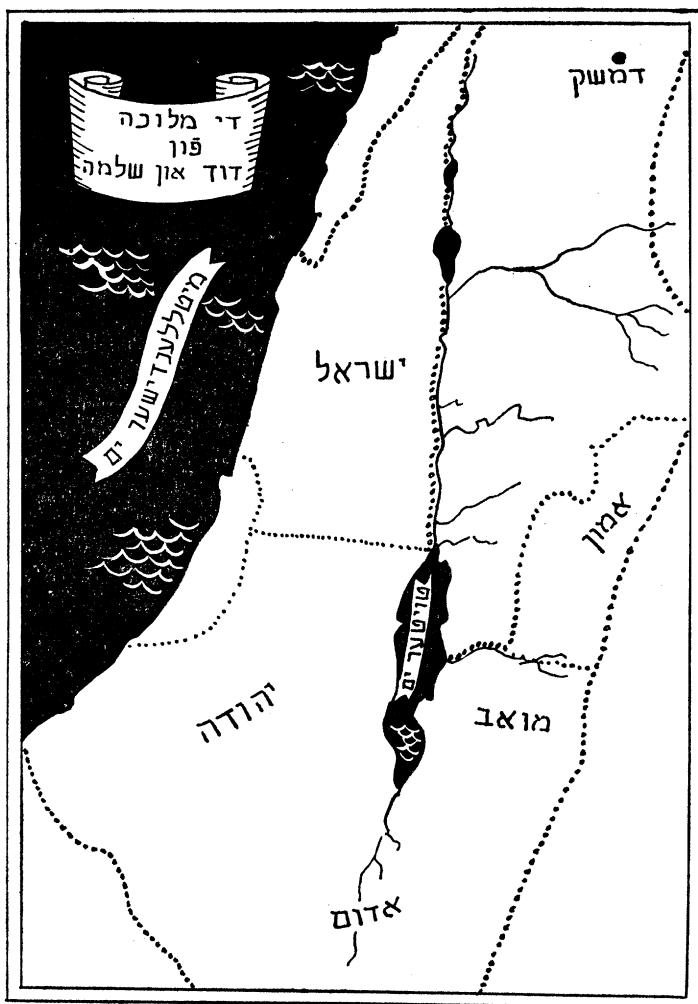
שלמה נאמען בנים פאלק

שֶׁלְמָה הַמֶּלֶךְ הָאָט גַּעֲקִינִיגְט פָּעַרְצִיךְ יֵאָר.
נֹאָךְ שֶׁלְמָהּן זִיְנְעָן דִּי צִיְתָן גַּעֲוָעָן אַ סְּךְ עַרְגָּעָרָע. אַיְזְנָ
בַּיִם יִידְיָשָׁן פָּאַלְקָ אַלְעָ מַאְלָ גַּעֲבָלִיבָן: דִּי צִיְתָן פָּוָן
דָּעַם קִינִיגְט שֶׁלְמָה זִיְנְעָן דִּי גַּלְיְקָלְעָכָע צִיְתָן אַיְזְנָ
יִדְיָשָׁר גַּעֲשִׁיכְטָע. עַס אַיְזְנָ דָּאָךְ גַּעֲוָעָן דִּי צִיְתָן פָּוָן
שְׁלוּם אָוָן עַס אַיְזְנָ דָּאָךְ גַּעֲוָעָן דִּי צִיְתָן פָּוָן שְׁעַנְעָר אָוָן
רַיְיכָעָר מַאְכָן דָּאָס לְאָנְדָן.

הָאָט מְעָן צַוְּגַעַטְרָאַכְט אַלְצָ מַעַר אָוָן מַעַר מַעַשּׂוֹת
וּוְעָגָן דָּעַר גַּוְטוּר צִיְתָן, וּוְעָן שֶׁלְמָה הָאָט גַּעֲקִינִיגְט אַיְזְנָ
יְרוּשָׁלַיִם. שֶׁלְמָה אַיְזְנָ גַּעֲבָלִיבָן בַּיִם פָּאַלְקָ דָּעַר קְלִיגְסְּטָעָר
מַעַנְטָש אַוְיפְּ דָּעַר וּוְעָלָט. מַעַ הָאָט גַּעֲזָאַגְט, אַז עַר הָאָט
אַנְגַּעַשְׁרִיבָן דְּרִיְיָ בִּיכְעָר וּוְאָס זִיְנְעָן דָּא אַיְזְנָ תַּנְדָּ: אַיְזְנָ
בוֹךְ אַיְזְנָ פּוֹל מִיטָּ קְלֹגָע שְׁפְּרִיכְוּוּרְטָעָר: דָּאָס צְוּוּיִיִּ
טָע בּוֹךְ הָאָט אַ סְּךְ קְלֹגָע רִיְּד, אָוָן דָּאָס דְּרִיטָע בּוֹךְ,
אַיְזְנָ אַ בּוֹךְ מִיטָּ לִידְעָר. דָּאָס יִדְיָשָׁן פָּאַלְקָ הָאָט גְּרוּוּס
גַּעַהְאַלְטָן דָּעַם נָאָמָעָן פָּוָן שֶׁלְמָה הַמֶּלֶךְ.

worse
thought up
proverbs

ערְגָּעָר
צַוְּגַעַטְרָאַכְט
שְׁפְּרִיכְוּוּרְטָעָר

פֶּרֶג עַם

1. ווי איזוי האט שלמה שענער געמאכט דאס יידי
שע לאנד ?

2. מיט וועמען האט שלמה המלך געפֿירט האנדל ?
3. ווי איזוי האט שלמה געלעבט ?
4. מיט וואס איז שלמה געווארן באריםט ביידן ?
5. מיט וואס איז דאס לעבן פון יידן געווארן אנד דערש אין שלמהס צייטן ?
6. פאַרוואָס זינגען אָ טיל יידן ניט געווען צוֹרְפֿרִידְן מיט שלמה המלך אין דער לעצטער צייט פון זיין קיניגן ?
7. דערצ'ילט אָ מעשה מיט שלמה המלך.
- ט ר אָכְט ווועגן דעם
1. שלמה האט געבזיט דעם בית-המקדש. ער האט גענומען גרויסע שטיערן. איז שלמה המלך געווען אָ גוטער קיניג ?
2. איז די צייטן פון שלמה איז דער אונטערשייד צוישן ריבצע און ארעמע געווארן גרויס. איז גוט וואס אָ טיל מענטשן זינגען ריבך און אָ טיל זינגען אָרעם ?
3. שלמה האט אויפֿגעבזיט דעם בית-המקדש. דער בית-המקדש איז געווארן דאס הייליקסטע אָרט ביזם יידישן פֿאַלְקַן. האט דער בית-המקדש געהאָלְפֿן פֿאַראַיְנִיקָן דאס פֿאַלְקַן ?
4. פֿאַרוואָס האט זיך ניט אַינְגַעֲבֵן דער אויפֿ-

שׁטָּאנַד קָעָגָן שְׁלָמָהּ ? וּוֹאָס קָעָנָעָן מִיר לְעָרֶ-
נוּן פָּוּן דָּעָם ?
5. פָּאָרוֹוָאָס אֵינוֹ שְׁלָמָה גַּעֲוֹוָאָרָן דָּעָר הַעַלְדָּ פָּוּן
אָזְוִי פָּילְ מְעֻשָּׂות בֵּי יִידָּן ?

שְׁלָמָהּ מְשִׁפְט

די שפאלטונג פון דער מלוכה

ר ח ב ע מ

וּלען שלמה איז געשטארבן, האט ער איבער-
געלאָזט אַ גְּרוֹיסָע, אַ שְׁטָאַרְקָע, אַ רִיכְבָּעַ מלוכה. זיין זונ
רחבעם איז געווֹאָרָן קִינְגַּה. רחבעם איז געווֹעַן יָוָנָג. ער
אייז ניט געווֹעַן קליג ווי זיין פֿאָטָעַר
די יידֶן פָּוָן שְׁבָט יְהוָדָה אוֹן פָּוָן שְׁבָט בְּנֵימִין זִינְגָּן
געווֹעַן צוֹפְּרִידָן, אָזְן רחבעם זָאָל וועָרָן זִיעָר קִינְגַּה. די
יידֶן פָּוָן די אַנְדָּרָעַ שְׁבָטִים הָאָבָן גַּעֲוָאָלָט אָזְן דָּעָר
נִיעָר קִינְגַּה זָאָל נַעֲמָעַן קְלֻעַנְגָּרָעַ שְׁטִיעָרָן. די פֿיְרָעָרָס
פָּוָן די צָעָן שְׁבָטִים זִינְגָּן גַּעֲקוּמָעַן צָו דָּעָם יְוָנָגָן קִינְגַּה
אוֹן זַיִּה הָאָבָן אִים גַּעַזָּגָט :

— דיין פֿאָטָעַר האט גַּעֲנוּמָעַן פָּוָן אָונְדָּז אַ סָּךְ
שְׁטִיעָרָן. וועָסְטוּ נַעֲמָעַן ווַיְיִנְקָעַר ?

רחבעם האט גַּעֲבָעָטָן מַע זָאָל אִים גַּעֲבָן דָּרִי טָאג
צָו טְרָאָכָטָן וועָגָן דָּעָם. ער האט גַּעֲפָרָעָגְט בַּיִּהְיָה אַלְטָע
לייט ווֹאָס זִינְגָּן גַּעַזָּגָן שְׁלָמָהָס פְּרִיאַנְד. הָאָבָן זַיִּה אִים
גַּעַזָּגָט :

— זאג דעם פאלאק אzo דו וועטט נעמען וויניקער שטייערן.

ער האט געפלעגט ביי זינגע יונגע פרײנד, וואס זינגען אזי ווי ער אויסגעוואקסן אין ריכקייט. האבן זיי אים געיאגט :

— דו ביסט דער קיניג. דו קענסט טאן וואס דו ווילסט. דו קענסט נעמען וויפל שטייערן דו ווילסט. רחבעם אין געקומען צו די פירערס פון די צען שבטים און ער האט זיי געיאגט :

— איך בין דער קיניג! איך קען טאן וואס איך וויל. איך וועל נעמען מער שטייערן ווי מײַן פֿאָטער. די פירערס פון די צען שבטים האבן דאס געהערט און זיי זינגען בייז געווארן. זיי זינגען אוועק צו זיך אהיים.

division
angry

שפֿאָלטונג
בִּין

י ר ב ע מ

ער מענטש וואס האט געמאכט דעם אויף-שטיאנד קעגן שלמהן האט געהיחסן ירבעם. ווען ירבעם האט זיך דערוואסט, אzo דער קיניג שלמה אין גע-שטאָרבּן, אין ער געקומען צוריק אין דעם יידישן לאנד. צעת ער אzo צען שבטים זינגען אומצופּריידן מיט דעם

יונגן קיניג. האט ער ווידער געמאכט און אויפשטאנד קעגן שלמהט זונ. דאס מאָל האט זיך עס אים אינגעע געבן. נאָר די שבטים יהודה און בנימין זייןען געליבן געטררי דעם יונגן קיניג. די אנדערע צען שבטים האבן געמאכט אַ מלוכה פֿאָר זיך. רבעם איז געווארן זיער קיניג.

עס האט זיך אַנגעהויבן אַ מלחה צווישן ביידע יידיישע מלוכות. קיינער האט די מלחה ניט געוואונען. עס איז געווארן שלום און לאנד. אַבער יידן זייןען גע-
בליבן צעטילט אין צוּיִי באָזונדערע מלוכות.

succeeded
loyal
divided

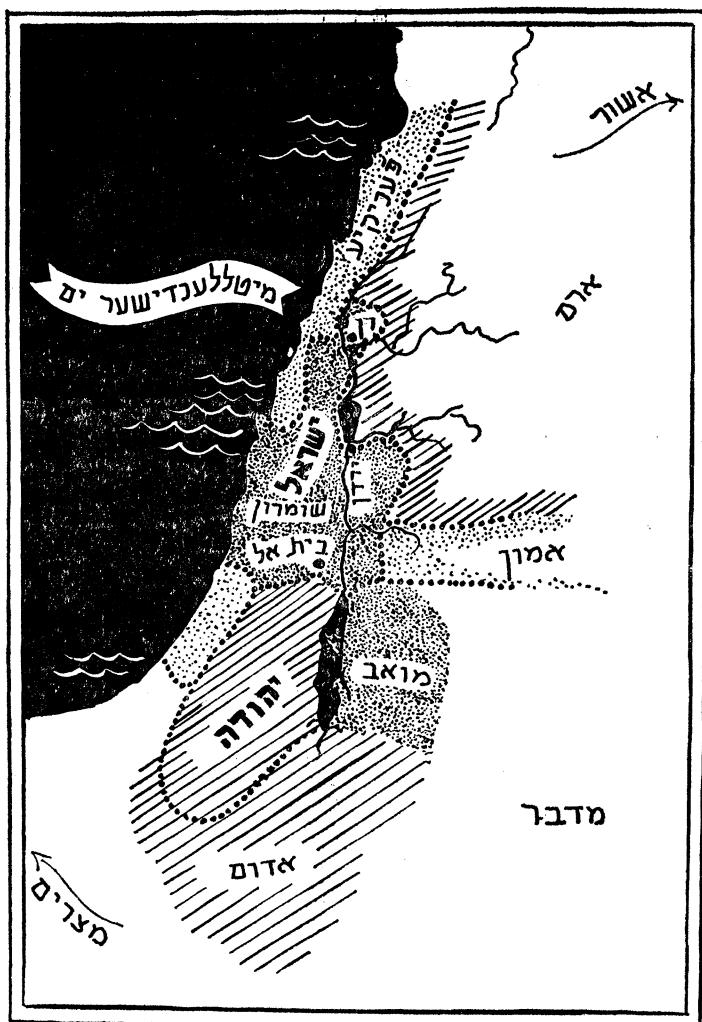
אַנגעהויבן
געטריך
צעטילט

מלכות יהודה און מלכות ישראל

די מלוכה אין דרום פֿון לאָנד איז געליבן אין די הענט פֿון דודס משפחה. זי רופט זיך מלכות יהודה. ירושלים איז געליבן אין יהודה, און די אלטע יידיישע הויפטשטאט איז געליבן די הויפטשטאט פֿון מלכות יהודה.

אין צפּון פֿון לאָנד איז געווארן אַ יידיישע מלוכה. מען רופט זי מלכות ישראל. זי האט קיין אלטע הויפט-שטאָט ניט געהאט. אין פֿאָרשְׁיַידְׁעָנָע צייטן זייןען געווען פֿאָרשְׁיַידְׁעָנָע הויפטשטיט.

מלכות יהודה איז געווען קלענער ווי מלכות

מלכות יהודה או מלכות ישראל

ישראל. אין מלכות יהודה זינגען די קיניגן געווען אלע
פֿון אִין משפחָה. אין מלכות ישראל האט הע זיך
געבעיטן.

דער בית-המקדש אין געוען אין ירושלים. יידן זינען שווין געוען צוגעוואוינט צו קומען קיין ירושלים צו דינען גאט. ירבעם האט געוען און יידן פון זיין מלוכה גיעען קיין ירושלים. האט ער מורה געהאט און זיין מלוכה וועט זיך צעפאלן. ער האט געוואלט און יידן זאלן מער ניט גיין קיין ירושלים. האט ער אויפגעבעיט צוויי נבייע טעטפלען אין מלכות ישראל. ער האט גע-היסן קומען אהין צו דינען גאט. אין די צוויי טעטפלען האט ער אויעקגעשטעלט גאלדנען קעלבער און גע-זאגט און זיין זינען הייליק.

יידן פון מלכות יהודה האבן געדינט גאט ווי פרדי ער. יידן אין מלכות יהודה האבן געלבעט ווי משה האט געהיחסן. יידן אין מלכות ישראל האבן שווין ניט גע-לעבט אזי ווי פריער. זיין האבן א סך געבאטן פון דער תורה ניט געהיחס. מלכות ישראל אין געוען גרעסער און ריבכער ווי מלכות יהודה. אבער אין מלכות יהודה אין געוען דער בית-המקדש און דאס האט געהאלפֿן און יידן אין מלכות יהודה זאלן בליבן מער יידיש ווי אין מלכות ישראל.

יידן זינען געוען צעטילט אין צוויי מלכות צוויי

זונדערט יאר.

changed
fall apart
calves

געהיטן
צעפאלן
קעלבער

דאם היין עמרי

וּלען ירבעם איז געשטארבן, איז זיין זון גע-
ווארן קיניג. אבער ער איז ניט לאנג געלביבן קיניג. א-
גענעראל האט געמאכט אן אויפשטיינד אונ ער איז גע-
ווארן קיניג. איז געקומען אן אנדער גענעראל אונ האט
דערהרגעת דעם ניעם קיניג — אונ אליען געווארן קי-
ניג. אין 37 יאָר האט מלכות ישראל געהאט זעקס קיניגן.
ביז עס איז געקומען א שטאַרקער פֿירער וואָס האט
געהיסן עמרי. עמרי איז געווען א קלוגער קיניג. ער
האט שטאַרקער געמאכט מלכות ישראל. ער האט אויפ-
געבויט א ניע הוייפטשאָט אונ זי אַנגערוֹפּן שומראָן. די
שטאָט איז געווען אויף אַ הויכן באָרג אונ זי האט געהאט
הויכע, שטאַרקע ווענט. די אנדערע פֿעלקער האבן גע-
רוֹפּן מלכות ישראל — דאס קיניגטום פּון שומראָן, אויפּן
נאָמען פּון דער הויפטשטאָט.

נאָך עמרים טויט איז זיין זון אַחאָב געווארן קיניג.
אַחאָב האט געוואָלט מאָכְן מלכות ישראל נאָך שטאָר-
קער אונ נאָך גרעסער. האט ער געפּירט מלוחמות מיט
די פֿעלקער אַרום. ער איז געווארן אַ פרײַנְד פּון דעם
קיניג פּון יהודה. ער איז אויך געווארן אַ פרײַנְד פּון
דעם קיניג פּון דער שטאָט צידּוֹן אַ פֿעַנְיקִיעַ. ער האט
חתונה געהאט מיט דער טאָכְטָר פּון דעם קיניג פּון
צידּוֹן. זי האט געהיסן איזבל.

דאָס روַאַיקָע לְעֵבֶן אִין מֶלֶכֶת יְהוּדָה

מֶלֶכֶת יְהוּדָה אִין גָּעוּעַן אֲ קָלִין לְאָנֶד.
מלכות יהודה האט ניט געפֿירט קיין מלחות מיט די
ארומיקע פֿעלקער. דאָס לעבן אִין מֶלֶכֶת יְהוּדָה אִין
גָּעוּעַן אַיִינְפָּאָר אָוֹן אַרְעָם. דָּאָרטָן זַיְנָעָן קַיִן אַוְיָפּ-
שְׁטָאנְדָן נִיט גָּעוּעַן. עַס הָאָבָן דָּאָרטָן גַּעֲקִינִיגְטּוּן מֶלֶכֶם
פֿוֹן דּוֹדָס הַוִּזְ.

אִין מֶלֶכֶת יְהוּדָה הָאָבָן יַדְן גַּעֲדִינְט גָּאָט אַזְוִי וּוְיִ
פֿרִיעָר.

פֿרְאָגָעָס

1. פֿאָרוּוָאָס הָאָט די יִדְישָׁע מֶלֶכֶת זִיךְ גַּעַ-
שְׁפָאַלְטָן ?
2. וּוּלְכָעַ מֶלֶכֶת אִין גָּעוּעַן גַּרְעָסָעָר ?
3. אִין וּוּלְכָעַר מֶלֶכֶת אִין דָּאָס לעֵבֶן גָּעוּעַן
רוַאַיקָעָר ?
4. אִין וּוּלְכָעַר מֶלֶכֶת הָאָט גַּעֲקִינִיגְטּוּן דָּאָס הַוִּזְ
פֿוֹן דּוֹד ?
5. וּוְיִזְוּי הָאָבָן זִיךְ גַּעֲבִיטָן די קִינִיגְן אִין מֶלֶכֶת
יִשְׂרָאֵל ?
6. וּוּעָר הָאָט אַוְיָפּגַּעַבְוִיטּוּן די שְׁטָאָט שְׁׂמָרוֹן ?
7. וּוָאָס הָאָבָן אַוְיָפּגַּעַטְאָן עַמְּרִי אָוֹן אַחֲאָב ?

ט ר א כ ט וו ע ג נ ד ע מ

1. דוד אוֹן שלמה האָבן שטאַרְק געמאָכט די יידִידַה
שׁע מלוכה. וואָס וואָלט געווּן, אוֹיב די יידִידַה
שׁע מלוכה וואָלט געבלֵיבַן אַ גאנֶצַע?
2. נאָר דער צעטִילְונְג פֿון דער מלוכה האָבן די
יידִין אַין מלכוֹת יִשְׂרָאֵל אַנְגַּעַהוּבַן צוּ דִינְעָן די
געַזְנַן. וואָס מײַינְט דָּאָס? פֿאָרוֹוָאָס אַין דָּאָס
געווּן שְׁלַעַכְתָּ?
3. יידִין האָבן געלְעַבְט אַין צוּוִי מלכוֹת. זַיִ זַיִ
נעַן געבלֵיבַן אַין פֿאָלָק. ווי אַזְוִי?

אַלְיָהוּ הַנִּבְיא

די שלעכטעה קיניגין איזבל

אַחֲרָה האָט חתונה געהאָט מיט דער פרינֶץ
צעסִין פֿוֹן פֿעַנְיקִיעַ. זֵי האָט גַּעֲבָרָאָכֶט אֵין לאָנד אַירֶע
פֿרַינְדֶּ. זֵי אָונַן אַירֶע פֿרַינְדֶּ האָבָן גַּעֲדִינְט דָּעַם פֿעַנְיקִישֶׁן
גַּאָט בָּעֵל. אַיזְבָּל האָט אֵין מלכוֹת יִשְׂרָאֵל אוּפְּגַעְבוּוּת
טַעַמְפְּלָעַן פֿוֹן בָּעֵל. אַסְרָּר יִדְזָן האָבָן גַּעֲנוּמָעַן דִּינְעַן דָּעַם
פֿרַעְמָדָן גַּאָט.

יִדְזָן ווֹאָס האָבָן גַּעֲגְלִיבֶּט אֵין אֵין גַּאָט, ווֹי מְשָׁה
הָאָט גַּעֲלָעָרָנְט, זַיְנְעַן גַּעֲוּעוֹן אָוּמְצָוֶרֶידֶן מִיט דִינְעַן
דָּעַם גַּאָט בָּעֵל. זֵי האָבָן נִיט גַּעֲוָאָלֶט, אֹז טַעַמְפְּלָעַן
פֿוֹן פֿרַעְמָדָע גַּעֲטָעָר זַאֲלָן וַיַּן אֵין דָעַם יִדְשָׁן לְאָנד. זֵי
הָאָבָן נִישְׁט גַּעֲוָאָלֶט מַע זַאֲלָן מַאֲכָן הַיְילִיקָע עַרְטָעָר
פֿאָרָר פֿרַעְמָדָע גַּעֲטָעָר. זֵי האָבָן נִיט גַּעֲוָאָלֶט, אֹז עַס
זַאֲלָן קוּמָעַן פְּהַנִּים פֿוֹן בָּעֵל. זֵי האָבָן אַבְעָר מַוְרָא גַּעַ-
הָאָט פֿאָר דָעַר קִינְגִין אַיזְבָּל אָונַן פֿאָר דָעַם קִינְגִין
אַחֲרָה.

דער מאָן פּוֹן גַּלְעֵד

פּוֹן גַּאֲרָאַלְטָעַ צִיִּיטָן זִינְעָן גַּעוּעַן נְבִיאִים
בֵּין יִידָּן, נְבִיאִים זִינְעָן גַּעֲגָאנְגָעַן אַיבָּעָרָן לְאַנְדָּ אָן גַּעַ
רְעַדְתָּ צַיְּידָן :

— גַּלְיִיבֶט אַיִּין אַיִּין גַּאֲטָ אָן זִימְטָ גַּוטְ צַוְּ מְעַנְטְּשָׁן.

די נְבִיאִים הָאָבָן גַּעהַיִיסָּן אָז יִידָּן זָאַלְן לְעַבְּן עַרְלַעְדָּ
אָן גַּוטְ, וּוּעַט נְבִיאִים הָאָבָן גַּעֲזָאָגָט צַוְּ יִידָּן : אֹיְבָ אִיר וּוּעַט
זִימְטָ גַּוטְ, וּוּעַט אַיִּיךְ זִימְטָ — עַס וּוּעַט זִימְטָ רַעֲגָן אַיִּין
דָּעָרָ רִיכְטִיקָּעָרָ צִיִּיטָ, די פֿעַלְדָּעָרָ וּוּעַלְןָ גַּעְבָּן זִימְטָ
תְּבוֹאָהָ, אָן מַעְ וּוּעַט לְעַבְּן אַיִּין שְׁלוּםָ. אָן נְבִיאִים הָאָבָן
גַּעוֹאָרָנְטָ : אֹיְבָ אִיר וּוּעַט זִימְטָ שְׁלַעַכְתָּ, וּוּעַט אַיִּיךְ זִימְטָ
שְׁלַעַכְתָּ — עַס וּוּעַט זִימְטָ אַהֲנוּגָעָר אַיִּין לְאַנְדָּ, עַס וּוּעַלְןָ
קוּמָעָן אַנְדָּעָרָ אָמְגָלִיקָןָ, עַס וּוּעַלְןָ קוּמָעָן שְׁוֹנוֹנָיָם אָן
זִימְטָ וּוּעַלְןָ בָּאַפְּאָלָןָ דָּאָסָ לְאַנְדָּ.

אַיִּין די צִיִּיטָן פּוֹן דָּעַם קִינְגָּ אַחֲאָבָ אַיִּין אַ גְּרוּיסְעָר
נְבִיאָ גַּעֲקָוּמָעָן פּוֹן גַּלְעֵד, וּוֹאָס גַּעֲפִינְטָ זִיךְ אֹוִיףָ יְעַנְעָר
זִימְטָ יִרְדָּן. דָּעָרָ נְבִיאָ הָאָטָ גַּעהַיִיסָּן אַלְיהָוָ. עַרְ הָאָטָ נִיטָ
מוֹרָא גַּעהַאָטָ פֿאָרָ דָּעָרָ שְׁלַעַכְתָּרָ קִינְגָּיָן אָן פֿאָרָ אִירָעָ
מְעַנְטְּשָׁן. עַרְ הָאָטָ גַּעֲרָעְדָּטָ קַעְגָּן דִּינְעָן פֿרְעָמְדָעָ גַּעְטָעָר.
יִידָּן הָאָבָן לִיבָּ בָּאַקְוּמָעָן דָּעַם נְבִיאָ אַלְיהָוָ.

אַלְיהָוָ הָנְבִיאָ הָאָטָ גַּעהַאָטָ לְאַנְגָּעָהָרָ אָן אַ לְאַנְגָּעָ
בָּאָרָד. עַרְ אַיִּין גַּעוּעַן אַנְגָּעָטָאָן אַיִּין אַרְעָמָעָ קְלִיְּדָעָר.

ער האט זיך אַרומגעבענגן מיט אַ שטריך, אַ סְרִיךְ אַרְון
האט ער געווואוינט אלֵין אַין אַ הייל אַין מדבר. ווען ער
אייז געקומען רעדן צו יידן, אייז ער געוווען זייער שטרענג
און זייער מוטיק. ער האט פֿאָר קײַנעם נישט מורה
געהאָט.

honest	ערליך
warned	געווארנט
misfortunes	אומאליקן
cave	הייל

דער הוונגעָר איין לאָנד

**אַלְיהוּ הַנְּבִיא אַין גַּעֲקוּמָעַן צוֹ אַחֲאָבָן אָוֹן
אִים גַּעֲזָאָגֶט :**

— דו לאָזט, מע זאָל דינען פֿרַעְמָדָע געטער. דו
און דִּין וויבּ האָבָן גַּעֲמָאָכָט אָוּמְרִין דָּאָס יִדְּישָׁע לאָנד
מייט טעַמְפְּלָעַן פֿוֹן פֿרַעְמָדָע געטער. גַּאֲט ווועט דִּיךְ
שטראָפָּן ! דָּרְתִּי יָאָר ווועט נִיט גַּיְין קִיְּין רָעָגָן. עַס ווועט זִין
אַ הוֹנְגָעָר איין לאָנד.

דער תנך דערצ'ילט : אַזְוִי ווי דער נְבִיא האָט
געַזָּאָגֶט — אַזְוִי אַיְן עַס גַּעֲוּעַן. דָּרְתִּי יָאָר האָט נִיט
געַרְעַגְנַט אָוֹן עַס האָט נִיט גַּעֲקָעַנְט ווֹאָקָסָן. אַ סְרִיךְ שְׂאָף
און קִי זִיןעַן אוַיסְגַּעַשְׁטָאָרָבָן. יַדְּן אַיְן מַלְכָות יִשְׂרָאֵל
הָאָבָן שְׁטָאָרָק גַּעֲלִיטָן. אַחֲאָבָן האָט אוַיְגַּעַזְוַכְט דָּעַם
נְבִיא אלֵינוּ אָוֹן אִים גַּעֲבָעָטָן, עַס זָאָל מַעַר נִיט זִין

אליהו הנביא וואָרנט אַחאָן

קיין הונגער אין לאנד. יידן ליפידן דאָך אָזוי שטארק.
אליהו האָט געזאגט אָז עס ווועט אַנהיבּן רעגענען. עס
אייז געווארן אויס הונגער.
אַבער דער קיניג און די קיניגין זיבגען נישט גע-
ווארן בעסער.

unclean
suffered
looked up

אומריין
געליטן
אויגגעוכט

דער ווינגעארטן פון נבות

בִּיט וויזט פָּוֹן דַּעַם קִינְגָּס פָּאַלְאַץ אֵין גָּעוּעַן
אֲ שִׁינְעָר ווִינְגָּאָרְטָן. אֲ יַיד ווֹאָס הָאָט גַּעַהַיִיסֶן נְבוֹת
הָאָט גַּעַהַאָט דַּעַם ווִינְגָּאָרְטָן. דַּעַר קִינְגָּס אַחֲאָבָּה
גָּעוּאָלָט דַּעַם שִׁינְעָם ווִינְגָּאָרְטָן פָּאָר זִיךְרָה. הָאָט עָר
גַּעַרְוָהָן נְבוֹתָן אָוֹן אִים גַּעַזְאָגָט:

— פָּאָרְקוֹיפָּה מִיר דִּין ווִינְגָּאָרְטָן. אַדְעָר גִּיבָּ מִיר
אִים אָוּעָק אָוֹן אִיךְ ווּעַל דִּיר גַּעַבְנָן אָן אַנְדְּעָר שְׁטִיקָה לְאַנְדָּה.
הָאָט נְבוֹת גַּעַנְטְּפָעָרט:

— דַּעַם ווִינְגָּאָרְטָן הָאָב אִיךְ בָּאָקוּמוּן פָּוֹן מִין
פָּאָטָעָר אָוֹן אִיךְ ווּעַל דַּעַם ווִינְגָּאָרְטָן אַיְבָּעָרְגָּעָבָן צֹו
מִינְעָ קִינְדָּעָר. אִיךְ ווּעַל אִים נִיט פָּאָרְקוֹיְפָּן אָוֹן אִיךְ
וּעַל אִים נִיט בִּיטָּן אָוּרָף אָן אַנְדְּעָר שְׁטִיקָה לְאַנְדָּה.

דַּעַר קִינְגָּס אַחֲאָבָּה אֵין גָּעוּאָרָן זִיעָר אִין פָּעַט. עָר
הָאָט אַבָּעָר קִיְּין זָאָךְ נִישְׁט גַּעַקְעָנְט טָאָן. בַּיִּידָּן הָאָט
אֲ קִינְגָּס נִישְׁט גַּעַקְעָנְט צְוָנוּמָעָן לְאַנְדָּה ווֹאָס גַּעַהַעָרט
צֹו אָן אַנְדְּעָרָן.

אַחֲאָבָּה הָאָט דֻּעְרְצִילְט דַּעַר קִינְגִּין אַיְזָבָּל דִּי מַעַשָּׂה
מִיטָּן ווִינְגָּאָרְטָן. הָאָט אַיְזָבָּל גַּעַלְאָכָּט אָוֹן זִי הָאָט גַּעַזְאָגָט:

— ביסטו דער קיניג אָדער דו ביסט עס נישט?
אַ קיניג קען טאן וואָס ער וויל! ווֹאֶרט! דו ווועסט שוין!
קְרִיגֶן נְבוּתָעָס וּוַיְנְגָּאָרְטָן!

אייזָל האָט גָּרוּפָן שְׁלַעַכְּטָעָ מְעַנְטָשָׂן אוֹן זַיִ גַּע-

זָאגֶט:

— גִּיט אוֹן דָּעֵר צִיְּלָט אוֹ נְבוּת האָט גַּעַשְׁאַלְטָן גַּאֲט
אוֹן דֻּעַם קִינִּיג. דַּי מְעַנְטָשָׂן האָבָן דָּאָס גַּעֲטָאָן. מַעַן האָט
גַּעַבְּרָאָכְטָן נְבוּתָן פָּאָר דַּי רִיכְטָרָס. דַּי שְׁלַעַכְּטָעָ מְעַנְטָשָׂן
הָאָבָן גַּעַזְאָגֶט פָּאָלְשָׁעָ עֲדוֹהָ. האָט מַעַן נְבוּתָן גַּעֲטִיטָה.
דָּעָרָנָאָךְ אִיז אַיְזָל גַּעַקְוּמָעָן צַו אִיר מַאַן אוֹן האָט

געַזְאָגֶט:

— גַּיִ, נַעַם נְבוּתָעָס וּוַיְנְגָּאָרְטָן. נְבוּת אִיז שַׁוִּין
טוּוִיט.

אַחָאָבָן אִיז גַּעַקְוּמָעָן אִיז נְבוּתָעָס וּוַיְנְגָּאָרְטָן. פָּלוֹצָ
ליְנָגָז עַט עַר דֻּעַם נְבִיאָ אַלְיהָוָן. אַלְיהָוָן זַיִעָר אִיז
פָּעָס אוֹן עַר זָאגֶט אִים:

— דו האָסְטָן דָּעָרָהָרָגָעָט — אִיצְטָן וּוַיְלִסְטָן יְרַשְׁעָ
נוּן? עַס וּוַעַט קְוּמָעָן אָן אָוְמְגָלִיק אָוִיפָּ דִּיר, דו וּוַעַט
דָּעָרָהָרָגָעָט וּוּעָרָן! דִּינָעָ קִינְדָּעָר, דִּינָעָ גַּאנְצָעָ מְשָׁפָחָה
וּוַעַט מַעַן אָוִיסְהָרָגָעָן!

דָּעָרָ קִינִּיג אַחָאָבָן האָט זַיִעָר דָּעָרָשְׁוָאָקָן. עַר
הָאָט צְעָרִיסְן זִינָעָ קְלִיְידָעָר אוֹן האָט גַּעַפְּאָסְטָן. דַּי שְׁלַעַכְּ

טע קיניגין האט געוואָלט באַשטראָפֿן דעם נֶבְיאָ, אַבעָר
ער איז אוועק אין מדבר.

change	בִּזְמָנָן
cursed	גַּעֲשָׁלָתָן
witness	עֲדָות
inherit	ירְשָׁעָנוּן

דעָר ווֹאָונְדָעָר-נֶבְיאָ

דאָס פָּאלָק דערצְיַילָט אַסְךְ ווֹאָונְדָעָרָס ווֹעָגָן
דעם גְּרוּיסָן נֶבְיאָ אַלְיהָוָ: עָרָ קָעָן טָאָן ווֹאָסָס קַיְינָן מְעַנְטָשָׁ
קָעָן נִיטָּ. עָרָ קָעָן בְּעַנְטָשָׁן אָן אַרְעָמָעָ פְּרוּיָ אָוָן אַיְרָ
קְלִיְינָן קְרִיגְגָּלָעָ אַיְילָ ווּעָרְטָאָלָעָ מְאָלָ פּוֹלָ מִיטָּ אַיְילָ! עָרָ
קָעָן בְּעַנְטָשָׁן אָן אַרְעָמָעָ פְּרוּיָ — אָוָן פּוֹן דָעָם בִּיסְלָ מְעָלָ
ווֹאָס זִי האָט — ווּעָרְטָ גָּאָרָ, גָּאָרָ אַסְךְ מְעָלָ. עָרָ הַעַלְפָטָ
אַרְעָמָעָ אָוָן שְׂוֹאָכָעָ.

אַלְיהָוָה הנֶבְיאָ קָאָן הַיְלָן קְרָאנְקָעָ. אָוּמָעָטוּם ווֹאוָ עָרָ
קוּמָט טָוָט עָרָ גּוֹטָם. עָרָ הַעַלְפָט אָלָעָ שְׂוֹאָכָעָ אָוָן אָלָעָ
קְרָאנְקָעָ.

וּוֹעָן אַלְיהָוָה הנֶבְיאָ אַיז אַיז מְדָבָרָ, בְּרַעְנְגָעָן אִים
פּוּיגְלָעָן עָסָן. עָרָ קָעָן קוּמָעָן אָוָן קָעָן פָּאָרְשְׁוּינְדָן אָזָ
קִיְינְעָרָ זָאָל אִים נִיטָּ זָעָן. צָו יְעֻדָּעָ צִיְיטָ קָעָן עָרָ קוּמָעָן
אָוּמָעָטוּם. אָזָוִי האָט דָאָס פָּאלָק גַּעֲרָעֵדָט ווּעָגָן דָעָם
גְּרוּיסָן נֶבְיאָ, ווַיְיָלָ עָרָ האָט גַּעֲפִירָט דָעָם קָאָמָפָ קָעָגָן
פְּרָעָמָדָעָ גַּעֲטָעָרָ אָוָן ווַיְיָלָ עָרָ האָט פָּאָרְטִיְידִיקָטָ דִי ווֹאָסָס
זַיְינְגָעָן גַּעֲרָעֵכָטָ.

After Schnorr

אליהו הנביא און דער פֿיעַרדיַקעַר רִיבְטוֹואָגַן
דער תנך דערצְיַילַט אָזֶן אליהו אֵין אָוּעַק פֿוֹן דער
וועלַט נִישְׁתַּו וַיַּאֲלַע מְעֻנְתְּשָׁן. עַר אֵין נִיט גַּעַשְׂטָאָרְבָּן.
ווען אליהו האָט גַּעַוְאָסְט אָזֶן עַס קְוַמְט דַּעַר סְוִף פֿוֹן זִין
לְעַבְּן, אֵין עַר צְוֹאָמָעַן מִיט זִין תַּלְמִיד אָוּעַק צָום טִיקָּד
יַרְדָּן. אליהו האָט גַּעַזְאָגָט צָו זִין תַּלְמִיד אלְיַשְׁעָה, אָז עַר
דָּאָרָפֶן פְּאַרְנוּמָעַן זִין אָרְטַה. עַר האָט אִים אַנְגָּעָטָאָן זִין
מְאַנְטָל.

פְּלוֹצְלִינְג האָט זִיךְ בָּאוּזְן אַוְיכְּן הַימָּל אַ רִיבְטוֹואָגַן
מִיט פֿיעַרדיַקָּע פֿעַרְדָּה. דַּעַר רִיבְטוֹואָגַן האָט זִיךְ אַרְאָפֶן
גַּעַלְאָזָט. אליהו אֵין אַרְיַין אֵין אִים אָזֶן פְּאַרְשְׁוֹאָונְדָן.
נָאָר דַּעַר מְאַנְטָל אֵין פְּאַרְבְּלִיבָּן.

bless	בענטשן
little pitcher	קייגעלע
flour	מעל
disappear	פארשוינדן
appear	זיך באויזין

אליהו הנביה — דער העלט פון יידישע מעשות
 אויער א סך שיינע מעשות זייןען דא וועגן
 אליהו הנביה אין תנך. נאך מעשות וועגן אליהו הנביה
 האט דאס פאלאק דערציילט אין שפערער ציטין. אליהו
 הנביה העלט יידן אין נוית. ער ראטעוועט יידן פון
 געלאר. ער קומט ווען מע דארף אים.

מעשות דערציילן או אליהו הנביה קען קומען פאָר-
 שטעלט : אמאָל ווי אָן אלטער מאַן אין אלטער צעריסענע
 קלידיידער : אמאָל קען ער קומען מיט גאָר אָן אנדער
 אויסזען. ער קען אומעטום אַריינקומען. ער קען פלווצילינג
 זיך באויזין. ער קומט פסח צום סדר אָן מע גיסט אָן
 פאָר אִם אָ כוֹס מיט ווַיְין אָן מען עפנַט פאָר אִם די
 טיר. מען אָיז אלע מאָל גרייט פאָר דעם ליבּן גאָסט אליהו
 הנביה.

אליהו הנביה העלט מיט וואָונדערט. ער העלט
 אויר מיט דעם וואָס ער טרייסט. ער לערטט אַרעמע
 יידישע קינדער. ער האט לייב זיין פאָלאָק, אָוָן מער פון
 אלץ די אַרעמע מענטשן פון זיין פאָלאָק. אָוָן דאס פאָלאָק
 האט אִם ליַבּ.

need	נוייט
danger	געַפָּאָר
disguised	פָּאַרְשְׁטָעָלֶט
goblet	פֿוֹס
consoles	טְרִיסְטַּט

נאָר אלְיהוּן

לוּעַן אלְיהוּן אַיז אָוּעָק, הָאָט אלְישָׁע אַנְגָּעָטָאָן
זִין מָאנְטָל אָוָן גַּעֲגָנְגָעָן אַיְבָּעָרָן לְאָנְד. עָרָהָט גַּעַטָּאָן
דָּאָס זַעֲלְבִּיקָּעָ ווֹאָס אלְיהוּן. עָרָהָט גַּעַרְעָדָט קַעְגָּן דֵּי
פְּרָעָמְדָע גַּעַטְעָר אָוָן קַעְגָּן דָּעָר שְׁלַעְכְּטָעָר קִינְגִּין.
דָּעָר קִינְגִּיגָּאָחָב אַיז גַּעַשְׁטָאָרְבָּן פָּוָן ווֹאָנְדָן אַיז אָ
שְׁלַאָכָט מִיט יִדְיִשְׁעָ שְׁוֹנוֹאִים. זִין נָאָבָן נָאָר זַיְעָר
אָקוּרְצָעָ צִיְּטָע גַּעֲקִינְגָּט. דָּעָר גַּעַנְעָרָאָל יְהָוָה הָאָט גַּעַ
מָאָכָט אַיז אַוִּיפְשָׁטָאָנְד. עָרָהָט דָּעָרְהָרְגָּעָט אַלְעָ קִינְדְּעָר
פָּוָן אָחָב אָוָן אַיְזָבָל. דֵּי קִינְגִּין אַיְזָבָל הָאָט עָרָ אַיְדָ
דָּעָרְהָרְגָּעָט. עָרָהָט צַעֲבָרָאָכָן דֵּי טַעַמְפְּלָעָן פָּוָן בָּעֵל
אוֹן הָאָט פְּאָרָטְרִיבָּן דֵּי פְּהָנִים פָּוָן בָּעֵל.
עַס הָאָבָן גַּעַזְיָגָט דֵּי נְבִיאִים אלְיהוּן אוֹן אלְישָׁע.

פְּרָאָגָעָם

1. ווֹאָס הָאָבָן דֵּי נְבִיאִים גַּעַלְעָרָנְט ?
2. ווֹאָס הָאָט אלְיהוּן גַּעַוּאָלָט ?
3. ווֹי אַזְוִי הָאָט אַיְזָבָל בָּאָקוּמוּן פְּאָר אָחָבָן
נְבוּתָעָס ווַיְנְגָאָרָט ?
4. ווֹאָס הָאָט דָּאָס פְּאָלָק דָּעָרְצִילָט ווַעֲגָן אלְיהוּן ?

5. וווער איז געוווען אליהוס תלמיד און וואס האט

ער געטאָן ?

6. דערציאל אַ מעשה מיט אליהו הנביא.

ט ר אַכְט ווועגּוֹ דַעַם

1. וואס קענען מיר לערנען פֿוֹן דער מעשה מיט
נֶבֶתְּחֵס וַיְיִנְגְּאַרְתָּן ?

2. אין תנך איז אליהו הנביא זיינער שטרענג און
מויטיק. אין די שפֿעטערע מעשות איז אליהו
הנביא זיינער גוט און איז דער העלפֿער פֿוֹן
ארעמע. וואס קענען מיר לערנען פֿוֹן דעם ?

דער נבי אַם

נאר אַ קיניג וואָם הײַסט יְרִבָּעַם

דער ערשותער קיניג פון מלכויות ישראל האט
געהַיִסֵן יְרִבָּעַם. אַיצַּט אַיז ווֹידַעַר גַּעֲקוּמָעַן אַ קִינִּיג מִיט
דָּעַם זַעֲלַבְּיקָן נָאָמָעַן. דער צוֹוִיטַעַר יְרִבָּעַם אַיז גַּעֲוָעַן
אַ שְׁטַאַרְקָעַר קִינִּיג. דָּאָס לְאַנְד אַין זַיְנַע צַיִיטַן אַיז גַּעֲוָעַן
רַיְיךְ אָוָן רַוְאֵיךְ. מַעַן הָאָט גַּעֲקָעַנְתַּן מַיְינָעַן אוֹ אַלְץַ אַיז
גּוֹטַ.

אֶבְּעָר אַלְץַ אַיז נִישְׁתַּגְּעָוָעַן גּוֹטַ. אַין לְאַנְד זַיְנָעַן
גַּעֲוָעַן רַיְיכָעַ מַעֲנָטָשָׂן. דָּאָס זַיְנָעַן גַּעֲוָעַן דַּי גַּרוֹיסָע
סּוּחָרִים אָוָן דַּי ווֹאָס הָאָבָן גַּעֲהָאָט אַ סְּרַ לְאַנְד. דַּי
גַּרְעָסְטָעַ צָאַל יַיְדַּן אַין לְאַנְד זַיְנָעַן גַּעֲוָעַן אַרְעָם. זַיְיַ
הָאָבָן גַּעֲהָאָט אַ קְלִיָּן שְׁטִיקָל עַרְד, זַיְיַ הָאָבָן גַּעֲהָאָט
וּוַיְנִיק שָׁאָפַּה. אַנְדַּעַרְעַז הָאָבָן גַּאֲרָנִיט גַּעֲהָאָט אָוָן גַּעֲדָרָפֶט
אַרְבָּעָטַן בַּיְיַ דַּי רַיְיכָעַ. וּוֹעֵן אַ רַיְיכָעַר הָאָט גַּעֲלִיעַן
גַּעֲלַט אָוָן אַרְעָמָאן, הָאָט דַּעַר אַרְעָמָער נִיט אַלְעַ מַאלַ
גַּעֲקָעַנְתַּן בָּאַצְּאָלַן. אָוָן וּוֹעֵן דַּעַר אַרְעָמָער הָאָט נִיט גַּעַ-
קָעַנְתַּן בָּאַצְּאָלַן, הָאָט מַעַן בַּיְיַ אִים צַוְּגָעָנוּמָעַן זַיְן לְאַנְד

אַדְעָר דָּס הַיּוֹל וְאוֹר הַאֲט גַּעֲוָוִינְט. דֵּי אַרְעָמָע
זַיְנָעַן גַּעֲוָעַן אֶזְוִי וְיַשְׁקַלְאָפָן בֵּי דֵי רַיְכָע. דֵי רַיְכָע
הַאֲבָן גַּעֲוָוִינְט אֵין שַׁיְנַע הַיּוֹר. זַיְיַהָּבָן גַּעֲטָרָגָן
שַׁיְנַע קַלְיַדָּעָר אָוָן גַּעֲהָאָט אַסְּרָדְגָּרָם. דֵי אַרְעָמָע
הַאֲבָן קַוִּים גַּעֲהָאָט גַּעֲנָגָן צָו עָסָן.

peaceful, quiet	רֹזַאיָק
merchant, merchants	סְטוּחוֹרִים
lent	גַּעֲלִיעָן
hardly	קוּוִים

דער פאָסטערד פּוֹן יהודָה

**לאין אַ קליין שטעטעלע פון יהודה האט גע-
לעבטט אַ פאסטעך. ער האט געלעבטט אַ שטיל לעבען. ער
הדאט געהאָט צייט אַ סְרֵץ טראכטן. זיין נאָמען אייז
געוווען עmons.**

פֿון צִיַּיט צוֹ צִיַּיט הָאָט עָמוֹס גַּעֲדָאָרְפֶּט גַּיְינַן אֵין דַּי
שְׁטָעַט. עָרַ הָאָט גַּעֲדָאָרְפֶּט פָּאָרְקְוִיפָּן דַּי וּוְאָל פֿון זַיְנָע
שְׁאָף. דָּאָרְטָן הָאָט עָרַ גַּעַזְעַן וּוְיַי עַס לְעַבְנַן דַּי רִיכְכָּע. עָרַ
הָאָט גַּעַזְעַן: דַּי רִיכְכָּע נַעֲמָעַן צוֹ פֿון דַּי אָרְעָמָע זַיְעָר
שְׁטִיקָעַלָּע לְאָנָד. זַיְיַי זַגְגָּן לִיגָּן פָּאָר דָּעַם רִיכְטָעָר, זַיְיַי
פְּיִרְוַן זַיְיַק שְׁלַעַכְתָּא אוֹיְה. זַיְיַי טַוְעַן שְׁלַעַכְתָּס דַּי אַלְמָנוֹת
אוֹן יְתוּמִים. דָּעַרְגָּאָךְ קּוֹמָעַן זַיְיַי אוֹן בְּרַעְנָגָעַן מַתְנוֹת דַּי
פְּהָנִים, אוֹן זַיְיַי מִינְגָּעַן אוֹ גַּאֲטַ וּוּעַט זַיְיַי מַוחְלַ זַיְן.
וּוּעַן עָמוֹס הָאָט דָּאָס אַלְץ גַּעַזְעַן, הָאָט עַס אִים וּוּי

געטאנ. ער האט וועגן דעם א סך געטראקט. ער האט געפילט איז ער מוז זיך אַנְגָּנוּמָן פֵּאָר די אַרְעָמָע אָוֹן פֵּאָר די גַּעֲרָעֶכֶת.

עמוס האט דערפֿילט איז ער מוז זיין אַ נְבִיא, איז ער קען רעדן אין נְאָמָעָן פָּוֹן גָּאָט.

widow, widows	אלמנה, אלמנות
orphan, orphans	יתום, יתומות
forgive	מוחל זיין
take the part of	אַנְגָּנוּמָן זיך
righteous	גַּעֲרָעֶכֶת

עמוס רעדט וועגן גרויסע אומנגליךן

ער פָּאַסְטָעֵךְ עמוס איז גַּעֲקָוּמָעָן אַיִּז דָּעָר שטאט בית-אל אין מלכות ישראל. דאס איז גַּעֲוֹעָן אַ שיינע שטאט מיט אַ גְּרוּיסָן טָעַמְפָּל. עס איז גַּעֲוֹעָן אַ יומ-טוֹב. עס איז גַּעֲוֹעָן פְּרִילְעַד. פְּלוֹצְלִינְג דָּעַרְהָעָרט מען אַ שְׁטְרָעָנְג קָוְל. דאס האט גַּעֲרָעֶדֶת דָּעָר נְבִיא עמוס.

ער האט גַּעֲזָאָגֶט :

— הַעֲרָתְּךָ דֵּי רִידְךָ פָּוֹן נְאָט —

אַיךְ וְוַיַּוְיַּן פֵּאָר יִשְׂרָאֵל וְוַאֲם וְוַעֲטָט פָּאָלָן.

עַם וְוַעֲטָט נִימְט אַוְיְפָשְׁטִין מַעַר.

עַם אַיִּז גַּעֲפָאָל —

קִיְּנָעָר וְוַעֲטָט עַם נִימְט אַוְיְפָהִיבָּן !

אַלְעַ מְעַנְטָשָׁן הַאָבָן זִיךְ אַפְּגָעַשְׁטָעַלְט. אַיִּן מִיטָּן יּוֹם-טוֹב אַזְעַלְכָּע שְׁרַעַקְלַעַכָּע רִידְךָ ! אַיִּן לְאַנְד אַיִּז שְׁלָוָם.

און דא הערט מען ווערטער וועגן אָ גרויס אומגליך
פֿאַרְן לאַנד. עמוס רעדט וווײַיטער :
— עס וועלן קומען פֿרַעַמְדָע אָון פֿוֹן אַיִּיךְ אלְזָ
צונגעמען. מע ווועט ווײַנְעַן אַין דֵי גָּאַסְן. די אומגליקן
וועלן קומען אוַיְּפָן לאַנד, ווַיְּלָאַין לאַנד אַין נִישְׁטָאַ קִיְּוָן
גערעכטיקיט, ווַיְּלָאַין דִּי רִיבְּכָע דֶּרֶיךְן דִּי אַרְעָמָע.

voice
justice
oppress

קול
גערעכטיקיט
דריכן

נְבִיא, אַנְטְּלוּיפָ!

דָּעַר נְבִיא הָאָט נִיט אַיִּפְגַּעַה עַרְתָּט צֹו רַעַדְן צֹו
די ריבכע :

— גָּאַט הָאָט פּֿינְיַנְט אַיִּיעָרָע רִיבְּכָע מַתְנוֹת. אַיִּךְ ווַיְּלָאַין
זַיְּנִיט, אַיִּיךְ דָּאָרְפָּ זַיְּנִיט — זַאְגַּט גָּאַט. זַיְּט בְּעַסְעָר
גּוֹט צֹו דִּי אַרְעָמָע ! נַעַמְתָּ נִיט צֹו ווָאָס זַיְּ הָאָבָּן ! מַאְכָּט
זַיְּנִיט פּֿאַר שְׂקָלָאָפָּן !

דעַר הוַיְּפָט-כְּהָן פֿוֹן בִּית-אֵל הָאָט אוַיִּיךְ גַּעַה עַרְתָּט ווָאָס
עַמּוֹס הָאָט גַּעַזְאָגַט. הָאָט עַר גַּעַשְּׁקִט זַאְגַּן דָּעַם קִינְיָגָן :
— עס אַיְּזָ גַּעַקְוּמָעַן עַמּוֹס פֿוֹן לאַנד יְהֻוָּדָה. עַר
רַעַדְט שְׁרַעַקְלַעַכְעַרְיִיד. עַר מַאְכָּט אָן אַיִּפְשְׁטָאַנד קַעַגְן
קִינְיָגָן.

און צֹו עַמּוֹסָן הָאָט דָּעַר הוַיְּפָט-כְּהָן גַּעַזְאָגַט :
— נְבִיא, אַנְטְּלוּיפָ ! אַנְטְּלוּיפָ אַין לאַנד יְהֻוָּדָה. זַיְּ

דארטן א נבייא. עס דארטן דיין ברויט. דא טארסטו ניט זיין א נבייא, וויל דא איז א הייליקטום פון קיניג.
האט עמוס געגענטפערט :

— איך בין ניט קיין נבייא אוון ניט קיין זון פון א נבייא. איך בין נאר א פאסטער. גאט האט מיך אוועך גערופן פון די שאָפ און געהיסן זאגן נבוואה אויפֿן יידישן פאלק. ווען גאט שיקט — מוז מען גײַן, מוז מען רעדן די ווערטער וואָס גאט לײַגט אַריין אַין מוויל. עמוס האט זיך ניט געשראָקן ניט פֿאָר דעם הויפט-כהן אוון ניט פֿאָר דעם קיניג. ער האט געהיסן לעבען ערלעך אוון גערעכט.

prophecy
stopped

נבוואה
אויפֿגעעהערט

די פֿאָרשריבענע רייד

עַמּוֹס האט געמוֹת אוועך פון בית-אל. אַבער זינע ווערטער האט מען גוט געדענקט. מע האט פֿאָר-שריבן זינע רייד.

עמוס איז געוווען דער ערשותער גרויסער נְבִיא וואָס מע האט פֿאָרשריבן וואָס ער האט געזאגט. זינע רייד זינען געליבן אויף אייביך. זיי זינען דא אַין אַ טיל פון תנך וואָס הייסט עמוס.

שפערטער זינען געוווען נאָר אנדערע גרויסע נְבִיאים. מע האט זיירע רייד פֿאָרשריבן. די גרויסע נְבִיאים

זינען געוווען קעגן פאלשקייט און פאר גערעכטיקייט.
די גרייסע נביאים האבן גערוָן מענטשן צו לעבן ווי
ברידער, ניט קריין זיך, ניט דרייקן איינער דעם צוויתן.

forever

אייביך

פֶּרֶאַגְעַס

1. וואס האבן געטאָן די רייכע פֿוֹן מלכות ישראל ?
2. ווער אייז געוווען עמוס ?
3. פֿאַרוֹוָאס האט עמוס געזאגט אָז יִשְׂרָאֵל וועט
פֿאַלְן ?
4. פֿאַרוֹוָאס האט דער הויפט-כהן געהיסן עמוסן
אנטלוּיפֿן פֿוֹן מלכות ישראל ?
5. וואו זינען פֿאַרְשְׁרִיבְּן עמוסעס רייד ?

טֶרֶאַכְטַוּגְנוֹדָעַם

1. עמוס האט גערעדט גוטע רייד. שטעלט זיך
פֿאַר אָז עמוס קומט אַין דער שטאט וואו אַיר
וואוינט. וואלט מען אַים געפֿאַלְגַּט ?
2. עמוס אַין געוווען אַ פֿאַסְטַעַר. פֿאַרוֹוָאס אָז ווי
אַזְוִי אַין ער געווֹאָרְן אַ נְבִיא ?
3. די רייכע אַין בית-אל אָז דער הויפט-כהן האבן
ニיט געוואַלְט אָז עמוס זאל רעדן. פֿאַרוֹוָאס האט
מען אַים ניט אַרְעַסְטִירַת ? וואס האבן מענטשן
פֿוֹן פֿאַלְקַ גַּעֲטַרְאָכַט וועגן אַ נְבִיא ?

4. עמוס האט געזאגט און ער אייז ניט קיין נבייא און
ניט קיין זוּן פֿוֹן אַ נְבִיא. ווֹאָס האט ער געמיינט
מייט דעם ?

שְׁקָלִים

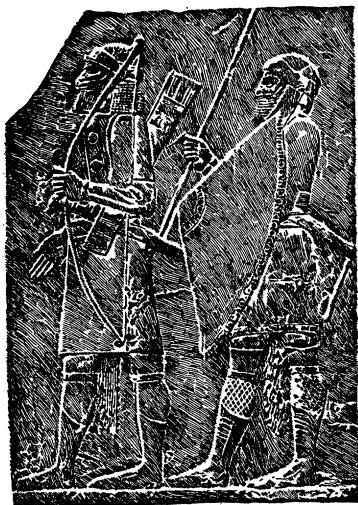
דער סוף פון מלכות ישראל

אשור וווערט שטארק

אין די צייטן פון דעם נביא עמוס איז מלכות
ישראל געווען ריך און שטארק. אבער באָלד האָבן זיך
אנגעהויבן שלעכטע צייטן.
אין צפון פון ארץ-ישראל האָט געלעבט אַ פֿאלק —
אשור. אשור האָט געהאָט אַ גרויסע אַרמיי און געזיגט
איבער אלע פֿעלקער אַרום ארץ-ישראל.
דער נײַער קיניג פון מלכות ישראל האָט מורה
געהאָט פֿאָר אשור. ער האָט ניט געוואָוסט ווּאָס ער זאָל
טאָן : זאָל ער זיין אַרמיי שיקון קעגן אשור ? אַשור איז
שטארקער און ווּט צעלשלאָג זיין אַרמיי. זאָל ער זיך
אונטערגעבען אָן אַ מלחמה ?
דער קיניג האָט באַשלאָסן ניט צו גײַן אַין מלחמה.
ער האָט געשיקט אַ רײַיכָע מְתָנָה דעם קיניג פון אשור.
אשור איז דערויל ניט אַנגעפֿאלן אויף מלכות ישראל.
עם איז דערויל געווען שלום.

north

צֶפּוֹן

סָלְדָטָן פָּנוּ אֲשֹׁוּ

שָׁמַרְזֵן פָּאַלְטֵן

ד', קיניגן פָּנוּ אֲשֹׁוּ הָאָבָן גָּעוֹוָאַלְטֵן אֶלְצֵן מַעַר
אוֹן מַעַר מַתְנֹוֹת. מִלְכֹוֹת יִשְׂרָאֵל הָאַטְטֵן מוֹרָא גַּעַהָאַט פָּאַר
אֲשֹׁוּ אוֹן הָאַטְטֵן גָּעַגְעַבְנֵן אֶלְצֵן מַעַר אוֹן מַעַר מַתְנֹוֹת. אָזְוֵי
זִיְנֹעַן אָוּוּקֵן אָסְרֵן יִאָרֵן. דֵי יִדְזֵן פָּנוּ מִלְכֹוֹת יִשְׂרָאֵל הָאָבָן
גַּעַהָאַט זִיְעַר אִיְגְעַנֵּן מַלְכָה. זִיְיַיְנֹעַן אָבָעָר נִשְׁטַח
גָּעוֹוָעַן אִין גָּאנְצֵן פְּרֵי. זִיְיַיְנֹעַן גָּעָמוֹת שִׁיקְזֵן זִיְעַר אָ
סְרֵגָאַלְדֵן אוֹן זִילְבָעָר אוֹן אַנְדָעָרְעֵן טִיעָרְעֵן זָאַכְן דַעַם
קִינְיַגְנֵן פָּנוּ אֲשֹׁוּ. עַס אִין גָּעוֹוָאָרֵן אֶלְצֵן שְׁוּעָרְרֵעֵר אוֹן
שְׁוּעָרְרֵעֵר דַעַר יִאָרֵךְ פָּנוּ אֲשֹׁוּ.

אִין מִלְכֹוֹת יִשְׂרָאֵל זִיְנֹעַן גָּעוֹוָעַן יִדְזֵן וּוְאָסֵן הָאָבָן
גָּעוֹזָאָגֵט אָזֵן קָעַן נִיטֵן מַעַר שִׁיקְזֵן קִיְיַן מַתְנֹוֹת צָוֵן אֲשֹׁוּ.

זי האבן געזאגט איז מע מוז פירן אַ מלחה מיט אשור.
אנדערע האבן געזאגט איז מע דאָרף יאַ וווײַיטער געבן די
מתנות, וויל זי האבן געוואויסט איז אשור קען צעללאָגן
מלכות ישראל.

עס אייז געקומען אַ נײַיער קיניג. ער האט געמיינט
אוּ ער ווועט קענען זיך באָפרײַיען פון אָשׁוֹר. ער האט
געשלאָסן אַ בונד מיט אַנדערע פֿעלקער אַרום מלכות
ישראל און ער האט אוּפֿגעעהרט צו שיקן מתנות.
דער קיניג פון אשור אייז אַרוּיס אין מלחה קעגן
די פֿעלקער ווֹאָס ווֹילָן זיין אין גאנצִין פֿרְיִי. ער האט באָ
זיגט די אַנדערע פֿעלקער. דערנאָך האט ער געשיקט
אַ גְּרוּיסָע אַרְמַנִּי אין מלכות ישראל. די יִדִּישָׁע אַרְמַנִּי
האט פֿאָרְלְוִין אַ סֶּךָ שְׁלָאָכְטָן.

די גְּרוּיסָע אַרְמַנִּי פון אשור האט אַרְוָמְגָעָרְנְגָלֶט
שׂוֹמְרוֹן, די הוּיְפְּטַשְׁתָּאָט פון מלכות ישראל. די שְׁטָאָט
שׂוֹמְרוֹן אייז געוווען שְׁטָאָרָק, מיט פֿעַסְטָע וווענט אַרום און
אַרום. דריי יָאָר אייז די אַרְמַנִּי פון אשור געשטאנען אַרום
שׂוֹמְרוֹן און נִישְׁט גַּעֲקָעְנְט אַרְיֵין אין שְׁטָאָט. יַדְעָן האבן
זיך געשלאָגן ווי הַעלְדָּן. אַבער צומ סוף האבן די סָאָלָּ-
דָּאָטָן פון אשור צְעַבָּרָאָכָן די וווענט און זִינְעָן אַרְיֵין אין
שְׁטָאָט. עס אייז גַּעֲפָאָלָן די הוּיְפְּטַשְׁתָּאָט פון מלכות ישראל.

yoke, burden
surrounded

יאָך
אַרְוָמְגָעָרְנְגָלֶט

דער קיניג פון אשור

די שלעכטקייט פון דעם זינער

די סאלדאָטן פון אשור האָבן פֿאַרְבְּרָעֵנט די
שׂטָאָט שׂוֹמְרוֹן. ווֹאָס זִיִּי הָאָבָן נָאָר גַּעֲקָעֵנֶט נָעָמָעַן —
הָאָבָן זִיִּי צָוְגָעָנוּמָעַן. ווֹאָס זִיִּי הָאָבָן נִיט גַּעֲקָעֵנֶט נָעָמָעַן —
הָאָבָן זִיִּי פֿאַרְבְּרָעֵנט. מַעַן הָאָט די יִידְזָן פָּוּן מְלָכָות
ישְׂרָאֵל אַרְוִיסְגַּעַטְרִיבָן פָּוּן זַיְעַר לְאָנְדָן. מַעַן הָאָט זִיִּי
אוּעָקְגַּעַשְׁיקָט אֵין פֿאַרְשִׁיְידָעָנָע וּוַיְתִּיעַ טִילְן פָּוּן אַשְׁוֹר.
זִיִּי הָאָבָן גַּעֲמוֹזָט לְעַבְן אֵין פֿרְעָמֶדֶע עַרְטָעָר צְוּיְישָׁן פֿרְעָמֶדֶע
דָּע פֿעַלְקָעָר.

אַשְׁוֹר הָאָט גַּעַבְרָאָכֶט אֵין מְלָכָות יִשְׂרָאֵל מַעֲנְטָשָׁן

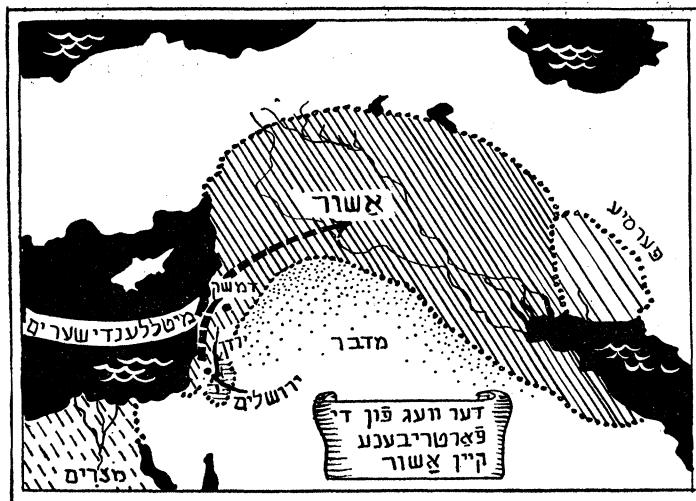
דדר עיר סוף פון מלכויות ישראל.

winner, victor

זיגצער

די צען פָּאַרְלּוֹדֶעֶן שְׁבָטִים

אָזֶן זִינְעָן פַּאֲרָלוֹרִין גַּעֲגָנְגָעָן צָעֵן שְׁבָטִים
פְּאַרְאַרְאִינִיקֶט אֵין מְלֻכּוֹת יִשְׂרָאֵל. מֵעֵן הָאָט גַּעַשְׁאָפָן פְּאַרְ-
שִׁידְעָנָעָ שִׁינְעָ מְעַשּׂוֹת וּוּעָגָן דִּי צָעֵן פַּאֲרָלוֹרִירָעָנָעָ שְׁבָטִים.
עַם אֵיזֶן גַּעַוּעָן אָ לְעַגְעַנְדָעָ אָז זַי לְעַבְנָן אֵין שְׁלָוָם
אֵין אָ וּוּיְיט לְאַנְדָה הִינְטָעָר אָ וּוּאַנְדָעַרְלָעָכָן טִיךְ וּוּאָסָ-
הַיִּסְטָ סְמְבָטִיוֹן. דָעָר טִיךְ וּוּאַרְפָּט פָוָן זַיְךְ שְׁטִינְגָעָר אָלָעָ
זְעָקָס טָעָג פָוָן דָעָר וּוּאָךְ. נָאָר שְׁבָתָ רָוָת דָעָר טִיךְ
סְמְבָטִיוֹן. הִינְטָעָר דָעָם טִיךְ אֵיזֶן דָא גּוֹטָעָ עַרְד. יִידְזָן
בָּאָרְבָּעָתָן דִי עַרְד אָוָן לְעַבְנָן דָאָרְטָן רְוָאִיק. וּוּעָן מְשִׁיחָ
וּוּעָט קּוֹמָעָן, וּוּעָלָן דִי צָעֵן פַּאֲרָלוֹרִירָעָנָעָ שְׁבָטִים זַיְךְ פְּאַרְ-
אַיְינִיקָן מִיטָן גָּאנְצָן פְּאַלְקָן. עַס וּוּעָט וּוּידָעָר וּוּעָרָן אֵין
פְּאַלְקָן, אֵין יִדְיִישׁ פְּאַלְקָן. עַס זִינְעָן דָא נָאָר אָסָךְ שִׁינְעָנָעָ
מְעַשּׂוֹת וּוּעָגָן דִי צָעֵן פַּאֲרָלוֹרִירָעָנָעָ שְׁבָטִים. יִידְזָן, אָוָן אוּיךְ
גִּינִּיט-יִידְזָן, הָאָבָן גַּעַזְוְכָט אָט דִי פַּאֲרָלוֹרִירָעָנָעָ שְׁבָטִים.
וּוּעָן מֵעֵן אֵיזֶן גַּעֲקוּמָעָן אֵין אַמְּעָרִיקָע אָוָן גַּעַפְוּנוּעָן
דִי אַינְדִּיאַנְגָעָר, הָאָט מֵעֵן גַּעֲמִינְט אָז זַיְךְ שְׁטָאָמָעָן פָוָן
דִי פַּאֲרָלוֹרִירָעָנָעָ שְׁבָטִים. אוּיךְ בַּיְיָ דִי עַנְגָּלָעַנְדָעָר אֵיזֶן

געוווען אַ לעגענדע אָז זַיְיַ קומען אַרוֹיס פָּוּן דִּי צָעֵן שְׁבָטִים.
הוֹנְדָעָתָעָר, אֲפִילוּ טוֹזָנְטָעָר יָאָרָן זַיְיַנְעַן גַּעֲוָעַן מַעֲנְטָשָׁן
וְאָסָּהָאָבָּן גַּעֲוָעָתָה דִּי פָּאָרְלוֹוִירָעָנוּ שְׁבָטִים.

אַרְוּם שׁׂׂמְרוֹן זַיְיַנְעַן גַּעֲבָלִיבָן אַ בִּיסְלִיְיָן. זַיְיַ הָאָבָּן
זַיְיַ אֲוִיסְגָּעָמִישָׁט מִיטָּדִי מַעֲנְטָשָׁן וְאָסָּהָאָבָּן הָאָט גַּעַ-
בָּרָאָכָּת אֵין לְאָנָד. פָּוּן זַיְיַ אֵין גַּעֲוָאָרָן אַ קְלִיְיָן פָּאָלָק. מַעַ-
רוֹפֶט זַיְיַ דִּי שׁׂׂמְרוֹןִים. דִּי שׁׂׂמְרוֹןִים הָאָבָּן גַּעֲלָעָבָט
בָּאָזְוָנְדָעָר דִּי גָּאנְצָעָ צִיְּטָא. אַ קְלִיְיָן בִּיסְלִיְיָן שׁׂׂמְרוֹןִים
זַיְיַנְעַן גַּעֲבָלִיבָן בֵּין הַיָּנְטָא. אַבָּעָר שׁׂׂמְרוֹןִים זַיְיַנְעַן נִיטָּה
קַיְיַן יִיְיָן.

come from, are descended
from
mixed

שְׁטָאָמָעָן
אוֹיסְגָּעָמִישָׁט

פֿרָאַנְעַס

1. וואס פֿאָר אַ פֿאָלָק אֵין גּוֹוֹעַן אַשׁוֹר ?
2. פֿאָרוֹוָאָס הָאָט דּוּר קִינִּיג פֿוֹן מֶלֶכֶת יִשְׂרָאֵל
בְּאַשְׁלָאָסְן צֹ שִׁיקְׁן מְתֻנוֹת דּוּם קִינִּיג פֿוֹן
אַשׁוֹר ?
3. וואס האָבָן גּוֹזָאָגֶט דֵי יִידָן וואס האָבָן גּוֹזָאָלֶט
זִין אֵין גָּאנְצָן פֿרְיִ ?
4. פֿאָרוֹוָאָס אֵין אַשׁוֹר אַנְגָּעַפְּאָלָן אוּף מֶלֶכֶת
יִשְׂרָאֵל ?
5. ווי אַזְוִי הָאָט אַשׁוֹר אַיְינְגָּעָנוּמוֹעַן שׁוֹמְרוֹן ?
6. וואס הָאָט אַשׁוֹר גַּעֲטָאָן מִיט דֵי יִידָן פֿוֹן מֶלֶכֶת
יִשְׂרָאֵל ?

טְרָאַבְּט וּוּעָגָן דַעַם

1. פֿאָרוֹוָאָס הָאָט מַעַן גַּעַשְׁאָפָן דֵי שִׁינְעַ מְעַשּׁוֹת
וּעָגָן דֵי צָעָן פֿאָרְלוֹיְרָעָנָע שְׁבָטִים ?
2. דֵי שׁוֹמְרוֹנִים זִינְעַן נִישְׁטָ קִיְּין יִידָן. אֵין מַעַן
גַּעֲרָעָכֶת וּוּעָן מַעַן מִינְגְּט אַזְוִי ?
3. אַשׁוֹר הָאָט חָרוֹב גַּעֲמָאָכֶת מֶלֶכֶת יִשְׂרָאֵל. מַעַן
הָאָט אוַיְסְגָּהָרְגָּעָט אַ סְרָקְ יִידָן. זִינְעַן אָונְדוֹעָ-
רָע אַיְגָּעָנָע צִיְּטָן בְּעַסְעָר ? וואס הָאָט פֿאָסִירֶט
אֵין אַיְרָאָפָע אֵין אָונְדוֹעָר אַיְגָּעָנָעָר צִיְּטָ ?

דער גראיסער נביַא ישעיה

מלכות יהודה בליבט

לוּעַן מלכות ישראל איז אונטערגעגןגען, איז
מלכות יהודה געבליבן. עס איז געווען אַ קלײַן לאָנד.
געווען צייטן וווען מע האט געדאָרֶפֶט שיקון מתנות צו די
שטאָרְקָע קיניגן פֿוֹן אַשׁוֹר. אַבער אין לאָנד איז מען
געווען פֿרֵי, מע האט געקענט לעבן ווי מע וויל.

מלכות יהודה איז געווען ניט אַזַּוִּי רַיֵּךְ ווי מלכות
ישראל. דער האָנדֶל איז ניט געווען אַזַּוִּי ווּיכטִיךְ. מע
האָט געלעבט פֿוֹן באָארבעטען די ערְדָה, פֿוֹן פֿיטערן שאָף.
אמָאל זייןגען געווען בעסערע צייטן, אַמָּאל זייןגען געווען
ערגערע צייטן. דאס לעבן איז אַבער געווען רַוַּאִיךְ.
אלע קיניגן פֿוֹן יהודָה זייןגען געווען פֿוֹן דודס הויין.
ווען אַ קיניג איז געשטאָרבּוֹן, איז אוּפְּ זיין אַרט געווען
זיין עלטסטער זוֹן.

די הויפטשטאָט איז געווען יְרוּשָׁלָם. אין יְרוּשָׁלָם איז
געשטאָנָעַן דער בית-המִקְדָּשׁ. דאס איז געווען דאס היִידָּן
ליקסטע אַרט בַּיִידָּן. דרי מָאָל אין יָאָר זייןגען יִידָּן

פֿוֹן גָּאנְצָן לְאַנְדֵּ גַּעֲקוּמָעָן קִיּוֹן יְרוֹשָׁלַיִם. דָּאֶס אִיז גַּעֲווּעָן
אִין דִּי יוֹם-טוֹבִים פָּסֶת, שְׁבוּעוֹת אָוֹן סּוּפּוֹת. יִידְזָן הָאָבָן
לִיבָּ גַּעֲהָאָט זַיִירָ הַוּפְטַשְׁטָאָט יְרוֹשָׁלַיִם אָוֹן זַיִירָ הָאָבָן
גַּעֲהָאָלָטָן טִיעָר דֻּעַם בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ. דָּאָרְטָן הָאָבָן דִּי כְּהַנִּים
גַּעֲדִינְטָן גָּאָט ; דָּאָרְטָן הָאָבָן דִּי לוּיִם גַּעֲזָוְנְגָעָן שִׁינְעָן
לִידְעָר.

אַבְּעָר אִין מִלְכֹות יְהוּדָה זִינְעָן אוּיךְ נִישְׁטָ אלְעָ
גַּעֲווּעָן גְּלִיכָּה. עַס זִינְעָן גַּעֲווּעָן רִיכְכָּעָן אָוֹן עַס זִינְעָן
גַּעֲווּעָן אַרְעָמָע. מַעַן הָאָט נִיטָּ אלְעָ מַאְלָ אַפְגָּהָיִט דִּי
גַּעֲבָאָטָן פֿוֹן מְשָׁה רְבִינוֹ.

perished, was destroyed
trade
grazing, feeding
levites

אונטערגעגענְגָעָן
הָאַנְדָּל
פִּיטָּעָרָן
לוּיִים

דָּעַר נְבִיא פֿוֹן אַ רִיכְכָּעָר מִשְׁפָּחָה

וּלְעַן אַשְׁוֹר אִיז גַּעֲוָאָרָן גְּרוּיס אָוֹן שְׂטָאָרָךְ,
הָאָט אִין יְהוּדָה גַּעֲלַעַבְטָ דָעַר נְבִיא יְשֻׁעָה. עַר אִיז גַּעֲווּעָן
פֿוֹן אַ רִיכְכָּעָר אָוֹן ווִיכְטִיקְעָר פָּאָמְלִילִיעָ. עַר אִיז אַפְטָ
גַּעֲקוּמָעָן אִין פָּאָלָאָץ פֿוֹן דֻּעַם קִינִּיג. דָעַר קִינִּיג אָוֹן דִּי
פִּירָעָרָס פֿוֹן פָּאָלָק הָאָבָן זִיךְרָ צּוּגָעַהָעָרטָ צּוּ אִים. עַר
הָאָט גַּעֲגָעָבָן עַצּוֹת ווֹאָס צּוּ טָאָן אִין שְׂוּוּעָרָעָ צִיְּטָן. עַר
הָאָט אַבְּעָר גַּעֲרָעְדָּט קַעְגָּן דִּי פִּירָעָרָס פֿוֹן פָּאָלָק אָוֹן קַעְגָּן
דֻּעַם פָּאָלָק, וּוֹעֵן עַר הָאָט גַּעֲזָעָן אָז מַעַן גִּיְּתָ אַוִּיכְתָּעָטָע

וועגן. ער איז געווין זיעג אָ גְּרוֹיסֶעָר פָּאַעַט אָוּן האָט
געראָדֶט אוֹיפֵּז זִיְּעָר אָ שִׁינְעָר שְׁפְּרָאָךְ.

listened, obeyed צוֹגַעַה עֲדָרֶת

די עצה פון דעם נבייא

לוּעַן דער קִינְגָּפָן מֶלֶכֶת יִשְׂרָאֵל הָאָט זֵיכָר
געָרִיֶּט אִין מְלָחָמָה קָעָגָן אַשּׁוֹר, הָאָט ער גַּעֲוָאַלְט אָז
מֶלֶכֶת יְהוּדָה זָאַל אִים הַעֲלָפָן. ער הָאָט גַּעֲוָאַלְט אָז
מֶלֶכֶת יְהוּדָה זָאַל הַעֲלָפָן אִין דער מְלָחָמָה מִיט אַשּׁוֹר.
דער קִינְגָּפָן מֶלֶכֶת יְהוּדָה הָאָט נִיט גַּעֲוָאַסְט
וּאָסְט צַו טָאָן. הָאָט דער קִינְגָּפָן גַּעֲרָוָפָן יְשֻׁעָה אָז אִים
גַּעֲפָרָעָגֶט אָז עַצָּה. יְשֻׁעָה הָאָט גַּעֲזָאָגֶט :
— פִּיר נִיט קִיּוֹן מְלָחָמָה מִיט אַשּׁוֹר אָז שִׁיק נִיט
קִיּוֹן מְתָנוֹת. טֹו גַּאֲרָנִיט. אַשּׁוֹר וּוּעַט צַעֲשָׁלָאָגָן מֶלֶכֶת
יִשְׂרָאֵל, אֲבָעָר דִּיר וּוּעַט אַשּׁוֹר גַּאֲרָנִיט טָאָן.
דער קִינְגָּהָאָט נִיט גַּעֲטָאָן וּוּי יְשֻׁעָה הָאָט גַּעֲהַיִּסְן.
ער הָאָט מוֹרָא גַּעֲהַאָט פָּאָר אַשּׁוֹר אָז גַּעֲשִׁיקָט מְתָנוֹת
צַו דַּעַם קִינְגָּפָן אַשּׁוֹר. די גְּרוֹיסֶעָר מְתָנוֹת פָּאָר אַשּׁוֹר
הָאָבָן שְׁוּעָרָר גַּעֲמָאָכֶט דָּאָס לְעַבְן פָּוּן די יִידָּן אִין
מֶלֶכֶת יְהוּדָה.

די רַיֵּד פָּוּן דַּעַם נְבִיא

ישֻׁעָה הָאָט גַּעֲזָעַן אָז עַס וּוּעָרֶת אִין לְאַנְדָּלִץ
וּוַיְנִיקָּעֶר גַּעֲרַעְכְּטִיקְיִיט אָז די רַיִּיכָּעֶדְרִיךְ אַלְץ מַעַר די

אַרְעָמָעַ. הָאָט יִשְׁעֵיה גַּעֲרָעֶדֶת וּוּעָגָן דָּעַם. עַר הָאָט גַּעַ-
רֹופָן:

הָעֲרַת אַוִּות צַו טָאו שְׁלַעַכְתֶּם!
לְעַרְנַט זִיךְרַ צַו טָאו גּוּטָם!
וַיְכַט אַמְתַּ אָנוֹ נְעַרְעַכְתִּיקְיִיט.
מַאֲכַט נְרִינְגְּנָעַר דָּאָס לְעָבָן פָּוּן דִּי אַרְעָמָעַ.
יַיְצַט גּוּט צַו יְתּוּמִים.
הָעַלְפָט דִּי אַלְמָנוֹת.

יִשְׁעֵיה אִיז גַּעֲוָעַן זַיְעַר בִּינוֹ וּוֹאָס מַעַן הַיְבָט אָן צַו
דִּינְעַן פְּרָעָמְדָע גַּעַטָּעָר. אָוֹן עַר הָאָט גַּעַזְאָגָט וּוּעָגָן דִּי
רַיְיכַע וּוֹאָס הָאָבָן גַּעַדְיָנְטַ דִּי פְּרָעָמְדָע גַּעַטָּעָר פָּוּן אַשּׁוֹר:
זַיְעַר לְאָנְד אִיז פּוֹל מִיטַּ גַּאְלָד אָוֹן זַיְלְבָעָר.
זַיְעַר רַיְיכְּקִיטַּ אִיז אָן אַ סּוֹתַ.
אָבָעָר זַיְעַר לְאָנְד אִיז פּוֹל מִיטַּ פְּאַלְשָׁע גַּעַטָּעָר.
זַיְיָ דִּינְעַן גַּעַטָּע וּוֹאָס זַיְיָ הָאָבָן גַּעַמְאָכַט
מִיטַּ זַיְעַר אַיְגְּנָעַן הַעַנְטַ.
זַיְיָ דִּינְעַן גַּעַטָּע וּוֹאָס זַיְעָן נִישְׁטָ אָוֹן
הָעָרָן נִישְׁטָ!

דָּעַר קִינְגַּ חֻקְוָה

דָּעַר אַלְטָעָר קִינְגַּ אִיז גַּעַשְׁטָאָרְבָּן. זִין יְוָנְגָעָר
זָוָן חֻקְוָה אִיז גַּעֲוָאָרְן קִינְגַּ. עַר הָאָט גַּעֲוָאָלָט זִין אַ

גוטער קינג. ער האט זיך צוגעהרט צו די רייד פון
ישעה. ער האט געפֿאלגט דעם נבַיא.

חזקיה האט ניט געוואָלט מער דינען פֿאַלְשׁע געטער.
ער האט אויך גריינגעָר געמאָכט דאס לעבען פון די אַרְעַמּוּ.
עס זיינען געווען אַין יהודָה אַסְרֵי יִדְן וְאַסְרֵי האַבָּן
געזאגט :

— לאָמִיר ניט שיקון מער קיינ מטען מתנות דעם קינג פון
אַשּׁוּר. לאָמִיר זיך פֿאַרְאַיְנִיקָן מיט דעם שטאָרְקָן לאַנד
מצרים אָז זיך באָפְּרִיאַיְן פון אַשּׁוּר.

ישעה האט ניט געוואָלט אָז דער קינג אָז דאס
פֿאַלְקָן זָאַלְן דאס טָאָן. האט ער אויסגעטָאָן זיינע קלְיִידָעָר
אָז גַּעֲגָנְגָעָן אַיבָּעָר די גָּאָסָן פון יְרוּשָׁלָם אַהֲלָבָּן
נאָקָעְטָעָר, ווי אַשְׁקָלָאָפּ. ער האט אויסגעָרְפָּן :

וַיְיִצְחַק דֵּי וְאַס זָכָן הַילָּתָה פָּוֹן מִצְרָיִם !
וַיְיִצְחַק דֵּי וְאַס פֿאַרְלָאָזָן זיך אוֹיתָה מִצְרָיִם !
דער קינג חזקיה האט באַשְׁלָאָסָן ניט צו זָכָן הַלָּתָה
פָּוֹן מִצְרָיִם.

עטילעכּע יָאָר שפֿעְטָעָר אַיז מלכּות יהודָה געווען
אין גְּרוּיס גַּעֲפָאָר. אַ שטאָרְקָעָר קינג פון אַשּׁוּר אַיז אַרְיָין.
אין דעם לאַנד יהודָה. ער האט אַיְנְגָעְנוּמוּן אַסְרֵי שְׁטָעָט.
ער אַיז צְוָגָעְקוּמוּן צו יְרוּשָׁלָם אָז זִי אַרְוָמְגָעְרִינְגָּלֶט מיט
זִין גְּרוּיסְעָר אַרְמִי.

חזקיה האט געפֿרַעגְט בֵּי ישעיהן :

— ווֹאָס טוֹט מַעַן אִיצְט ?

ישעיה האט געזאגט, מע זאָל זיך פֿאָרטִיְידִיקְן אָונְ
גָּאָט ווּעַט רָאָטוּוּעַן פָּוּן דֵי הָעַנְטַ פָּוּן אָשָׁוֹר. אָזֶה אִיז
טָאָקָע גַּעֲשָׁעַן. יַיְדֵן הָאָבָּן זיך הָעַלְדִּישׁ פֿאָרטִיְידִיקְט.
עַס אִיז גַּעַוּאָרְן אַ קְרָאָנְקִיט אִין דָּעַר אַרְמִיּ פָּוּן אָשָׁוֹר. אָוִיפּ
אָשָׁוֹר אִיז אַנְגָּעָפְּאָלְן אַ שְׁטָאָרְקָעָר שְׁוֹנָא. דָּעַר טִילְ פָּוּן
דָּעַר אַרְמִיּ פָּוּן אָשָׁוֹר ווֹאָס אִיז גַּעֲבְּלִיבָּן לְעַבְּנָן אִיז גִּיךְ
אוּוּקָ פָּוּן אַרְצַ-יִשְׂרָאֵל. מֶלֶכְתַּיְהוּדָה הָאָט זיך גַּעֲרָאָ
טֻעוּוּט.

depend

פֿאָרְלָאָזְן זיך

דָּעַר נְבִיא פָּוּן אַיְבִּיקְן שְׁלוּם

ישעיה האט געלעבט אִין שׁוּוֹעָרָע צִיְיטַן. עַס
זִינְעָן גַּעֲוּעַן צִיְיטַן פָּוּן גַּעֲפָאָר פֿאָרְ מֶלֶכְתַּיְהוּדָה. דֵי
פֿאָלְקָעָר אַרְומָהָבָן גַּעֲפִירְט מְלָחָמוֹת. מְעַנְטָשַׁן הָאָבָּן
נִישְׁתַּגְּעַנְטַ לְעַבְּנָן אִין שְׁלוּם, רְוָאִיק אָונְ גַּלְיְקָלְעָד.
דָּעַר גְּרוּיסְטָר נְבִיא יִשְׁעָיהָה האט גַּעֲטְרִיסְט דָאָס
פֿאָלְקָ. עַר הָאָט גַּעַזְאָגָט אָז עַס ווּעַט קְוּמָעַן אַ צִיְיטַ, ווּעַן
יַיְדֵן ווּעַלְן קְעַנְעָן לְעַבְּנָן אִין שְׁלוּם, ווּעַן אַלְעַ מְעַנְטָשַׁן
אָוִיפּ דָּעַר ווּעַלְט ווּעַלְן לְעַבְּנָן אִין שְׁלוּם. יִשְׁעָיהָה האט
פִּינְגַּט גַּעַהָאָט מְלָחָמָה. יִשְׁעָיהָה אִיז גַּעַוּאָרְן דָּעַר גְּרוּיסְטָר
נְבִיא פָּוּן אַיְבִּיקְן שְׁלוּם. עַר הָאָט גַּעַזְאָגָט :

— עס וועט זיין איז סוף פון די טעג.
נאטס הויז וועט שטײַן אויפָן שפִּיז פון די
בערג.

אלע פעלקער וועלן קומען אהין.
זוי וועלן פון זיינערע שווערדן מאכּן אַקְעָרָאיְזָנֶס,
פון זיינערע שפִּיז — שערן פֿאָר בִּימָעָר!
אַ פֿאָלָק קענען אַ פֿאָלָק וועט ניט הייבּן אַ
שווערד!

מע וועט מער ניט לערנען פֿירַן מלְחָמָה!

ישעה האט געהאָפְט אָז אלע מענטשן וועלן ווערן
בעסער. די שטאָרְקָע וועלן מער ניט באָפְּאָלָן די שוואָכָע.
ישעה האט געהאָפְט אָז אלע וועלן זיין גלייך אָז אלע
וועלן לעבן אַין גערעכְטִיקְיַיט. האט ער געגעבען אַזאָז
בילד:

— אַ וואָלה וועט לעבן מיט אַ שעפְּעַלָּע,
אַ לְעַמְפָּרְט וועט וואַיְנָעַן מיט אַ צִינְעַלָּע,
אַ קוֹ אָז אַ בעַר וועלן זיין צויאָמָעַן.
אַ לְיִיב וועט עַסְנוּ שְׂטְרוּי ווי אָז אַקְמָן,
אַ קלְיָין קִינְד וועט זִיד שְׁפִּילָן מיט אַ שלְאָנָגָן.
קיינער וועט ניט טָאָן קִין שְׁלָעְכְּטָם.
קיינער וועט ניט דְּרִיכָן דֻּעַם צוֹיִיטָן.

strong	פֶעַט
point, top	שְׁפִיץ
plows	אֲקָעָרָאיְזָנס
leopard	לַעֲמְפָעָרֶט
straw	שְׁטָרוֹי
snake	שְׁלָאָנָג

פֶרֶאָגָעָס

1. מיט וואס איז ישעה אנדערש פון די פְּרִיעָר-
דייקע נבייאים ?
2. וואס האט ישעה געזאגט וועגן מלחה ?
3. וואס האט ישעה געזאגט וועגן די אַרְעָמָע און
די שוואכָע ?
4. ווי אָזֵי האט מלכות יהודה זיך געראטטעוועט
פָּוֹן אָשָׂוָר ?
5. וואס וויסט איר וועגן דעם קיניג חזקה ?

טְרָאָכָט וּוּעָגָן דָעָם

1. איז ניו-יַּאַרְקָן, איז דעם גְּרוּיסָן הוּוֹן פָּאָרָ-
איְנִיקְטָעַ פְּעַלְקָעָר, זִינְגָּעָן אַנְגָּעָשָׂרְבִּין יְשֻׁעָהָס
רייד וועגן אייביקָן שלום. פָּאָסָן זיך אָט די
ווערטער פְּאָר דעם הוּוֹן פָּוֹן די פְּאָרְאִינְיקְטָעַ
פְּעַלְקָעָר ?
2. עס זִינְגָּעָן אוּוֹעָק טְוִיזְנְטָעָר יָאָרָן נָאָך יְשֻׁעָהָס
רייד וועגן אייביקָן שלום. עס אִיז נָאָך אַלְץ
נִיטָאָ קִיְין שלום צוֹוִישָׁן פְּעַלְקָעָר. פְּאָרוֹוָאָס ?
3. ישעה האט גערעדט וועגן דעם וואס עס וועט
זִין «אִין סָוֶּף פָּוֹן די טָעָג». מִינְגָּט אִיר אָז עס
וועט אַמְּגָּל קּוֹמָעָן אַזָּא גְּלִיכְלָעָכָע צִיְיט ? ווי
וועט זַי קּוֹמָעָן ?

דער נבייא ירמיה

מע געפינט א הייליקו ספֶּר

שעה און חזקה זינען געתטאָרבּן. דער נײַעַר קיניג פֿון יהודָה האָט וווײַטער געשיקט מתנות צו אַשׁוֹר. ער האָט אוּיך געדינט צו די געַצְנִין פֿון אַשׁוֹר. אַסְרֵי יְהוָה אָבָן מֵעַרְבָּדִינְט גָּאָט וְיַמְשָׁה אָזְנַן דִּי נְבִיאִים אָבָן גַּעַהַיִּסְן.

עס זינען אַבעָר גַּעֲוָעַן גַּוטָּע אָז פֿרּוּמָע יְהָדָה. זַי אָבָן גַּעַדְעַנְקַט דִּי ווּעַרְטָעַר פֿון דִּי נְבִיאִים. זַי אָבָן דִּי אַלְעַ גַּוטָּע גַּעַזְעַצְנִין פֿון אַלְטָע צִיטַטְן אַנְגַּעַשְׂרִיבָן אִין אָבוֹךְ. דָּאָרטָן זַיְנַעַן גַּעֲוָעַן דִּי גַּעַזְעַצְנִין פֿון מְשָׁה רְבִינָה אָזְנַן דָּאָרטָן זַיְנַעַן גַּעֲוָעַן דִּי רְיִיד פֿון דִּי נְבִיאִים. דָּאָס בָּוֹךְ האָט מַעַן באַהֲלָתָן אִין בית-המִקְדָּשׁ.

עס אִין גַּעֲוָעַן אִין לְאַנד אַ גַּוטָּע, אַ יְונַגְּעַר קִינְיָג. ער האָט גַּעַהַיִּסְן יַאֲשִׁיחָהוּ. ער האָט גַּעֲוָאַלְט שְׁעַנְעַר מַאֲכָן דֻּעַם בית-המִקְדָּשׁ. האָט ער גַּעַהַיִּסְן, מַעַן זָאָל אִים אַיבָּעָר-בּוּעָן. וּוֹעֵן מַעַן האָט אַיבָּעָרְגָּעָבוּיט דֻּעַם בית-המִקְדָּשׁ, האָט מַעַן גַּעַפְוָנוּן דָּאָס בָּוֹךְ מִיטָּה גַּוטָּע גַּעַזְעַצְנִין. דִּי

אַרְבָּעֶתֶר הַאֲבָן דָּאָס בָּוֹךְ גַּעֲוִין דָּעַם פָּהָנוֹ-גָדוֹל אָוֹן דָּעַר
פָּהָנוֹ-גָדוֹל הָאָט דָּאָס בָּוֹךְ גַּעֲרָאָכֶט צוֹם קִינִּיג. דָּעַר קִינִּיג
הָאָט דָּאָס בָּוֹךְ גַּעֲלִיּוֹנֶט. עָרְהָאָט גַּעֲזָעָן אָוֹס אֵיז זַיְעָר
אַהֲיֵילִיק בָּוֹךְ. עָרְהָאָט גַּעֲוָאָלֶט אָוֹ אַלְעָ יַדְן זַאלְן לְעָבָן
וּוֹי דָּאָס בָּוֹךְ לְעָרָנֶט.

דָּעַר קִינִּיג יַאֲשִׁיחָו הָאָט גַּעֲרוֹפֶן אַלְעָ יַדְן פָּוֹן מִלְכֹוֹת
יְהוָדָה זַיְיָ זַאלְן קּוּמָעָן אֵין יְרוּשָׁלָם. וּוֹעֵן דָּאָס גָּאנְצָע
פָּאָלָק אֵיז גַּעֲקוּמָעָן, הָאָט מַעַן פָּאָרְגָּעַלְיִיעָנֶט דָּאָס בָּוֹךְ.
מַעַן הָאָט גַּעֲשָׂוֹאָרָן אָוֹ מַעַן וּוּעַט פָּאָלָגָן דִּי גַּעֲזָעָן וְאָס
זַיְינָעָן דָּאָרֶט דָּאָ.

מַעַן לְיִעָנֶט דָּעַם גַּעֲוָגָעָנָעָם סָפֶר

book
idols
rebuild
swore

סָפֶר
גַּעֲצָן
אַיְבָּרְבּוּיָּעָן
גַּעֲשָׂוֹאָרָן

די גוטע געוועצן

דאַס בוך וואָס מַעַּהְט גַּעֲפָנוּן האַט גַּעַ-

לערנט :

מע טאָר ניט דינען צו בעל, מען טאָר ניט דינען
צו אַנדערע געען. מע טאָר ניט דינען צו דער זון אַדער
צו דער לבנה. מע קען דינען נאָר איין גאַט.
לאָנד דאָרף בליבן איין די הענט פון דער זעלבייקער
משפהה. ווען מע פֿאַרְקֿוּיפֿט לאָנד, דאָרף מען נאָך פֿוֹפֿ-
צִיךְ יָאָר עַס גַּעַבְּן צְוִירֵק צו דער זעלבייקער משפהה
וואָס האַט עַס פֿרְיִיעַר גַּעהַאַט.
צומ סוף פון זיבן יאָר טאָר מען ניט מאָגעַן וואָס
מע האַט גַּעַבְּאַרגַּט.

אָ טִיל תְּבוֹאָה אוּיפֿן פֿעַלְדַּס דָּאָרְפַּט מַעַן לְאָזֶן פֿאָר
דָּעַם אַרְעַמְעַן וואָס האַט נִישְׁתְּ אַלְיִין קִין פֿעַלְדַּס.
מע דָּאָרְפַּט זָאָרְגַּן ווּעַגְן די אַרְעַמְעַן, ווּעַגְן די אלְמַנּוֹת
אוֹן יְתּוֹמִים. מע מוֹז אָז אַרְבָּעַטְעַר בָּאַצְּאָלַן פֿאָר זִין
אַרְבָּעַט גְּלִיאַד דָּעַם זָעַלְבִּיקְּן טָאָג, ווַיְיַלְלַעַד דָּאָרְפַּט האָבָן
דאַס גַּעַלְט צו קוּיפֿן ברוּיט.
איין בוך זינען נאָך דָּאָס סְדַּס גֽוּטַע אוֹן גַּעַרְעַכְטַע
גַּעַזְעַצְּנָן. דָּאָס בוך איין אָ טִיל פִּון חֻמְשַׁן. דָּאָס איין דָּעַר
סְפִּרְדְּבָּרִים. די גַּעַזְעַצְּנָן זִיןעַן גַּעַזְעַעַן ווי די נְבִיאִים האָבָן
גַּעַוְאַלְט.

ask for, demand
provide for, worry about

מאָגעַן
זָאָרְגַּן

דעָר יונגעַד יְרֵמִיה

גִּיט ווַיַּצֵּת פָּוֹן יְרוּשָׁלָם אֵין גָּעוּזָן אֲכְלִיָּן
שְׁטַעַטְלַה. דָּאָרְטָן הָאָט גַּעַלְעֶבֶט אֲיַונְגָּעַר מְעַנְטָשׁ וּוֹאָס
הָאָט גַּעַהְיִיסָּן יְרֵמִיה. זִין פָּאָטָעַר אֵין גָּעוּזָן אֲפָהָן.
יְרֵמִיה הָאָט אֲסָר גַּעַלְעֶרֶנטַה. עָר הָאָט גַּעַלְעֶרֶנטַה וּוֹעֲגַן
די נְבָיאִים אָוֹן הָאָט גַּעַוְאָסְט וּוֹאָס זַיְהָאָבָן גַּעַזָּאָגָט.

יְרֵמִיה הָאָט גָּעוּזָן וּוְיַיְמַעְלֵבְט אֵין זִין שְׁטַעַטְלַה.
עָר הָאָט גָּעוּזָן אָוֹנוֹ נִיט אַלְץ אֵין גּוֹט. עָר הָאָט דָּעַרְפִּילַט
אָוֹנוֹ עָר מָזוֹ רָעַדְן קָעָגַן דָּעַם שְׁלַעַכְתָּס וּוֹאָס עָר זָעַט. עָר
אֵין אָבָעָר גָּעוּזָן זַיְעַר יְוָנָג, עָר הָאָט מְוָרָא גַּעַהְאָט צָו
רָעַדְן צָוָם פָּאָלָק אֵין גָּאָטָס נָאָמָעַן. אָבָעָר מִיט יְעַדְן טָגַע
הָאָט עָר אַלְץ שְׁטָאָרְקָעָר גַּעַפְּלִילַט: — עָר מָזוֹ רָעַדְן קָעָגַן
שְׁלַעַכְתָּעַ מְעַנְטָשָׁן! עָר מָזוֹ רָעַדְן קָעָגַן די וּוֹאָס דְּרִיקָן די
אָרְעַמְעַ! עָר מָזוֹ עַס טָאָן!

אוֹן דָּעָר יְונְגָּעַר יְרֵמִיה אֵין גַּעַוְאָרָן אֲנְבָיא. די
מְעַנְטָשָׁן פָּוֹן זִין שְׁטַעַטְלַה הָאָבָן זַיְק זַיְעַר גַּעַוְאָנְדָעָרט.
זַיְהָאָבָן נִישְׁטַגְעַלְתַּה הָעָרָן זַיְנָעַ רִיד.

דָּעָר קִינְגַּה הָאָט גַּעַשְׁקִיטַה מְעַנְטָשָׁן אֵין יְרֵמִיהַס
שְׁטַעַטְלַה, מַע זַאָל צְעַבְּרָעָכְן די גַּעַצְנַן. דָּעָר יְונְגָּעַר נְבָיא
אֵין גָּעוּזָן זַיְעַר צְוָפְּרִידָן, אָבָעָר אֲסָר מְעַנְטָשָׁן פָּוֹן
שְׁטַעַטְלַה זַיְנָעַן גָּעוּזָן בִּיְזַן. זַיְהָאָבָן נִיט גַּעַוְאָלָט, מַע
זַאָל צְעַבְּרָעָכְן די גַּעַצְנַן וּוֹאָס זַיְנָעַן גַּעַמְאָכַט פָּוֹן גַּאֲלַד

און פון זילבער. זי זייןען געועען זיער אין בעס אויף
ירמיהן. דער יונגער נבייא איז אנטלאפֿן פון זיין שטעהט.

ירמיה אין ירושלים

ירמיה איז געקומען אין דער גראיסער שטאָט
ירושלים. ער האָט געמיינט אוֹ דאָרטן זייןען יידז גוט
און פרום. ער איז געגאנגען איבער די גאָסן פון ירושלים
און געוען וואָס מענטשן טווען, ווי מענטשן לעבן. האָט
ער געוען, אַ סְדִּיְדִּין פִּירְן זִיךְ אָוִיף נִישְׁתְּ גּוֹט. ער האָט
געוען: מע נאָרט אָפּ וווען מע פָּאָרְקּוּיפֿט: מע נעמט
ゴוט געלט און מע גיט שלעכט זאָכָן. ער האָט געוען:
מע קרייגט זיך, מע שלאָגֶט זיך. ער איז געווארן טרויעַ
ריך פון דעם וואָס ער האָט געוען און ער האָט געוזאגט:
גייט אָרום אַיבָּעֵר די גאָסן פון ירושלים!

קוּקְטָן אָוּן זַוְכָּט:

— אָוִיב אַיְרָן וּוּעַט גַּעֲפִינְעָן אִין מענטש ווָאָס
לְעַבְתָּן עַרְלַעַד,

איין מענטש ווָאָס זָאָגֵט נָאָר דַּעַם אַמְתָה, —
וּוּעַט גָּאָט פָּאָרְגָּעָבָן!

אַבָּעָר אַלְעָ שַׂוּעָרָן בֵּי גָּאָט,

און עַם אִיז אַ לִינְגָן ווָאָס זַיְיָ שַׂוּעָרָן.

ירמיה האָט אָזְוִי גַּעֲרַעַדְט, וּוַיְיַלְלָ ער האָט גַּעֲזָוְכְט
דַּעַם אַמְתָה.

ירמיה איז אוועק אין פאלאץ פון קיניג. ער האט געוזען ווי עס לעבן די פירערס פון פאלק. ער האט געוזען איז אויך דארטן איז דא שלעכטקייט און פאלשקייט. האט ער געזאגט :

— איך האב געמיינט די גרויסע ליטט וויסט נאטס וועגן,
די פירערס פון פאלק וויסט וואס עם איז ריבטיק.
אבער זי אלין זינגען אוועק פון ריבטיקן וועגן.
ירמיה איז געווארן זיער טרייעריך. ער האט גע-
וואלט אוועק פון ירושלים. ער האט אבער ניט געהאט
וואויהין צו גיין :

— ווען איך זאל געפינגען און ארט איז מדבר,
וואלט איך פארלאזון מײַן פאלק,
איך וואלט אוועק פון זי :
זי זינגען פאלש און שלעכט.

ירמיה איז געלביבן אין ירושלים. ער האט אבער א לאנגע ציטט ניט גערעדט מערכ זום פאלק. ער האט געלעבט שטיל. ער האט געהאט א געטראַיַּען תלמיד וואס האט געהיסן ברוך. ברוך האט פארשרבין אלע ריד פון זיין גרויסן לערער.

דאָס לאַנד בעל

דאָס שטארקסטע לאַנד אִין דער וועלט אֵין
געוּאָרֶן בעל. דאָס יִדְיָשׁ לְאַנְד אֵין גַּעֲוֹעַן צוֹוִישׁן בעל
אוֹן מַצְרִים. עַס זַיְנָעַן גַּעֲוֹעַן יִידָּן וּוֹאָס האָבָן גַּעֲזָאָגֶט:
מַעְ דַּאָרָף דַּיְנָעַן בעל וּוַיְיל בעל אֵין שְׂטָאָרָק. עַס זַיְנָעַן
גַּעֲוֹעַן יִידָּן וּוֹאָס האָבָן גַּעֲזָאָגֶט: מַעְ דַּאָרָף צַוְּאָמָעַן מִיט
מַצְרִים זַיְנָעַן קָעָגָן בעל, וּוַיְיל בעל אֵין שְׂטָאָרָק. דַּיְ נַבְּיָאִים
הָאָבָן אֶבְּעָר גַּעֲזָאָגֶט: מַעְ דַּאָרָף זַיְדָ נִיט מִישָּׁן אֵין דֻּעַם
קָאָמָרָ צוֹוִישׁן פְּעַלְקָעָר. יִרְמַיהּ הָאָט גַּעֲזָאָגֶט:

— בעל אוֹן מַצְרִים — בִּיְדָע זַיְנָעַן שְׁלַעַכְת.

ירְמַיהּ הָאָט מַעַר נִיט גַּעֲוֹאָלָט זַיְנָעַן שְׁטִיל. עַס אֵין
גַּעֲוֹעַן אֵין מַלְכוֹת יְהוּדָה אֶשְׁלַעַכְתָּעָר קִינִּיג. מַעְ הָאָט
וּוַיְדָעָר גַּעֲדִינָט צַו גַּעַצְנָן. מַעְ הָאָט גַּעֲדָאָרָפֶט אֶסְךְ גַּאֲלָד
אוֹן זַיְלָבָעָר צַו שִׁיקָּן מַתְנוֹתָן צַו דַּי שְׂטָאָרָקעַ לְעַנְדָעָר. הָאָט
מַעַן גַּעֲדָרִיקָט דַּי אָרָעָמָע. דַּי רַיְיכָע זַיְנָעַן גַּעֲוֹאָרָן אֶלְצָ
רַיְיכָעָר אוֹן דַּי אָרָעָמָע — אֶלְצָ אָרָעָמָע. יִרְמַיהּ אֵין
גַּעֲקוּמָעַן אֵין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ אוֹן גַּעֲרָעַט צַו דַּי פָּהָנִים אוֹן
צַו דַּי רַיְיכָע וּוֹאָס זַיְנָעַן דַּאָרָטָן גַּעֲוֹעַן:

— קָעָרָט זַיְדָ אָוָם צַו נַאֲט —

וּוְעַט עַר זַיְדָ אָוְמָקָעָרָן צַו אַיְיךְ!

אַיר גַּנְבָּעָט, הַרְגָּעָט אוֹן שְׁוּוּעָרָט פְּאַלְשָׁ.

דַּעֲרָנָאָךְ קוּמָט אַיר אֵין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ אוֹן בְּעַט
נַאֲט.

ירמיה טראגט דעם יאָר פָּון בָּבָּל

אַיְר מײַינַט אָז דָּאָס ווּעַט אַינְךָ הַעֲלֵפָן.
נִין, גָּאָט ווּעַט צַעַשְׁטָעָרָן דֻּעָם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ,
די שְׂטָאָט יְרוּשָׁלָּים ווּעַט צַעַשְׁטָעָרָט ווּעָרָן!
די מעַנטְשָׁן ווֹאָס האָבָן דָּאָס גַּעַהָעָרֶט זִינְגַּע גַּעַוָּאָרֶן
זַיְעַר אִין כָּעֵס. מַעַה האָט יְרַמְּיהָן גַּעַוָּאָלֶט טִיְּיטָן. מַעַה
הָאָט אַבָּעָר מַוְרָא גַּעַהָאָט צָו טִיְּיטָן אַ נְבָּיאָ. מַעַה
אַיְם גַּעַלְאָזֶט פְּרִיִּי.

ירמיה האָט מַוְרָא גַּעַהָאָט אָז בָּבָּל ווּעַט באָפָּאָלָן
דָּאָס יַדְישָׁע לְאָנְדָּ. עָרָה האָט גַּעַזְאָגֶט:
— שִׁיקְטָה מַתְנוֹת קִין בָּבָּל.
ירמיהס תַּלְמִיד בְּרוּךְ האָט גַּעַלְיִיעָנֶט פָּאָרָן פָּאָלָק די

רייד פון זיין לערער. דער קיניג האט וועגן דעם געהערט.
ער האט געהיסן ברענגען דאס בוך מיט די ווערטער
פון דעם נבייא. מע האט פאר דעם קיניג געליענט דאס
בור. דער קיניג אייז געווארן זיינער אין בעס און האט
פֿאָרְבָָּרְעַנְטּ דאס בוך.

struggle
return

קָאָמֵךּ
קָעָרֶת זִיךְ אֹם

פֿרְאָגְעָם

1. ווי איזוי האט מען געפונען דעם הייליקון ספר ?
2. וואס אייז אין ספר געווין געשביבן ?
3. פֿאָרוֹאָס האט ירמיה פֿאָרְלָאָזֶט זיין שטעטל ?
4. וואס האט דער נבייא געזען אין ירושלים און
וואס האט ער געזאגט ?
5. פֿאָרוֹאָס האט ירמיה געוואָלְט אָוּעָק אין מדבר ?
6. פֿאָרוֹאָס האט מען געוואָלְט טייטן ירמיהן ?

טְרָאָכְטּ וּוּעָגָן דֻּעָם

1. מלכות יהודה אייז געווין צוישן די צוויי שטאר-
קע לענדער, אשור און מצרים, און דערנאָר
צוישן בָּל און מצרים. וואס אייז פון דעם
אַרְוִיְסְגַעְקּוּמָעַן ?
2. יידן האבן געשווארן צו היטן די גוטע געזעץן
אין דעם ספר דברים. פֿאָרוֹאָס האט מען זי
ニישט געהיט ? פֿאָרוֹאָס האט מען גענומען
דינען די געטער פון אשור און דערנאָר די
געטער פון בָּל ?

דער סופ פון מלכות יהודה

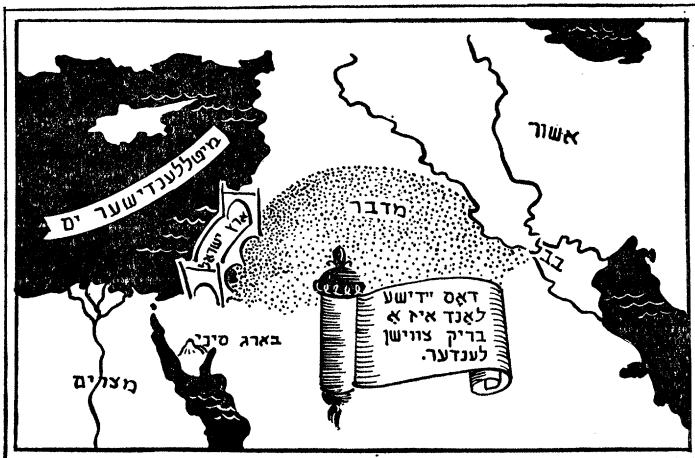
דער יידישער קיניג ווערט פארשיקט קיין בבל

אַין לאָנד אִין גָּעוּעָן אַיְוָגָעָר קִינִּיג. דרייאָר האָט ער געשיקט מתנות קיין בבל. דאס פערטער יאָר האָט ער אוֹפֶּגֶעֶהערט. ער האָט געמיינט אָז מצרים וועט אַים העלָּן. ירמיה האָט געוֹאָרנט אָז בָּל וועט צעַ שטערין דאס לאָנד. דער קיניג פון בָּל האָט טאָקע געשיקט אָז ארמיי וואָס אִין אַריַין אֵין דעם יידישן לאָנד.
די ארמיי פון בָּל האָט אַרומגערינגלט יְרוּשָׁלַיִם.

דער יידישער קיניג האָט מורה געהאָט אָז די ארמיי
פון בָּל וועט צעשטערין די שטאָט יְרוּשָׁלַיִם. האָט ער זיך אונטערגעגעבן. דער קיניג פון בָּל האָט ניט באַשְׁטְּרָאָפֶט דאס גאנצָע יְדִישָׁע פֿאָלק. ער האָט גענומען דעם יונגן קיניג פון יהודא אָז זינע רִיכְעָדְרִינְד, די פֿוּרְעָרְטָפֶן פון פֿאָלק אָז די וויכטיקסטע פְּהַנְּבִּים, אָז ער האָט זיי אלע אַוועְגַּעַשְׂקַט קיין בָּל. ער האָט אוּיך צוגענומען אָסָר גָּאָלָד אָז זילבער. מלכות יהודא אִין גַּעֲלִיבָן, אַבָּעָר זַיִעָר שַׁוְּאָן אָז אַרְעָם.

exiled

פארשיקט

דער ליעטער קיניג פון דעם הויז פון דוד

בָּל האט באשטיימט אַ נײַעム קיניג פון דעם הויז פון דוד. ער האט געהיסן צדקיה. ער האט צוגע-זאגט צו שיקן מתנות קיין בָּל. ער האט צוגע-זאגט צו זיין אַ פֿרײַנְד פון בָּל.

צדקה איז געווען אַ גוטער מענטש. ער האט גע-וואאלט טאן וואס ירמיה הייסט. ער האט מער נישט געוואאלט פֿירן קיין מלחות מיט בָּל. אֶבער אין ירושלים זיין געווען אַ סְרֵך מענטשן וואס האבן זיך פֿאַרלָאָזט אויף מצרים.

ירמיה איז געאנגען אַיבער די גאָסן פון ירושלים און ער האט גע-זאגט :

**פֿירט ניט קיין מלחמה מיט בָּל,
ווײַיל בָּל וועט אונדו חַרְוב מאָכו!**

דעם נביאס ריין האבן ניט געהאלפּן. דער קיניג
האט גענומען זיך גרייטן צו פֿירן אַ מלחמה מיט בעל.

destroy

חרוב מאכּן

בוייט הייזער אוון פְּלאנצט גערטנעער

די, יידן וואס מע האט פֿאָרטִיבֵן אין בעל
האבן געהערט : יידן פּוֹן מלכות יהודה ווילן האלטן
מלחמה מיט בעל. זיַּי האבן געוואָלט העלפּן. האט ירמיה
געשיקט אַ בריוו צו די יידן פּוֹן בעל. ער האט זיַּי געַ
שריבן או זיַּי וועלן נאָר לאָנג בליבּן אין בעל. ער האט
זיַּי געשריבּן :

בוייט הייזער אוון וואוינט אין זיַּי.

פְּלאאנצט גערטנעער אוון עסְטְּ דִּי פֿרוֹכְּטִ פּוֹן זיַּי.
לעבט בשלוּם וואו אַיר זיַּט.

ירמיה האט געהאָפּט אוֹ יידן אין בעל וועלן בליבּן
יידן. אוון אַזְוִי איַן טַקְעַ געווען.

gardens

גערטנעער

ירמיה איַן גַּרְוּב

על האט זיך אַנגעהויבּן אַ מלחמה צויעישן
מלכות יהודה אוֹן בעל. דער קיניג פּוֹן בעל האט געַ
שיקט אַ שטאָרְקָעַ אַרְמִי. זיַּי אַרְיִין איַן יהודָה אוֹן
האט אַרְוּמְגַעֲרִינְגֶלֶט יְרוּשָׁלַיִם. יְרֻמִּיה איַן גַּעֲגָנְגָעַן

איבער די גאסן פון ירושלים און האט גערעדט :
— גיט זיך אונטער !

די פירערס פון פאלק זייןגען געוווארן זיינער אין פעם.
מע האט גענומען ירמיהן און מע האט אים אראפגעלאזט
אין א טיפער גרוב. אין גרוב איז ניט געוווען קיין וואסער.
דעך נביא איז געוווען טיפ אין ליאם. ער וואלט דארט
געשטארבן. איינער פון די הוילט האט רחמנות געהאט
אויף אים און האט עס דערצילט דעם קיניג צדקה. דער
קיניג האט געהיסן ארויסגעמען דעם נביא פון גרוב.
ירמיה איז געליבן אין א טורמע לעבן פאלאי. פון דער
טורמע האט ער ווידער געשריבן :

— גיט זיך אונטער !

let down	אראפגעלאזט
pit	גרוב
clay	ליים
courtiers	הוילט
prison	טורמע

חרבן ירושלים

־, שטאט ירושלים איז געוווען אַרְוָמְגָעִינְגָּלֶט.
אין שטאט איז געוווען אַהֲנוֹגָעֶר. אין שטאט זייןגען געוווען
אַסְדֵּר קָרָאנְקִיְּתָן. די אַיְנוֹוָוִינְגָּרֶס האַבָּן זיינער געליטן.
אַסְדֵּר זייןגען געשטארבן.
יידן האַבָּן העַלְדִּיש פָּאַרְטִּיְּדִיקְט די שטאט ירושלים.
אַבער די אַרְמַיִּי פָּוּן בָּלְה האַט דָוְרְגָעְבָּרָאָכְן די ווּנְט.

דען שונא אין אַרְיִין אין שטאט. מע האט פֶּאָרְבָּעֵנֶט
דען בית-המקדש. מע האט דערהרגעט אַסְּרָקְיָדָן. מע
האט גענומען אַסְּרָקְעַגְּנָעָן.

דען קיניג פֿוֹן בֶּלְהָאָט בְּאַשְׁטְרָאָפְּט דען קיניג
צדקה. מע האט דערהרגעט זיינע זיינע אוֹן בלינד געמאָכָט
דען קיניג.

מע האט צוגענומען פֿוֹן יְרוּשָׁלָם אלְעָטְיְעָרָע זָאָכָן.
מע האט אוּוּקְגַּעַפִּירָט אלְעָטְרִיכְעָ אָוֹן אלְעָ וּוָאָסְּ הָאָבָן
גענומען אָוֹן אַנְטִילָאָ אַיְזָן דָּעָרָ מְלָחָמָה. אַיְזָן לְאָנָדָה
מען גַּעֲלָאָזָט נָאָרָ דִּי גָּאָרָ אַרְעָמָעָ. מע האט טְוִיזְנְטָעָר
אוֹן טְוִיזְנְטָעָר יִדְּזָן גַּעַפִּירָט קִיְּזָן בֶּלְהָ.

צְוִישָׁן זַיְיָ אַיְזָן גַּעֲוָעָן דָּעָרָ נְבָיאָ יְרָמִיָּה. אַ
גַּעַנְעָרָאָל פֿוֹן בֶּלְהָאָט דְּעַרְקָעָנָט יְרָמִיָּהָן צְוִישָׁן דִּי
גַּעַפִּגְעָנָעָן. הָאָט עָרָ אִים גַּעַפְּרָעָגָט:
— וּוַיְלַסְּטוּ גַּיְינָן קִיְּזָן בֶּלְהָ אַדָּעָרָ וּוַיְלַסְּטוּ בְּלִיבָּן

אַיְזָן יְהָוָה?

יְרָמִיָּה הָאָט גַּעַנְטְּפָעָרָט אָז עָרָ וּוַיְלַסְּטוּ בְּלִיבָּן אַיְזָן
יְהָוָה. עָרָ הָאָט גַּעֲוִיְינָט אַוִּיפָּן חֹרְבָּן פֿוֹן זַיְיָן לְאָנָדָה.
עָרָ הָאָט גַּעֲוִיְינָט אַוִּיפָּן חֹרְבָּן פֿוֹן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, אַוִּיפָּן
אָומְגָלִיק פֿוֹן זַיְיָן פֶּאָלָק:

— וּוְיָי, עַמְּ אַיְזָן גַּעַבְּלִיבָּן וִיצְנָן אַלְיָוָן
די שְׂטָאָטָט פֿוֹן פְּיָלָ פֶּאָלָק!
אַן אַלְמָנָה אַיְזָן וִי גַּעֲוֹוָאָרָן.

After Bendemann

ירמיה

אי זייןט גאנצע בעכט.

שי האט ניט קיין טרייסטערם.

אזי האט ירמיה געווינט אויפן חורבן. ער האט
אנגעשריבן א גויס קלאגלייד וואס הייסט אייכה. דאס
קלאגלייד לייענט מען אין דעם טאג פון טרויער אוון פון
פאסטן. דער טאג אייז תשעה-באָב.

destruction
prisoners
took part in
lament

חרבן
געפַּאנְגָּעָנָּע
געַנוֹמָעָן אָן אַנְטִיל
קלַאֲגַלִּיד

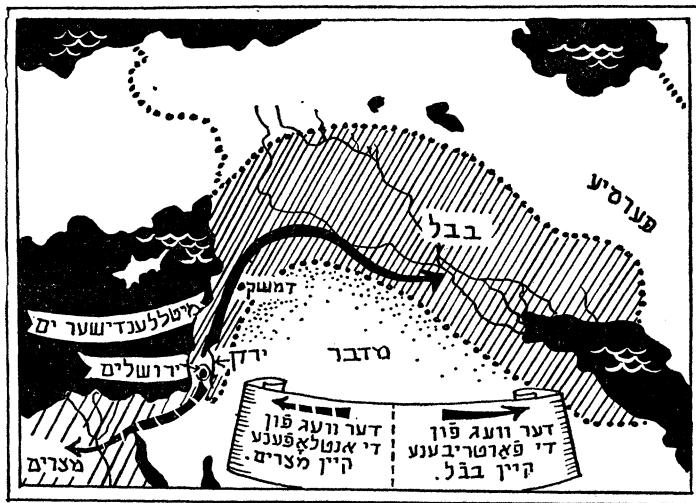
ידרמיה אין מצדדים

ד אם לאנד יהודה אוין נאכן חורבן געוווען זיעיר אריעם. עס זייןגען דארטן געבליבן נאָר אַראָעמע מענטשן

נאר דעם חורבן

וואס האבן באָרבּעַט די ערְד. עס זינגען געלביבן פֿאָס טעכער. דאס לאָנד איז געוווען אַ טילְ פֿוֹן בָּלְל. דער פֿירער איז געוווען אַ גוטער מענטש וואָס האָט געהיסן גדליה. ער איז ניט געוווען פֿוֹן דודס הויז. דער קיניג פֿוֹן בָּל האָט אִם געמאָכֶט פֿאָר דעם פֿירער. גדליה האָט געווּאָלַט הַעלְפָּן זִין פֿאָלַק. שלעכטּע מענטשן האָבן דערהָרגעַט גדליהן. יידּן האָבן זיך זיַּעַר דערשְׁראָקָן. זיַּיּ האָבן מורה געהאט : דער קיניג פֿוֹן בָּל ווועט שיקון אָן אַרְמַיִּי אָוֹן ווועט באַשְׁטְרָאָפָּן אלְעַיְּזָן. זינגען אַ סְּךָ יידּן אַנְטְּלָאָפָּן. זיַּי זינגען אַנְטְּלָאָפָּן קִין מְצֻרִים. זיַּי האָבן מיטגּעַנוּמָעַן מִיט זיך דעם אלְטָן נְבָא יְרֵמִיָּה. דָּאָרטָן איז ער געשְׁטָאָרָבָן. ער געוווען זיַּעַר טְרוּיְעַרְיךָ. דָּאָרטָן איז ער געשְׁטָאָרָבָן. פֿערצְיַיךָ יָאָר איז יְרֵמִיָּה געוווען אַ נְבָא. ער איז געוווען אַ גְּרוּיסָעַר נְבָא. ער האָט זיַּעַר לִיב געהאט זִין

פָּאַלְקַן. מֵעַת אַיִם אֲבָעַר נִיט גַּעֲפָאַלְגַּטְן. דָּעַר נְבִיא
הַאֲטַגְעַזְעַן דָּאַס אֹמְגָלִיק וּוֹאַס אַיִז גַּעַקְוּמָעַן אוֹיפַ זִין
פָּאַלְקַן. עַר הַאֲטַגְעַזְעַנְט אַיִף דָּעַם אֹמְגָלִיק. עַר הַאֲטַגְעַזְעַנְט
אוֹיךְ גַּעַטְרִיִּיסְט :

— דָּאַס פָּאַלְקַן וּוּעַט נִיט אֹונְטְּעַרְגִּיִּין !
אַזְוִי אַיִז טַאַקָּע גַּעַוּזָעַן. מְלֻכָּות יְהוּדָה אַיִז אֹונְטְּעַרְגָּעַן,
גַּעַגְאַגְעַן, אַזְוִי וּוּעַט אַיִז פֿרִיעַר אֹונְטְּעַרְגַּעַגְגַּעַן
מְלֻכָּות יְשָׂרָאֵל. אֲבָעַר דָּאַס יִדְיְישַׁע פָּאַלְקַן אַיִז נִיט אַוְנִי.
טְעַרְגַּעַגְגַּעַן. אָוָן אַזְוִי הַאֲטַגְעַזְעַנְט דָּאַךְ גַּעַזְגַּט דָּעַר נְבִיא.

פָּרָאַגְעַס

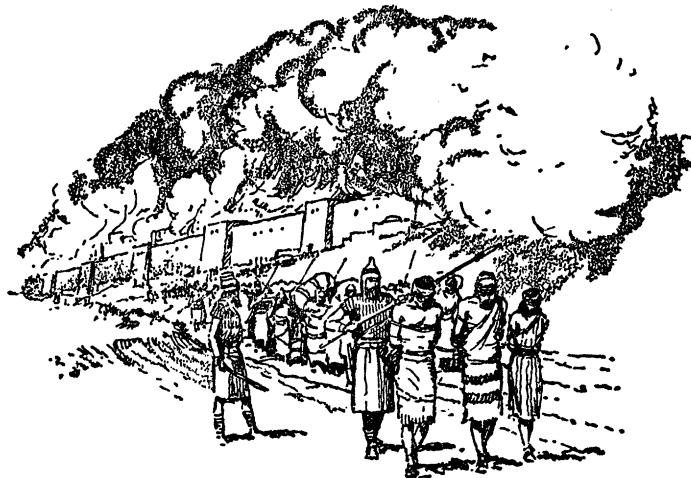
1. וּוּי אַזְוִי אַיִז צְדָקִיה גַּעֲוֹאָרְן קִינִּיג ?
 2. וּוֹאַס הַאֲטַגְעַזְעַנְט יְרָמִיה גַּעַהְיִיסְן טָאָן ?
 3. וּוֹאַס הַאֲטַגְעַזְעַנְט דָּעַר קִינִּיג פָּוּן בָּבֶל גַּעַטְאָן, וּוּעַן מֵעַ
- הַאֲטַגְעַזְעַנְט אַיִם אוֹיפַגְעַהְעַרְט צֹו שִׁיקְנָה מְתָנוֹת ?

4. וואס האט ירמיה געשריבן צו די יודן פון בבל ?
5. ווי איזי האט די ארמיי פון בבל אינגענוןען
ירושלים ?
6. וואס אייז געשען מיט דעם קיניג צדקה ?
7. וואס אייז געשען מיט ירמיה ?
8. וועמען האט בבל געלאזט אין לאנד ?
9. וואס אייז געשען מיט די יודן פון יהודה נאכן
חרובן פון בית-המקדש ?
10. וואס אייז געווין ירמיהס סוף ?
- ט ר א ב ט וו ע ג נ ד ע מ
1. ירמיה האט געוואלט אוoidן זאלן זיך ניט
שלאָגן מיט בבל. דאס וואלט געמיינט אוoidן
זאלן ניט זיין איןGANZ פרײ. אין ירמיה געווין
גערכט ?
2. ירמיה האט געשריבן אין בבל אוoidן זאלן
דאָרטן בויען הייזער אוון פֿאָרְפֿלְאַנְצְּן גערטנער.
וואס באָטִיט דאס ? אין ירמיה געווין גע-
רעכט ?
3. ווען דו ביסט צדקה, ווען דו דאָרְפֿסְט באַשְׁטֵי-
מען, צי מע זאל פֿירְן מלחה מיט בבל —
וואס וואָלְטְסְטו געטָן ?
4. ירמיה ווערט אַנגָעָרוֹפָן דער נְבָיא פון טרויער.
פֿאָרוֹאָס ?

בֵּי דִי מְבִיכוּ פָּוֹן בָּלֶ

יידן גַּעֲדָעַנְקָעַן

פָּוֹזִינְטָעַר יִדְישׁע גַּעֲפָאַנְגָּעַנְעַזְוּן גַּעֲקוּמָעַן
קיין בָּלֶ. דָּאָרְטָן זַיְנָעַן שַׂוִּין גַּעֲוָעַן פָּוֹן פָּרִיעַר יִדְן וּאָס
מַעַּה אָטַז זַיְיִיר פָּאָרְטָרְבִּן. דַּי אַלְעַיְדַּן זַיְנָעַן גַּעֲוָעַן
אַיְן גַּלוֹת. זַיְיִי הָאָבָן גַּעֲלָעַבְטַן אַיְן בָּלֶ, אַיְן אַפְּרָעַמְדַּן
לְאַנְדַּן. זַיְיִי הָאָבָן זַיְקָעַטְלַט זַיְיִיר שַׁלְעַכְטַן. עַס אַיְזַן דָּא
אַשְׁיַּן לִידְוּ וּאָס זַאְגַּט וּוּאַזְוִי יִדְן הָאָבָן זַיְקָעַטְלַט :

מעַן פִּירַט דִי יִדְן קַיְן בָּלֶ

— בֵּין דַּי טִיכָּן פֹּוּ בְּכָל —

דָּאָרְטָן זַיְנָעָן מִיר גַּעֲוָעָסָן אָוּן הָאָבָן גַּעֲוָיִינְתָּ
אוֹ מִיר הָאָבָן זַיְךְ דָּעֶרְמָאָנְטָן אַיְן צִיּוֹן.
אוֹיָה בִּימָעָר הָאָבָן מִיר אוֹיְפָגָנָה אַנְגָּנוּן
אוֹנְדָּזְעָרָעָה הָאָרְפָּן.

די וּאָם הָאָבָן אוֹנְדָּזְגַּעַפְּנָה אַנְגָּנוּן הָאָבָן אוֹנְדָּזְ
גַּעֲוָאָנְטָן :

— זַיְנָגָט דַּי לִידָּעָר פֹּוּ צִיּוֹן !

— מִיר קַעַנְגָּנוּ נִיט זַיְנָגָט דַּי לִידָּעָר פֹּוּ צִיּוֹן !
אוֹיָה פְּרָעָמְדָּעָר עַרְד !

אוֹיָב אַיךְ וּוּלְלָה דִּיךְ פָּאָרְגָּעָסָן, יְרוּשָׁלָאִים,
וְאֵל מִינְיָן רַעֲכְטָעָה הָאָנְטָה פָּאָרְגָּעָסָן וּוּרְעָן !
וְאֵל מִינְיָן צָוְנָג זַיְךְ צָוְקָלְעָפָן צָוְ מִינְיָן מַוְילָה,
אוֹיָב אַיךְ וּוּלְלָה דִּיךְ נִיט גַּעֲדָעָנְקָעָן !

אוֹן יַדְן הָאָבָן גַּעֲדָעָנְקָט אֹז זַיְ זַיְנָעָן גַּעֲוָעָן פְּרִיאָע
מַעֲנְטָשָׁן אַיְן דֻּעָם אִיגְּגָעָנָם לְאָנְדָה.

בְּכָל אַיְזָן גַּעֲוָעָן זַיְעָר אַרְיָיךְ לְאָנְדָה. עַס אַיְזָן גַּעֲלָעָגָן
צְוִישָׁן צְוּוִי גְּרוּיסָע טִיכָּן. עַס הָאָט גַּעֲהָאָט אַסְרָה וּאַסְעָר.
דָּאָס לְאָנְדָה אַיְזָן גַּעֲוָעָן אָן בָּעָרָג אָוּן אָן שְׁטִינָגָר. אַיְזָן
דָּאָרְטָן גּוֹט גַּעֲוָאָקָסָן. יַדְן הָאָבָן גַּעֲקָוִיפָּט עַרְד אָוּן זַיְ
בָּאָרְבָּעָט. אַנְדָּעָרָעָה יַדְן הָאָבָן גַּעֲפָרִיט הָאָנְדָל אָוּן
גַּעֲשָׁעָטָן. אַנְדָּעָרָעָה יַדְן זַיְנָעָן גַּעֲוָעָן בָּעַלְיָ-מְלָאָכוֹת.
יַדְן הָאָבָן גַּעֲנוּמָעָן לְעַבְנָן גַּאנְץ גּוֹט.

יידן האבן געדענקט ווי שיין עם איז געוווען דער
 בית-המקדש, ווי פֿרײַלעָךְ עס איז געוווען בּיִ אַ יִדִּישָׁן
 יוֹם-טוֹב. יידן האבן איז בּהֵל נִיט גַּעֲלָעֶבֶת אַזּוֹי ווי דִּ
 אַנְדְּעָרָעָ פֿאַלְקָעָר. זַיִּי האבן גַּעֲלָעֶבֶת ווי יַדְּן, מִיטְ
 יִדְּישָׁ גַּעֲזָעָצָן, מִיטְ דִּי גַּעֲזָעָצָן פֿוֹן מְשָׁה רְבִינוֹ.
 יידן האבן אַפְּגָעָהִיט דֻּעַם יִדִּישָׁן גְּלוּבוֹן. זַיִּי האבן
 געדענקט אלִין ווֹאָס איז פֿרְיִיעָר גַּעֲווֹעָן. אַיצְטָן האבן זַיִּי
 אוּיךְ געדענקט דִּי רְיִיד פֿוֹן דִּי גְּרוֹיסָעָ נְבִיאִים. זַיִּי האבן
 אוּיךְ גַּעַהְאָפְּט צּוֹ קּוּמָעָן צְרוּיכָּקְיִין אַרְצַ-יִשְׂרָאֵל.

stick to	צּוּקָּלָעָפָּן
exile	גְּלִוָּת
business	גַּעֲשָׁעָטָן
faith	גְּלוּבוֹן

דָּעַר נְבִיא יְהוּקָאֵל

אַין בּהֵל האָט גַּעֲלָעֶבֶת אַ גְּרוֹיסָעָ נְבִיא. עָרָ
 האָט גַּעַהְיִיסָּן יְהוּקָאֵל. עָרָ האָט גַּעֲטְרִיסָּט דָאָס פְּאַלְקָ
 עָרָ האָט גַּעַהְאָט שִׁינְעָן ווֹזִיעָס אָוָן האָט דָעַרְצִילָּט ווּעְגָּן
 זַיִּי.

אִין מְאָלָה האָט עָרָ דָעַרְצִילָּט ווּעְגָּן אַ חְלוּם ווֹאָס
 עָרָ האָט גַּעַהְאָט :

— אִיךְ בֵּין גַּעֲווֹעָן אִין אַ טָּאָל. אִיךְ האָב דָאָרְטָן
 גַּעֲזָעָן אַ סְּדָר טְרוּקָעָנָע בִּינְעָר. פְּלוֹצְלִינְג האָב אִיךְ גַּעֲזָעָן
 ווי דִּי בִּינְעָר רָוקָן זַיִּד צְוֹזָאמָעָן. אִיךְ האָב גַּעֲזָעָן ווי

אויף די ביינער וואקסט און פלייש. פון די טרוקענע
ביינער זינען געווארן מענטשן. די מענטשן זינען גע-
ווארן לעבעדיק.

און דער נביא האט אויסגערוףן :
— אזי ווועט גאט טאן מיט דעם יידישן פאלק !
ער ווועט אַריינגעבן לעבן אין זי ! זי וועלן קומען צוריק
אין זיער אייגן לאנד !
דער נביא האט געהיסן האָפָן און ווארטן. ער האט
געהיסן זיין גוט און פרום. איצט האבן יידן זיך צוגע-
הערט צו די רײַד פון זיער נביא. זי האבן אים געפֿאָלְגַט.
זי האבן געלערנט קינדער צו בליבּן יידן און ניט צו
פאָרגעטען זיער לאנד.

visions
bones
move

ויזיעס
ביבּער
רָקוּן זיך

דער נביא פון טרייסט

נָאָר יְחִזְקָאָלֶן אֵין גַּעֲוֹעַן אָן אַנְדָּעָר גְּרוֹיִיסָעָר
نبיא. ער האט געשאָפָן אָסָךְ לְדָעָר פון טרייסט פָּאָר
יידן און ער האט גערעדט ווי ישעה. מע וויסט ניט זיין
נאָמען. רופּן מיר אים ישעה דער צוּוִיטָעָר. ער האט
געזאגט :

— טרייסט, טרייסט מײַן פָּאָלְק —
זאנט אַיעָר גָּאָט,

רעדט צום האָרֶץ פֿון יְרוּשָׁלַיִם,
 רופט צו אַיר : אַיר שְׁלַעַכְתָּע צְנִיט אַיז אָוֹעַך !
 זַי אַיז שְׂוִין באַשְׁטַרָאָפְט פֿאָר אַיר שְׁלַעַכְתָּמ .
 דָּעַר נְבִיא הָאָט גַּעֲזָאָגֵט : אַזְוִי וּוְיָאָפְּסַטְעַר נְעַמְט
 צְנוּיִף זְיֻנוּעַ שְׁאָפַ, אַזְוִי וּוּעַט גַּאָט צְנוּיִפְּנַעַמְעַן זַיְינַ פֿאָלָק
 אָוָן פֿיְרָן צְרוּיק אִין דָּעַם יִדְיִישָׁן לְאָנְד . אִין נְאָמְעַן פֿוֹן
 גַּאָט הָאָט עַר גַּעֲרַעַדְט צּוֹם פֿאָלָק :

— האָב נִימְט מְוֹרָא, אִיךְ מַאְך דִּיךְ פְּרִיְּן !
 נִימְט דָּרָך וּוּאָסָעָר — בֵּין אִיךְ מַיְמְט דִּיר ,
 נִימְט דָּרָך פְּנִיעָר — וּוּעֲרַסְטוּ נִימְט פְּאָרְבָּרָעַנְט !

האָב נִימְט מְוֹרָא, אִיךְ בֵּין מַיְמְט דִּיר !

די בִּידְע גַּרְוִיסְע נְבִיאִים האָבָן גַּעַהָאַלְפַּן אוֹ יִידְזָן
 זָאָלָן נִימְט פְּאָרְגָּעָעָן זְיִיעָר גַּלוּבָן . זַיְיַה האָבָן גַּעֲזָאָגֵט אוֹ
 גַּאָט קָעַן מַעַן דִּינְעַן אָוּמְעַטְוּם, נִימְט נָאָר אִין בֵּית-הַמִּקְדָּש .
 יִדְזָן האָבָן אַזְוִי גַּעַטְאָן . מַע הָאָט גַּעֲבוּיט הַיְזָעָר צַו
 דָּאוּנְעָן אָוָן מַע הָאָט גַּעֲדִינְט גַּאָט . מַע הָאָט גַּעֲשָׁרִיבָן
 בִּיכְעָר מַיְט דִּי רִיְּד פֿוֹן דִּי נְבִיאִים . מַע הָאָט גַּעֲשָׁרִיבָן
 בִּיכְעָר וּוּעָגַן דָּעַם וּוּאָס עַס אַיז גַּעַשְׁעַן מַיְט דָּעַם יִדְיִישָׁן
 פֿאָלָק . מַע הָאָט דִּי בִּיכְעָר גַּעַלְיִיעָנָט אָוָן גַּעַלְעָרָנָט . אָ
 טִילְ פֿוֹן דִּי בִּיכְעָר הָאָט מַעַן שְׁפַעְטָעָר אַרְיִינְגָּעָנוּמְעַן
 אִין תָּנָך .

gather
 pray

צְנוּיִפְּנַעַמְעַן
 דָּאוּנְעָן

פֿרָאָגָעַם

1. ווֹאָס הָאָבָן גַּעֲשׂוֹאָרָן דִּי פְּאָרֶטְרִיבָּעָנָעַ קִיְּזַן
בָּבְלַ ?
2. פָּוֹן ווֹאָס הָאָבָן גַּעֲלָעַבְטַדְיַי יִידְזַן פָּוֹן בָּבְלַ ?
3. פְּאָרוֹוֹאָס אֵיזַדְאָס לְעַבְנַן אֵין בָּבְלַ נִיט גַּעֲוֹעַן
שְׁוּעָרַ ?
4. ווֹי אָזְזַי זַיְנָעַן יִידְזַן אֵין בָּבְלַ גַּעֲבְלִיבַן יִידְזַן ?
5. ווֹאָס דֻּעָרְצִיְּלַט יְחֹזְקָאָל וּוֹעֲגַן אַטְאָל מִיט
בִּינְעָרַ ?
6. ווֹאָס הָאָט גַּעֲזָאָגַט דַּעַר נְבָיא פָּוֹן טְרִיסְטַ ?

טְרָאָכְטַ וּוּעָגַן דַּעַם

1. יִידְזַן אֵין בָּבְלַ הָאָבָן גַּעֲלָעַבְטַדְיַהְוָת. דַּאָס יִדְיִישַׁע
לְאַנְדַּ אֵיזַגְעַוֹאָרָן חַרְוָבַן. זַיְנָעַן זְיִי גַּעֲוֹעַן גַּעַ-
רָעַבְטַ, וּוֹעַן זְיִי הָאָבָן גַּעֲוֹאָלַט צְרוּרִיקְקוּמָעַן אֵין
זְיִיעָרַ אֵיגַן לְאַנְדַּ ?
2. יִידְזַן אֵין בָּבְלַ הָאָבָן מַעַר נִיט גַּעֲלָעַבְטַ אָוִיף
זְיִיעָרַ אֵיגַן לְאַנְדַּ. דַּעַר בִּיתְהַמְּקַדְשַׁ אֵין גַּעֲוֹעַן
חַרְוָבַן. ווֹי אָזְזַי הָאָבָן יִדְזַן גַּעֲדִינַט גַּאַט ?
3. וּוֹעַן אַ שְׁטָאָרַק פְּאָלַק פְּלָעַגְטַ זִיגַן אַיְבָעַר אַ
שְׁוֹאָרַ פְּאָלַק, פְּלָעַגְטַ דַּאָס שְׁוֹאָכְבַּעַ פְּאָלַק אָוְנַ-
טְעַרְגִּיַּן. ווֹי הָאָבָן יִדְזַן גַּעֲקָעַנְטַ בְּלִיבַן יִדְזַן ?
4. וּוֹעַן אַשְׁוֹרַ הָאָט פְּאָרֶטְרִיבַן מַלְכוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵין

א טיל פון דעם יידישן פאלק אונטער געאנגען.
מייט וואס איז געווען אנדערש, ווען בבל האט
געזיגט איבער מלכות יהודה ?
5. ווי אזי האבן דער נביא יחזקאל אוון דער נביא
פון טרייסט געהאלפֿן די יידן פון בבל ?

שֵׁרֶת צִוָּה

פֻּרְסִיּוּ וּוּרְטַ אַ שְׂטָאַרְקָעַ מְלוֹכָה

אֲשֶׁר אֵין גָּעוּעַן זַיִעַר אַ שְׂטָאַרְקָעַ מְלוֹכָה.
אֲשֶׁר הָאָט אַיְנְגָעַנוּמָעַן מְלֻכָּות יִשְׂרָאֵל. דָּעַרְנָאָךְ אֵין
שְׂטָאַרְקָעַ גָּעוּאָרָן בָּלְלָה. בָּל אֵין גָּעוּעַן שְׂטָאַרְקָעַ אָונְ רַיִּיךְ.
בָּל הָאָט אַיְנְגָעַנוּמָעַן מְלֻכָּות יְהוּדָה.
עַס אֵין אִיצְטָ גַּעֲקוּמָעַן אַ נְיִיעַ שְׂטָאַרְקָעַ מְלוֹכָה.
דָּאָס אֵין גָּעוּעַן פֻּרְסִיּוּ. פֻּרְסִיּוּ הָאָט אַיְנְגָעַנוּמָעַן
בָּלְלָה. פֻּרְסִיּוּ אֵין גָּעוּאָרָן דִּי שְׂטָאַרְקָסְטָעַ מְלוֹכָה אֵין
דָּעַר וּוּעַלְתָּ.

אַרְצַ-יִשְׂרָאֵל אֵין אִיצְטָ גָּעוּעַן אַ טִּילְ פָּוּן פֻּרְסִיּוּ.
דָּאָס לְאָנְדָּ אֵין גָּעוּעַן נָאָעָנְטָ צָו מִצְרָיִם. דָּעַר קִינִּיגְ פָּוּן
פֻּרְסִיּוּ הָאָט גָּעוּאָלָט אָז דִּי מְעַנְטָשָׁן פָּוּן אַרְצַ-יִשְׂרָאֵל
זָאָלָן זִין זִינְעָ פְּרִינְדָּה. דָּעַר קִינִּיגְ פָּוּן פֻּרְסִיּוּ הָאָט
בָּאַשְׁלָאָסָן צָו זִין גּוֹטָ צָו יִדְןָ. הָאָט עָרְ גַּעַזְאָגָט צָו זִיָּהָ :
— אַיר קָעָנְטָ גִּין צְוָרִיקָ קִיּוּן אַרְצַ-יִשְׂרָאֵל. אַיר קָעָנְטָ
קָעָנְטָ וּוִידָּעָר וּוֹאוּנְעָן אֵין אַיִיעַר אִיגָּן לְאָנְדָּ. אַיר קָעָנְטָ
וּוִידָּעָר אַוִּיכְבּוּעָן דָּעַם בִּיתְ-הַמִּקְדָּשָׁ.

יִדְןָ הָאָבָן זִיךְ זַיִעַר דָּעַרְפְּרִיטָ.

return to Zion

שִׁיבַת צִיּוֹן

וּזְופְּבָל פִּירְט יַדְן קִיּוֹן אֶרְץ־יִשְׂרָאֵל

אֶסְךְ יַדְן פָּוֹן בָּלְהָאָבָן גַּעֲנוּמָעַן זִיךְרַיִתְנָן
צַו גַּיִן צָרוּיקַ קִיּוֹן אֶרְץ־יִשְׂרָאֵל. אֶבְעָרָ אֶרְץ־יִשְׂרָאֵל אֵין
גַּעֲוָעַן אָרָעַם. דִּי עַרְד אֵין גַּעֲוָעַן וּוַיסְט אָונָעַס אֵין
גַּעֲוָעַן שָׁוּעָר זַי צַו בָּאָאָרְבָּעַטְן. הָאָבָן אֶסְךְ יַדְן נִיטָּה
גַּעֲקָעַט פָּאָרָלָאָזָן דָּאָס רִיכְכָּעַ לְאָנְדָבָל אָונָעַגְּיַין צָרוּיקַ
קִיּוֹן אֶרְץ־יִשְׂרָאֵל.

אֶטְיַיְל יַדְן זִינְעַן גַּעֲגָנְגָעַן צָרוּיקַ קִיּוֹן אֶרְץ־יִשְׂרָאֵל.
זַיְיעַר פִּירְעַר אֵין גַּעֲוָעַן זְרוּבָּל. עַר אֵין גַּעֲוָעַן פָּוֹן דּוֹדָס
הַוִּזְנָ. פָּעַרְצִיךְ טַוִּיזְנָט יַדְן זִינְעַן גַּעֲגָנְגָעַן מִיט אִים אָונָעַגְּיַין
זַיְ זִינְעַן אֶנְגָּעָקוּמוּן אֵין לְאָנְדָבָל.

דִּי עַרְשְׁטָע יָאָרָן זִינְעַן גַּעֲוָעַן שָׁוּעָרָע. מַעַט הַאָט
גַּעֲדָאָרְפָּט בּוֹיְעַן הַיְּזָעָר. מַעַט הַאָט גַּעֲדָאָרְפָּט בָּאָאָרְבָּעַטְן
דִּי עַרְד וּוֹאָס אֵין גַּעֲוָעַן וּוַיסְט.

אֵין דִּי עַרְשְׁטָע יָאָרָן אֵין גַּעֲפָאָלָן וּוַיְיַיְנִיקַ רַעֲגָן. עַס
אֵין נִיט גּוֹט גַּעֲוָאָקָסָן. הַאָט מַעַן גַּעֲלָעָבָט זַיְיעַר אָרָעַם.
אֶבְעָר דִּי יַדְן פָּוֹן בָּלְהָאָבָן גַּעֲהָאָלָפָן זַיְיעַרְעַ בְּרִידָעָר.
דָּאָס לְעַבְנָ אֵין גַּעֲוָעַן שָׁוּעָרָ, אֶבְעָר דִּי יַדְן וּוֹאָס
זִינְעַן גַּעֲקוּמוּן צָרוּיקַ הָאָבָן אֶנְגָּעָהָיוּבָן בּוֹיְעַן דַּעַם בִּיתְ-
הַמִּקְדָּשָׁ. דִּי קְלִיְינָעַ פָּעַלְקָעָר אַרְוָם הָאָבָן נִיט גַּעֲוָאָלָט
אָוֹ יַדְן זָאָלָן וּוַיְדָעָר וּוּרְעַן שְׁטָאָרָק. זַיְיַיְהָאָבָן גַּעֲשָׁרְיָבָן
אֶבְרִיוּ דַּעַם קִינְגַּ פָּוֹן פֻּרְסִיעַ. זַיְיַיְהָאָבָן גַּעֲשָׁרְיָבָן אָוֹ

יידן ווילן זיך אָפְרִיסֶן פֿוֹן פֿערַסְיעַ. האָט דער קִינְגַּ
געַהַיִיסֶן, מע זאָל מֵעֶרֶת דֻּעַם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ נִשְׁתַּחֲוֵת בּוּיְעַן.

barren, wasted	וּוִיסְט
leave	פְּאַלְאָזֶן
arrived	אָנְגַּעַקְוָמֶן
tear away, break away	אָפְרִיסֶן

דער צוּוִיְתָעַר בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ

דער קִינְגַּ פֿוֹן פֿערַסְיעַ אָיז גַּעַשְׁטָאַרְבָּן אוֹן
זַיְינַן זָוָן אָיז גַּעַוּוֹאָרֶן קִינְגַּ. יַיְדַּן הָאָבָן גַּעַבְעַטְנַן דֻּעַם נִיְיעַם
קִינְגַּ, עַר זָאָל לְאַזְוַן בּוּיְעַן דֻּעַם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. זַיְיַי הָאָבָן
אִים דַּעֲרַמְּאַנְטַן: עַס אָיז דָּאָן אַלְטָעַר בָּאַפְּעָל אָז יַיְדַּן
מַעְגַּן בּוּיְעַן דֻּעַם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. דער יַוְנְגַּעַר קִינְגַּ האָט
גַּעַפְּנוּנַן דֻּעַם אַלְטַן בָּאַפְּעָל אוֹן עַר האָט גַּעַלְאָזֶן יַיְדַּן
בּוּיְעַן דֻּעַם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ.

עַס האָט לְאַנְגַּ גַּעַדוּיְעַרְטַן בֵּין דער בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ
אָיז פְּאַרְטִּיק גַּעַוּוֹאָרֶן. עַר אָיז נִיט גַּעַוּוֹעַן אַזְוַי גַּרְוִיס אוֹן
עַר אָיז נִיט גַּעַוּוֹעַן אַזְוַי שִׁין וּוּי דער עַרְשְׁטָעַר בֵּית־
הַמִּקְדָּשׁ. אַלְעַ יַיְדַּן, וּוֹאָס הָאָבָן דֻּעַם עַרְשְׁטָן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ
קִיְּין מָאָל נִיט גַּעַוּזֶן, הָאָבָן זַיךְ זַיְעַר גַּעַפְּרִיְּטַן מִיט דֻּעַם
נִיְיעַם בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. עַר אָיז גַּעַוּוֹעַן נִיט גַּעַוּזֶן זַיְעַר אַוְיגַּן.
נַאֲרַ דַּי אַלְטָעַ לְיִיטַן זַיְנַעַן נִיט גַּעַוּזֶן צַוְּפִּרְזֶן מִיט דֻּעַם
וּוּי דער צַוְּיִיטָעַר בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ האָט אַוְיסְגַּעַזֶּן. זַיְיַי הָאָבָן
גַּעַדְעַנְקַט וּוּי שִׁין דער עַרְשְׁטָעַר בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ האָט אַוְיסְ
גַּעַזְעַן.

דער נייער בית-המקדש איז געוווען זיינער וויכטיך.
עס איז ווידער געוווען דאס היליקסטע ארט פאר דעם
יידישן פאָלק. עס האָט ווידער געהאלפֿן אוֹ יידן זאלַן
בליבין איזן פאָלק.

וואָען יידן זינגען געקומען צורייך איז זיינער איזן
לאָנד, האָבן זיִ קײַן קײַנְג מעָר נישט געהאָט. דער פִּירער
פֿון דיַ יידן איז געוווען דער פֿהּן-גָּדוֹל. ער האָט גענוּמָעָן
שטייעָרֶן. דעם גְּרָעָסְטָן טִילְ שְׂטִיעָרֶן האָט ער געמוֹזָט
שיקּוֹן קײַן פֿערְסִיעַ. דאס אַיבְּעָרִיקָע איז גַּעֲבָלִיבָן פֿאָרָן
בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ אָוֹן פֿאָרָן דיַ כְּהָנִים.

יידן האָבן געקענט לְעָבָן וַיְיַזְרֵלְן. זיִ זינגען
אַבְּעָר געוווען אַרְעָם אָוֹן עַס אַיז געוווען אַ שְׁוּעָר לְעָבָן.
עס זינגען געוווען ווַיְיַנִּיק גַּעַלְעָרָנְטָעַ מְעֻנְתָּשָׁן וּוְאָס זָאַלְן
פֿירְן דאס פֿאָלק. מְעַהְהָט נִיט גַּעַשְׁרִיבָן קײַן בִּיכָּעָר.
מְעַהְהָט נִיט גַּעַלְעָרָנְטָעַ דיַ קִינְגְּדָעָר דיַ גַּעַזְעָצָן פֿון מְשָׁה
רְבִּינוֹן.

order
scholars, educated
High priest

בָּאָפְּעָל
פֿהּן-גָּדוֹל
גַּעַלְעָרָנְטָעַ

עֹזָרָה הסופֶּר

לְיַדְן אַיז בְּלַהְאָבן גַּעַהָאָט אַ סְךְ גַּעַלְעָרָנְטָעַ.
זַיְיַהְאָבן אַפְּגַּעַהִיט דיַ יִדְיִישָׁע גַּעַזְעָצָן. זַיְיַהְאָבן גַּעַזְאָרגָט
פֿאָר זַיְיַעַרְעָא בְּרִידָעָר אַיז יְהָוָה. דָּעָר גְּרָעָסְטָעָר גַּעַ-

לערנטער איז געוווען עזרא. ער איז געוווען אַ סופֶר. אַ סופֶר הײַסְט אַ שְׂרִיבָעָר. די סופֶרים האָבן אַיְבָּרָגָעָשׂ שְׁרִיבָן אַלְטָע יִדְישָׁע בִּיכְעָר אָוֹן אלְיָהָן גַּעֲשְׁרִיבָן נְיִיעָ. אַ סופֶר אַיז אוּיךְ געוווען אַ לְעָרָעָר. ער האָט גַּעַלְעָרָנְט מִיט קִינְדָּעָר אָוֹן מִיט יְוָנָגָעָ מַעֲנְטָשָׁן. ער אַיז געוווען אַ פִּירָעָר פָּוּן פָּאָלָק.

דעָר סופֶר עזרא האָט באַשָּׁאלָסְן צוֹ גֵּין קִיְּזַן יְהֻדָּה. מִיט אִים זִינְעָן גַּעַגְגָּעָן טּוֹיזָנְט יִידְזָן פָּוּן בָּלָל. די יִידְזָן פָּוּן יְרוּשָׁלָיִם האָבן גַּעַוָּאָסְט וּוְעָגָן דָּעַם גַּרְוִיסָּן גַּעַלְעָרָנְט עַזְּרָא.

וּוְעָן עַזְּרָא אַיז גַּעֲקוּמָעָן, האָבן יִידְזָן זִיךְרָעָרִיט מִיט אִים. אֶבְעָר עַזְּרָא האָט זִיךְרָעָרִיט. ער האָט זִיךְרָעָרִיט דּוּרוֹוָאָסְט אָז אַ סְךְ יִידְזָן האָבן חַתּוֹנָה גַּעַהָאָט מִיט פְּרָעָמְדָע פְּרָוִיעָן. ער האָט גַּעַזְוָעָן אָז אַ סְךְ יִדְזָן דִּינְעָן צוֹ זִיךְרָעָדָט. ער האָט גַּעַבְעָטָן צוֹ פָּאָלָגָן די אַלְטָע יִדְישָׁע גַּעַזְוָעָן פָּוּן מְשָׁה רְבִינוֹ. ער האָט גַּעַלְעָרָנְט דָּאָס פָּאָלָק די תּוֹרָה. די גַּרְעָסְטָע צָאָל יִדְזָן האָבן גַּעַפְּאָלָגָט עַזְּרָאָן.

עַזְּרָא האָט אוּיךְ גַּעַוָּאָלָט וּוִידָעָר אַוְיְפְּכּוּיָעָן די הוַיְכָע וּוּנְגַט אַרְוָם יְרוּשָׁלָיִם, כְּדִי די שְׁטָאָט זָאָל זִיְּן פָּעָסָט אָוֹן זִיכְרָעָר. די קְלִיְּנָע פְּעַלְקָעָר אַרְוָם האָבן דָּאָס נִיט גַּעַוָּאָלָט. זִיךְרָעָר נִישְׁט גַּעַוָּאָלָט אָז יִדְזָן זָאָלָן וּוִידָעָר וּוּרָעָן

שטארק. זי האבן ווידער געשריבן צומ קיניג פון פער-
סיע. מע האט ווידער געזאגט איז יידן ווילן ניט זיין מער
א טיל פון פערסיע. דער קיניג האט געהבן א באפעל,
מע זאל די ווונט ארום ירושלים ניט בויען.

scribe

סוחר

נ ח מ י ה

אַין פָּעָרְסִיעַ הָאָט גַּעֲלָעֶבֶת אַ רֵּיכְבָּרְיָד וּוֹאָס
האָט גַּעֲהִיְיסָן נְחָמִיה. דָּעֶר קִינְגָּפָון פָּעָרְסִיעַ אַיְזָן גַּעֲוֹעַן
זִינְגָּר אַ גּוֹטָעָר פְּרִיאַנְד. נְחָמִיה הָאָט זִיךְרָן דָּעְרוֹוָאָסְט, וּוֹי
שְׁוּעָרָעָס אַיְזָן דָּאָס לְעַבְּן פָּוֹן די יִידָּן אַיְזָן יְהֻדָּה. עָרָ
הָאָט גַּעֲבָעָטָן דָּעָם קִינְגָּ, עָרָ זָאָל אִים לְאָזָן גַּיְינָן קִיְּזָן
יְהֻדָּה.

דָּעֶר קִינְגָּהָאָט גַּעֲמָאָט נְחָמִיהָן פָּאָרְן גּוּבְּעָרְנָאָטָאָר
פָּוֹן יְהֻדָּה. נְחָמִיה אַיְזָן גַּעֲקוּמָעָן קִיְּזָן יְרוּשָׁלָם. עָרָהָאָט
גַּעֲקָעָנָט אַוִּיכְטָאָן מָעָר וּוֹי עַזְרָא, וּוַיְיָלָעָר אַיְזָן גַּעֲוֹעַן
דָּעָם קִינְגָּס גּוּבְּעָרְנָאָטָאָר.

נְחָמִיה הָאָט גַּעֲרוֹפָן די מְעַנְגָּר פָּוֹן יְרוּשָׁלָם. זַיִ
הָאָבָן אַוִּיכְגָּעָבוּיט די וּוֹעַנְט אַרְוּם דָּעֶר שְׁטָאָט. נְחָמִיה
הָאָט גַּעֲהָאָלְפָן יִידָּן אַיְינְהִירָן אַ בְּעַסְעָרָע אַרְדְּעָנוֹנָג אַיְזָן
זַיִעָר לְעַבְּן. נְחָמִיה אַלְיִין הָאָט פָּוֹן די שְׁטִיעָרָן וּוֹאָס יִידָּן
הָאָבָן גַּעֲצָאָלָט קִיְּזָן זָאָךְ נְיִשְׁטָגָעָן פָּאָר זִיךְרָן. וּוֹעַן
עָרָהָאָט אַלְיִין גַּעֲבָאָרגָט גַּעֲלָט צָו אַרְעָמָעָ, הָאָט עָרָ דָּאָס

געלט נישט געמאָנט. אַנדערע ריבּע יידן האָבן אויך
אויזי געטאָן. דאס לְעֵבֶן פֿוֹן די אַרְעָמָע אִיז גַּעֲוָאָרָן
בעסער. דאס לאָנד אִיז גַּעֲוָאָרָן שְׂטָאָרְקָעָר אָונָן רִיבּעָר.
נְחַמִּיה האָט זַיִּעַר אַ סְּךָ גַּעֲהָלְפָּן דָּעַם גַּרוּיסְטָן
גַּעֲלָרְנְטָן, דָּעַם סּוֹפֶּר עַזְּרָא. צְוָאָמָעָן האָבן זַיִּינְגָּעָ-
פִּירְטָן די אַלְטָע גַּעֲזָעָן פֿוֹן מְשָׁה רְבִּינוֹ. זַיִּי האָבן גַּעֲמָכָט
אויך נְיִיעָ גַּוְטָע גַּעֲזָעָן. אִין לאָנד אִיז גַּעֲזָעָן روֹ אָונָן
שְׁלוּם. אַרְצַ-יִשְׂרָאֵל אִיז וּוִידָּעָר גַּעֲוָאָרָן אַ גַּוְטָע הַיִּם
פֶּאָר יַדְן.

governor
introduce
system

גַּוְבְּעָרְגָּאָטָאָר
אַבְּיִינְקִירְן
אַרְדְּעָנְגָּוָג

דַּעַר תְּנָךְ

יַדְן האָבן גַּעֲהָאָט אַלְטָע בִּיכְעָר וּוֹאָו עַס זַיִּנְעָן
דָּא די מעשׂות פֿוֹן דָּעַר יִדְּיִשְׁעָר גַּעֲשִׁיכְטָע. יַדְן האָבן
גַּעֲהָאָט בִּיכְעָר מִיט די רְיִיד פֿוֹן די נְבָיאִים. זַיִּי זַיִּנְעָן
גַּעֲוָאָרָן הַיְּלִיקָע בִּיכְעָר. עַזְּרָא אָונָן אַנדְעָרָע סּוֹפֶּרְיִם
הַאָּבָן אַיְבָּעָרְגָּעָשְׁרִיבָּן די אַלְעָ אַלְטָע בִּיכְעָר. עַס אִיז פֿוֹן
דָּעַם גַּעֲוָאָרָן אִין גַּרוּיס בָּוָק. דָּאָס אִיז דָּעַר תְּנָךְ.
דָּאָס וּוֹאָרט תְּנָךְ באַשְׁטִיט פֿוֹן די עַרְשְׁטָע אַוְתִּיות פֿוֹן
די דָּרְיִ טִילְלָן אִין דָּעַם בָּוָק :

תּוֹרָה
נְבָיאִים
פָּתּוּבִים

תורה — דאס זיינען די פֿינַף חומשיים. נְבִיאים —
אייז די גאנצע געשיכטע פֿון דעם יידישן פֿאָלָק, פֿון אַינְזַנְזֶעַן
געמען פֿנעַן בֵּין דעם חורבן, אוון די פֿאָרְשְׁרִיבְעַנְעַ רַיְד
פֿון די גְּרוֹיסַע נְבִיאִים. פֿתּוּבִים — זיינען פֿאָרְשִׁיְדַעַנְעַ
ביבער ווֹאָס מֵעַה האָט זַי גַּעֲשְׁרִיבָן אַיְזַן פֿאָרְשִׁיְדַעַנְעַ צִיטַן.

תורה, נְבִיאים אוון פֿתּוּבִים זיינען צוֹזָמָעַן דָּעַר
תַּנְך. דאס אייז דאס גְּרוֹיסַע בּוֹך, דאס הַיְלִיקָע בּוֹך פֿון
דעם יידישן פֿאָלָק.

דָּעַר תַּנְך האָט גַּעַלְעַרְנַט יַדְן וַיְיַזְוֵי צַו לְעַבְנַן.
יַדְן האָבָן גַּעַלְיַעַנְט אוון גַּעַלְעַרְנַט דעם תַּנְך. זַיְיַה האָבָן
געַנוּמָעַן לְעַבְנַן אַזְוֵי וַיְיַזְוֵי דָּעַר תַּנְך הַיִסְט. זַיְיַה האָבָן גַּעַז
וּוֹאָסְט זַיְיַר אַיְגַּעַנְעַ גַּעַשְׁיכַּטַּע פֿון תַּנְך. זַיְיַה האָבָן אַיְזַן
תַּנְך גַּעַלְיַעַנְט די רַיְד פֿון די נְבִיאִים. דָּעַרְפָּאָר האָט
מַעַן שְׁפַעְטָעָר גַּעַרְוָפָּן די יַדְן דאס פֿאָלָק פֿון דעם בּוֹך,
דאס הַיִסְט דאס פֿאָלָק פֿון תַּנְך.

אַזְוֵי האָבָן יַדְן צְרוּרִיךְ אַוְיַגְעַבּוּיט זַיְיַר אַיְגַּן לְאַנְדַּ.
נַאֲך די צַיְיטַן פֿון עַזְרָא אוון נַחְמָה האָבָן יַדְן רַוְאִיךְ
גַּעַלְעַבְט אַיְזַן אַרְצַ-יִשְׂרָאֵל. זַיְיַה האָבָן גַּעַלְעַבְט רַוְאִיךְ אַ
לְאַנְגָּע צִיטַן. ווֹאָס עַס אַיְזַן שְׁפַעְטָעָר גַּעַוּעַן — וּוּעַלְן
מִיר לְעַרְנַעַן אַיְזַן אַ צְוִוִּית בּוֹך. דָּעַרְוַיְל גַּעַדְעַנְקַט ווֹאָס
אַיְר האָט דָּא גַּעַלְעַרְנַט. זַיְיט גַּוְטַע יִדְישַׁע קִינְדַּעַר.

פֿרָאַנְעַס

1. פֿאַרְוּאָס הָאָט דָעַר קִינְגֶפָן פֿערְטִיעַ דָעַר-
לוֹיְבַט אָז יֵדֶן זָאַלְן קָוְמָעַן צָרוּיק אִין זַיְעַר
לְאַנְד ?
2. וּוֹ אַזְוֵי הָאָבָן יֵדֶן אִיצְט גַּעֲלַעַבְט אִין זַיְעַר
אַיְגַן לְאַנְד ?
3. וּוֹעֵר אִיז גַּעַוּעַן זַוְבַּכְל ?
4. פֿאַרְוּאָס הָאָבָן יֵדֶן נִישְׁתְ גַּעֲקָעַנְט גַּלְיִיר אַוְיַף-
בוּעַן דָעַם בֵּית-הַמִּקְדָּש ?
5. וּוֹ אַזְוֵי הָאָט עַזְרָא גַּעַהְאַלְפָן זִין פֿאַלְק ?
6. וּוֹ אַזְוֵי הָאָט נַחְמִיה גַּעַהְאַלְפָן זִין פֿאַלְק ?
7. פֿאַרְוּאָס אִיז גַּעַוּעַן אַזְוֵי וּוַיכְטִיק אַוְיַפְצּוּבְיַעַן
דָעַם בֵּית-הַמִּקְדָּש ?
8. וּוֹ אַזְוֵי הָאָט מַעַן צְוֹאַמְעַנְגַעַשְׁטַעַלְט דָעַם תַּנְך ?
9. פֿוֹן וּוְאַסְעָרָע דָרְיִי טִילְן בָּאַשְׁטִיטִיט דָעַר תַּנְך ?

טְרָאַכְט וּוּעַגְנוּדַעַם

1. נִיט אַלְעַ יֵדֶן זִינְנָעַן גַּעַגְאַנְגָעַן צָרוּיק אִין דָעַם
יַדְיִשְׁן לְאַנְד. פֿאַרְוּאָס ? אִיז דָאָס גַּעַוּעַן
רִיכְטִיק ?
2. פֿאַרְגְּלִיְיכְט דָאָס קָוְמָעַן צָרוּיק אִין אַיְגַעַנְעַם

- לאנד נאך גלוט בבל מיט דעם אויפקום פָּוֹן
מדינת ישראל אין אונדזער צייט.
3. פַּרגלייכט די רַאֲלָע פָּוֹן יִדְוֹן אֵין בָּל מיט דער
אייצטיקער רַאֲלָע פָּוֹן יִדְוֹן אֵין אַמְּעַרְיךָ.
4. ווי אֶזְוִי וַיְנַעַן יִדְוֹן גַּעֲוָאָרָן דָּס פָּאָלָק פָּוֹן בָּוֹךְ ?

צו די לערערס

שווין יארן ווי מיר האבן נישט קיין פאסיק לערגניביכל אויף געשיכטע. שווין יארן ווי אונדזערע לערדערס פֿאָרְלָאַגְּנָעָן אֹזֶן לערגנובך. זינגען מיר דעריבער צוּפְּרִידְּן וואָס מיר קענען איזצט ברענגען די לערדערס דעם ערשותן טיל' פֿון "מיין פֿאָלְקְ", אַ געשיכטע-ביבֿל אַיְף דער עלעמענטאָרעדר מודרגה.

דאָס ביכל איז צנוֹיֶנְגַּעַשְׁטָעַלְטַ לְוִית דער פֿראָגְּרָאַטְּסַ פֿון אונדזערע שולֵן. עס ווערַן פֿאָרוּסְגַּעַזְעַן נאָך צוּוִי טילֵן. אַזְוִי אָרוּם וועלֵן זניַן דריַי באָזְוַנְדָּרָעַ בְּיכַלְעַד פֿאָרְלָאַגְּנָעָן די דריַי יָאָר פֿון לערגנען געשיכטע אָזֶן דער לִימּוֹד ווּעַט דערָפְּרִידְּט ווערַן בֵּין צָו דער אַצְטְּקָעַר תָּקוֹפָה.

דאָס ביכל הייבט זיך אָז מיט יהושע אָזֶן דערגרייכט בֵּין שיבת ציון. די פֿרְיוּרְדִּיקָע געשיכטע (אַבָּוֹת), יציאת מצרים אָזֶן מתנִיְתָּרָה) דָּרָף דער לערגער לערגנען דורך חומש-מעשיות אין דעם ערשותן אָזֶן צוּוִיָּתָן לערניאָר.

דער צנוֹיֶנְגַּעַשְׁטָעַלְטַ, יַי. נַאֲסָקָאָוּוֹיַן, אַזְוִי אַ קָּאנְסְוָלְטָאַנְטַ פֿאָר אונדזערע שולֵן באָקָאַנְטַ מיט די אַוִּיכְנָעַם-פֿאָיְקִיְוִיטַן אַיְף יַדְיַיש. עַר הַאֲטַ עַמְּלֵץ גַּעַנְוָמְעַן אַיְן באָטְרָאַכְט אָזֶן אַזְוָעַן זַיְעַד אַפְּגָהִיט אַיְן זַיְן שְׁפָרָאַר.

עַס אַזְוִי אַוִּיכְנָעַקְוָמְעַן צָו זַיְן אַזְוִי קוּרְץ וּזְוִי מִיגְלָעַ. דעריבער זינגען אַ סְּרַ וּוּכְטִיקַע מַעֲשָׂות אָזֶן אַינְטָעַרְעַסְאַנְטַע עַפְּיוֹאַדְן דּוּרְכְּגַּעַלְאַזְמַט גַּעַוָּאַרְן אַיְן טַעַקְסַט. דער לערדער דָּרָף עַס דערגָּאַנְצָן אָזֶן דּוּרְצִיְּלַן די אַלְעַ מַעֲשָׂות אָזֶן עַפְּיוֹאַדְן ווּאָס עַר גַּעַפְּיַינְט פֿאָר נִיְּתִיק אָזֶן עַר הַאֲלָט אָז עַס אַז דָּאַ פֿאָר דעם צִיּוּת.

דער מאָסְקָרִיפַט אַזְוִי דּוּרְכְּגַּעַקְוָקְט גַּעַוָּאַרְן פֿון די מִיטַּ גַּלְיַדְעַר פֿון פֿעַדְאַגְּגַן-דְּרָאַט ווּאָס האָבָן גַּעַגְעַבָּן זַיְעַרְעַ

טוגעסטיעס און עצות ; דער מעקסט איז דורךעקט געוויאָרַן פון א קאָמיסיע מיט דער באָטיליקונג פון מ. ווֹלָאָדָקָאָוּסְקִי און יודל מאָרָק. אַין נָאָמָעַן פֿוֹן מְחַבֵּר אַין אַין מִין אַיְגָעָנָעָם נָאָמָעַן דֶּרֶיךְ אַיר אָוָס אַ דָּאנָק דַּי אַלְעַ וּוְאָס הַאָבָן מִיטְגָּעָה אַלְפָן בְּנֵי דָרֶר אַרְבָּעַט. אַ דָּאנָק אַוְיךְ דַּי אַלְעַ פֿאָרְלָעְגָּרָם וּוְאָס הַאָבָן גַּעֲגָעָנוּן זַיְעַר הַסְּכָם אַוְיךְ אַיבָּעָרְצָוְדוּקוּן בַּילְדָּעָר אַין מאָפָעָם.

מיר האָפָן אַז דַּי סְעָרִיעַ פֿוֹן גַּעֲשִׁיכְתָּעַ פֶּאָר קִינְדָּעָר אָונְטָעָרָן נָאָמָעַן „מִין פֿאָלָק“ וּוּעַט גַּרְינְגָּרָר מַאֲכָן פֶּאָר דָּעַם לְעָרְנָעַן גַּעֲשִׁיכְתָּעַ אַזְּוֹן וּוּעַט פֿיְרָן צַו אַ גּוּטָעָר פְּעוֹלָה בְּנֵי דַּי קִינְדָּעָר.

זַלְמָן יְעַפְּרוֹיְקִין,
בִּילְוָנְגָּס־דִּירָעְטָאָר אַרְבָּעְטָעְרְדִּינְג

**יִדְיִיש
עֲנָגְלִישׁ
וּעֲרַטְעֲרַבִּיכָּל**

א

ancestors, forefathers	אָבוֹת
mixed	אוִיסְגַּעַמִּישׁ
chose, picked	אוִיסְגַּעֲקְלִיבֵן
stopped	איַיְכַּעַד
looked up	איַיְכַּעַזְבֶּט
revolt	אוַיְכַּשְׁתָּאַנְד
misfortunes	אוַמְגַלְיקָן
dissatisfied	אוַמְצַוְרִידָן
unclean	אוַמְרִין
surrender	אוַנְטַעֲרָגָעָבָן זִיךְרָן
perished, was destroyed	אוַנְטַעֲרָגָעָגָנָגָעָן
rebuild	איַבְּרָבִיעָן
donkeys	איַיְזָלִינָס
oil	איַיל
succeeded	איַיְנְגַעְגָּבָן
divided	איַיְנְגַעְטִילָט
inhabitants	איַיְנוֹאוַיְגָעָרָס
conquer	איַיְנְגַעְמָעָן
introduce	איַיְנְפִירָן
islands	איַיְנְדְלָעָן
angry	איַיְנְפָעָס
widow, widows	אלְמָנָה, אלְמָנוֹת
take the part of	אנְנְعָמָעָן זִיךְרָן
attack	אנְקָאַלְן
fooled	אַפְגַּעַנָּאַרְט
obey, observe	אַפְהִיטָן
agreement	אַפְמָאָד
tear away, break away	אַפְרִיכָּסָן
oxen	אַקְסָן
plows	אַקְעָרָאַיְזָנָס
let down	אַרְאַפְגַּעַלְאָוָת
system	אַרְדְּלָנוֹגָן
chased out	אַרְוִיְסַגְעָרִיבָן
climbed up	אַרְוִיְכַּעֲרָאָכָן
surrounded	אַרְזְמַגְעָרִינְגָּלָט
ark	אַרְון
to lead	אַרְטִינְפִּירָן

ב

to work, cultivate	בָּאַרְדְּבָעָטָן
hide	בָּאַהְאַלְטָן
appeared	בָּאוּזָין
separate	בָּאוֹנְדָעָר

settled	בازעצת
decorated	באפזצט
to attack	באָאַלְן
order	באָפָעַל
complained	באָקָלָגָט
famous	בָּאִירְמְטָעֵר
punish	בָּאַשְׁטְרָאָקֶן
bones	בִּינְעָר
little by little	בִּסְלֻעְכּוֹזִין
change	בִּיטְטָן
angry	בִּיןְיָוָן
Temple	בֵּיתְהַמְּקָדֵשׁ
mud	בְּלָאָטָע
skilled workmen, artisans	בָּעָלִיְ-מְלָאָכוֹת
bless	בָּעַנְטְשָׂן

governor	גּוּבְּעָרְנָגְטָאָר
smooth	גּוּלָטָע
faith	גּוּלְיָבָן
exile	גּוּלוֹת
gave birth to	גּוּבוּרִין
tied up	גּוּבוּנְדָן
changed	גּוּבְּיָטָן
stayed, remained	גּוּבְּלָיָבָן
believed	גּוּגְלִיבָט
loyal	גּוּסְטְרִיבִּי
traded	גּוּהָאנְגְּדָלָט
belong	גּוּהָעָרָן
warned	גּוּוֹאָרְבָּט
win	גּוּוֹיְנָעָן
weapons	גּוּוֹוִיעָר
laws	גּוּזְעָצָן
happened	גּוּטְרָאָקֶן
consoled	גּוּטְרִיאִיסְטָט
suffered	גּוּלִיטָן
lent	גּוּלִיעָן
scholars, educated	גּוּלְעָרְנוּטָעָן אָן אָנְטִיל
took part in	גּוּנוּמָעָן אָן אָנְטִיל
spent the night	גּוּנְעָכְטִיקָט
prisoners, captives	גּוּסְאָנְגָעָנָעָץ
danger	גּוּפָאָר
lasted	גּוּצְוִיגָן
tents	גּוּצְעַלְטָן
idols	גּוּצָן

saved, rescued	געראטעוועט
gardens	גערטגעַר
justice	גערעכטיקיט
righteous	גערעכט
cursed	געשאַלטַן
swore	געשוֹאָרַן
cut	געשווּרַן
put in chains	געשׂמִידְתַּן אֵין קִיְתַן
business	געשׂעֶדְתַן
pit	גָּרוֹב

ל

pray	דאּווענַע
failed	דורכגעַפְּאַלְן
maids, servants	דיינְסְטַן
servants	דיינְעֶרֶס
killed	דעֻרְהַרגַט
found out	דעֻרְוֹאָוָסְט
reminded	דעֻרְמָאנְט
villages	דעֻרְפְּאָר
raised, educated	דעֻרְצְוִינְגַן
south	דרָוָם
oppress	דרְּקִינוֹ

ה

trade	הָאנְדֵל
harp	הָאָרָף
capital	הַוִּיפְטַּ-שְׁטָאָט
courtiers	הַוִּיקְלִילִיט
cave	הַיְלִיל
holy places	הַיְלִיקָעַ עַרְטָעָר
brave	הַעֲלִידִישׁ

ו

guard	וּוְאָן
vineyard, vineyards	וּוְצִינְגָּרָטָן, וּוְצִינְגָּרָטָן
barren, wasted	וּוְיסְטַן

ז

annoint	זָלְבַן
worry, provide for	זָאוֹגַן
victory	זִיגַג
to win	זִגְגַן
winner, victor	זִגְעָר
columns, pillars	זִיכְלָן
bag	זַעַקְלָן

ח

destroy	חרוב
destruction	חרבן
animals	חיות

ט

valley, valleys	טאל, טאלן
gates	טויערן
noise	טומל
prison	טורמע
cloths	טיכליך
throne	טראן
sad	טרוייעריך
song of sorrow, lament	טרוייער-לייד
consoles	טריסט
steps	טרעפֿ
guess	טרעגן

yoke, burden	יאך
armor bearer	ינוג
inherit	ירושענען
orphan, orphans	יתום, יתומות

כ

priest	כהן
High priest	כהן-גדול
strength	כח
goblet	פוס

ל

camp	לאגער
to praise	לייבן
levites	לייטס
merry	LOSETICK
to suffer	ליידן
clay	ליים
leopard	לעטפערט

מ

meal	מאלץיט
demand, ask for	מאגען
desert	מדבר
forgive	מוחל זיין
brave	מווטיק
trade, trades	מלאכה, מלאכות
kingdom	מלוכה

queen	מלכה
king, kings	מלך, מלכים
possible	מעגלאך
flour	מעל
Messiah, redeemer	משיח
to judge	משפטן
gift, gifts	מתנה, מתנות

prophecy	נבואה
prophet	נביא
need	נויט

merchant, merchants	סוחר, סוחרים
scribe	סופר
feast	סעודה
book	ספר

witness	עדות
ivory	עלונבנין
advice	עצתה, עצות
worse	ערוגער
farmers	ערדד-אַרְבָּעָתָעָרָט
honest	ערלעך
armor	פָּאנְצֵעָר
shepherds	פָּאַסְטָעָכָעָר
to graze	פָּאַשְׁעָן

torch	פָּאַקְל
unite	פָּאַרְאִינִינִיקָן
folded	פָּאַרְבּוֹיָגָן
crime	פָּאַרְבּרָעָכָן
spilled	פָּאַרְגָּנָסָן
aggravated	פָּאַרְדְּרָאָסָן
sowed, planted	פָּאַרְזִיָּט
protect, defend	פָּאַרְטִּידִיקָן
drove out, exiled	פָּאַרְטְּרִיבָן
leave	פָּאַרְלָאָזָן
to depend on	פָּאַרְלָאָזָן זִיךְרָן
fell in love	פָּאַרְלִיבָט
tired	פָּאַרְמָאָטָעָרָט
got caught in, tangled	פָּאַרְפְּלָאַגְּטָעָרָט
planted	פָּאַרְפְּלָאָגָנָצָט
disappear	פָּאַרְשְׁוּיְנָדָן

exiled	פָּאַרְשִׁיקֶת
spread	פָּאַרְשְׁפִּירִיט
birds	פֵּוִיגְלָעָן
foxes	פֵּוְקָלָן
grazing, feeding	פֵּיטְעָרָן
bow and arrow	פֵּילְאָזְן-בּוֹיְגָן
leader	פֵּירְעָר
shoulders	פֵּלְיִיצָעָס
faster	פֵּלְינְקָעָר
cliff	פֵּעַלְדוֹן
strong	פֵּעָסָט
religious, pious	פֵּרְוּם

prepared	צָוְעָגְרִית
listened, obeyed	צָוְעָהָרִיט
used to, accustomed	צָוְעָוָוָאִינְטָט
promised	צָוְעָזָאָגָט
thought up	צָוְעָטְרָאָכָט
robbed	צָוְעָהָרְיוּבָט
branches	צָוְשָׁנָגָן
gathered	צָוְנוּיָגָעָנוּמָעָן
stick to	צָוְקָלָעָפָן
goats	צִיגָּן
mark, sign	צִיכִּין
room	צִימָעָר
confused	צִעְטוּמָלָט
divided	צִעְטִילָט
Ten Commandments	צִעְנְ-גָעְבָּאָט
fall apart	צִעְפָּאָלָן
quarreled	צִעְרָרִיגָּט
defeated	צִעְקָלָאָפָט
torn	צִעְרִיסָן
destroyed	צִעְשָׁטָעָרָט
parted	צִעְשִׁידָט
defeated	צִעְשָׁלָגָן
north	צִוּוֹן

struggle	קָאָמָף
wisdom	קָלוֹגְשָׁאָפָט
hardly	קוּוִם
voice	קוֹל
lament	קָלָאָגָלִיד
calves	קָעְלָבָעָר

return	קַעֲרָת
pitcher	קְרוֹג
soldiers	קְרִיגֶלְבִּיט
warrior	קְרִיגֶסְמָאָן
little pitcher	קְרִיגֶעְלָעַ

peaceful, quiet	רוֹאֵיךְ
move	רוֹקוֹן זִיךְ
giant	ריִין
chariots	רַיְנְטוֹאָגְנוֹס
judge	רִיכְטָעַר
riddles	רַעֲטָעַנְשָׁן

sheep	שָׂעֵר
tribe, tribes	שָׁבָט, שָׁבָטִים
sword	שְׁוֹעֵרְד
judge	שְׁוֹפֵט
ramshorn	שְׁוֹפֵר
come from, descend from	שְׁטָאָמָעַן
taxes	שְׁטִיעָן
forehead	שְׁטָעָרְן
straw	שְׁטָרְוִי
rope	שְׁטָרִיק
return to Zion	שִׁיבַת צִיּוֹן
battle	שְׁלָאָכְט
snake	שְׁלָאָנוֹג
slingshot	שְׁלַיְנְדְּעָרָעַר
smiths	שְׁמִידָן
smile	שְׁמִיכְל
sheep	שְׁעָפָסְן
little sheep	שְׁעַפְעַלְעַץ
division	שְׁפָאַלְטָוָגָן
spear	שְׁפֵינִי
top	שְׁפִיצִין
proverbs	שְׁפִירְכּוּעָרְטָעַר
slave	שְׁקָלָאָפָּה
terrible	שְׁרַעְקָלְעַד
enemy, enemies	שְׁוֹנוֹנָא, שְׁוֹנוֹנָים

grain, crop	תְּבוֹאָה
Bible	תְּנָךְ

אינה אולט

ז"	אריגנֶטּוֹר
3	יידן אין מדבר
4	יידן ווילו א羅יס פון מדבר
6	משה טויט
9	יידן געמען איזן פגען
12	יריחו פאלט
12	דער אפמאך מיט גבעזען
13	די גראיסע שלאכט
16	יידן באָרבעטען דאס לאָנד
17	די צוּיַּת פון די שׂוֹטְטִים
21	דָּבָרָה
22	גְּדוּעָן
26	שְׁמַשׁוֹן
29	שְׁמוֹאֵל הַנְּבִיא אָזֶן שָׁאוֹל הַמֶּלֶךְ
35	דָּעֵר זִיג פּוֹן די פְּלִישָׁתִים
35	שְׁמוֹאֵל הַנְּבִיא לְעָרְנוֹת דָּס פְּאַלְקָה
37	יַּדְעָן וַיְלַךְ אֲקִינְגִּי
38	שְׁמוֹאֵל גַּעֲמִינְט שָׁאיְלוֹן
39	שָׁאוֹל הַעֲלֵטָה קָעָגָן די שׁוֹנוֹאִים
41	שָׁאוֹל זִיג אַיבָּעָר די פְּלִישָׁתִים
42	שְׁמוֹאֵל קְלִיבְּטָה אָיס דָּודָן
43	דוֹד אָזֶן גְּלִית
44	דוֹד אַנְטְּלוֹיוֹטָה פּוֹן שָׁאוֹלָן
48	שָׁאוֹל טַוִּיט
51	דוֹד הַמֶּלֶךְ
55	דוֹד אַיְזָן קִינְגִּי אַיְזָן חַבְּרוֹן
55	ירוּשָׁלים וּוּרְטָה די הוּפְטַשְׁטָאָט
56	די יַּדְעָשׁ מְלֻכָּה וּוּרְטָה שְׁטָאָרָק
57	דָּס שְׁעַפְעַלְעָה פּוֹן דָּעַם אַרְעָמָאָן
59	אַרְוֹת פּוֹן קִינְדָּעָר
60	דוֹד הַמֶּלֶךְ אָזֶן דָּס יַּדְעָשׁ פְּאַלְקָה
63	

71	שלמה המלך
67	דער קיניג פון שלום
67	שלמה קלוגשאפט
67	דער ערסטטר ביתהמקדש
70	שלמה המלך רטכקיט
72	די מלכה פון דעם לאנד שבא
73	גראיסע שטטגנון
74	שלמה נאמען ביטם פאלק
75	די שפאלטונג פון די מלוכה
79	רחבעם
79	ירבעם
80	מלכות יהודה און מלכות ישראל
81	דאס הויז עמרי
84	דאס דואיקע לעבן אין מלכות יהודה
85	אליהו הנביא
87	די שלעכטע קיניגין איזבל
87	דער מאן פון גלעד
88	דער הונגר אין לאנד
89	דער ווינצ'רטן פון נבות
91	אליהו הנביא — דער העלה פון יידישע מעשות
93	נאך אליהון
95	נאך א קיניג וואס היסט ירבעם
96	דער נביא עמוס
98	דער פאסטיך פון יהודה
99	עמוס רעדט וועגן גראיסע אומגליקן
100	נבייא אנטוליויף!
101	די פארשורייבגען רייד
102	דער סופ פון מלכות ישראל
105	אשר ווערט שטארק
105	שומרזון פאלט
106	די שלעכטקייט פון דעם זיגען
108	די צען פארלארענע שבטים
109	דער גראיסער נביא ישעיה
112	מלכות יהודה בליבט
112	דער נביא פון א רייכער משפהה
113	

ז"ז	
114	די עצה פון דעם נבייא
114	די ריד פון דעם נבייא
115	דער קיניג חזקיה
117	דער נבייא פון אייביקן שלום
120	דער נבייא ירמיה
120	מע געפינט א הייליקן סהָר
122	די גוטע געזען
123	דער יונגער ירמיה
124	ירמיה אין ירושלים
126	דאס לאנד בָּל
129	דער סוף פון מלכות יהודיה
129	דער ידישער קיניג ווערט פֿאַרְשִׁיקְט קִין בָּל
130	דער לעצטער קיניג פון דעם הויז פון דוד
131	בוייט היזער און פֿלאָגְצְט גָּרְטְּנָעֶר
131	ירמיה אין גרוב
132	חרובן ירושלים
134	ירמיה אין מצרים
138	ביי די טיבָּן פון בָּל
138	ידן געדענקלען
140	דער נבייא חזקאל
141	דער נבייא פון טרייסט
145	шибת ציון
145	פארסיע ווערט א שטאָרְקָע מלוכה
146	זרובבל פֿירְט יידן קִין אַרְץ יִשְׂרָאֵל
147	דער צוֹוִיטָעָר בֵּיתְהַמְּקָדֵש
148	עוזא הסופָּר
150	נהמיה
151	דער תנך
155	צו די לערערט
157	ווערטערביבל
165	אינהאלט

